1979 ԱՀ

725-91

[illegible]

[illegible] կային հոգևոր պատուիրոր
[illegible] և մարգարէից . և այլոց ոչ .
[illegible] մեռեալք [illegible]քան զգա
[illegible] Քն . վասն թեպէտ հ
[illegible] այնոքիկ , զոչինչ քաւեցին ու
[illegible] , սակայն ոչ կարացին մա
[illegible] ՚ի մասն երանելի , յառաջ
[illegible] Քս մահուամբ իւրով բա
[illegible] էին զրաւեալ կենաց յաւե
[illegible] . վասորոյ կային ՚նոյն
[illegible] կոչեցելում
Լի [illegible] որոյն որբոց . կամ թէ
զոգ Աբրահամու . ՚Նորում զոչ
ինչ պատիժ կրէին , այլ մանաւանդ
անդ հրճուէին քաղցրը [illegible]
անդորրութեմբ , սպասելով գալըս
տեառն Տն մեծաւ ցնծութեմբ . որք
ընթեռնումք ՚ի Աւետարանում ,
թէ հոգին այնորիկ որբոյ մուրաց
կանն Ղազարու եղև տարեցեալ
՚ի հրեշտակաց առ՚ի հանգուցա
նել ՚ըն գոգում Աբրահամու .
իսկ

իսկ [illegible] փառաւորեան մեծ
պատուականին [illegible] ընդ ոգոց գժոխոյն
մերձացուցեալ զաչս իւրս եստես ըն
Ղազարոս ՚ի նմին տեղւոջ մերձա
գունեղի , որ կայր մեծաւ խնդու
թե̄ և մխիթարութե̄ վայելելով
զպատուպս իւրոյ առ համբերու
թեան :
Ասա որն , ՚ի չորից յայտնանէ մա
սանց գժոխոյն էջ Քս զննի մա
հուան իւրոյ ,
Աչգոյ երևելութիւն , եթէ կ ,
Քս էջ իջեալ ՚ի Լիմբոսն որբոց
հարց , զորս և առժամայն երանե
ցեալս էջէ պայծառեալ . և յետոյ ը̄
ինքեան առ երկնից արքայութիւն
էջէ զնոյնս վերածեալ :
Որև ցուցեալ էջէ զինքն այլ [illegible]
մասանց դժոխոյն . զարհուրեցու
ցանելով զդևս . [illegible] քաղցրայ[illegible]
ախոյեան . ահաւոր ցանելով զգո
տապարտեցեալս , որք գերեցու
ցեալ
2

նեղ դատաւոր. և մխիթարելով զհոգիսն քաւարանին իբր փաստաբան նոցա և ազատիչ: քանզի Քս էջ 'ի դժոխսն, ոպ սովորէ թգւրն երբեմն իջանել 'ի բանտս վս այցելութեան անդ՝ եղելոց, և վս առնելոյ զշնորհս այնոցիկ, որք հաճոյք ինքեան թուիցին:

ա, Եթէ Քս մեռեալ էր, և մարմին նորին անկեալ դնիւր 'ի գերեզմանում. ապա ուրեմն՝ ոչ էջ 'ի դժոխսն Քս բոլոր, այլ միայն հոգին Քի, զի մարդ ուրեմն ասէ թէ Քս էջ 'ի դժոխսն:

բ, Մահն ունեաց զօրութիւն բաժանելոյ զհոգին Քի 'ի մարմնոյ նորին, բայց ոչ կարաց բաժանել զԱծային անձն Քի, ոչ 'ի հոգւոյ, և ոչ 'ի մարմնոյ նորին. և մք այսր հաւատամք զանձն Ածային Քի միացեալ ընդ մարմնոյ նորին 'ի գերեզմանում, և զնոյն անձն ընդ

հո

հոգւոյ նորին իջեալ 'ի դժոխսն. ուստի ուղղապէս ասի, թէ Քս էջ 'ի դժոխսն:

Զիարդ՝ Ճշմարիտ է թէ 'ն եր- ա.
րորդում աւուր յարուցեալ իցէ Տրն 'ի մահուանէ. որովհետև 'ի յերեկոյէ ուրբաթու 'ն որում թաղեցաւ Քս, մինչև յառաւօտին գիշերն կիրակէին 'ն որում վերյարեաւ, և ոչ երկու աւուրք էին ամբողջք:

Ոչ ասեմք, թէ Քս իցէ յա- բ.
րուցեալ զկնի երից աւուրց ամբողջից, այլ 'ն աւուր երրորդում. որ է Ճշմարտագունեաց իմն. զի և կաց 'ի գերեզմանում 'ն աւուր ուրբաթի, թէպէտ՝ ոչ ամբողջի: եկաց 'ի նմին և 'ն աւուր շաբաթի, որ է օր երկրորդ: եկաց և անդ՝ զմասն ինչ կիրակէի, որ է օր երրորդ: քանզի աւուրքն բնականք սկսանէին 'ի յերեկոյէ նախըն-

թա

3

թաղէ. զի ՚ի նմին ժամու մինչ
ժամացոյցքն մերք հնչեն զքսան
և չորս ժամն, դարձեալ սկսանին
՚ի հնչել զժամն առաջին:

ա. Այս աղագաւ Քս ոչ յարեաւ
՚ի նոյն զկնի մահուան իւրոյ. այլ կա-
մեցաւ սպասել զերիս աւուրս:

բ. Զի կամէր ցուցանել, թէ ճշ-
մարտապէս էր մեռեալ. վասնորոյ
կամեցաւ մնալ այնքան ՚ի գերեզ-
մանում, որքան էր բաւական առ
՚ի ապացուցանել զայս ճշմարտու-
թիւն: Կամիմ և զայս, զի նկա-
տիցես թէ, որպէս Քս եկաց
նայամիկ կենի ՚ի մէջ մարդկանց
զամս երեսուն և երեք. կամ երե-
սուն և չորս, այսպէս կամեցաւ և
կալ ՚ի մէջ մեռելոց՝ գոնեա զժամս
երեսուն և երեք; կամ երեսուն և
չորս. քանզի այսքան ժամք լինին,
եթէ դնիցես նախասին զկի ժամ-
յորէ ուրբաթոյն, զի ՚ի ն ժամու

քան

քանեկերկերորդում եղև թաղե-
ցեալ զքսան և չորս ժամս աւ-
ուր շաբաթուն. և զութն, կամ
զինն ժամս ՚ի կիւրակէոյ. մինչև յա-
րեաւ Քս զկնի մէջ գիշերոյն ընդ
սկզբան արշալուսոյն:

ա. Ընդէր, վասն Քս առ թէ յա-
րեաւ, իսկ վասն այլոց մեռելոց,
որպէս. վն Ղազարու, և վասն
որդւոյ այրւոյն առ, թէ եղեն
յարուցեալք:

բ. Պատճառն է, զի Քս գոլով
որդի Այ յարեաւ ինքն ըստ ին-
քեան, այսինքն, զօրութեամբ
իւրոյն ածութե, և դարձաւ ՚ի
միաւորել զ հոգին իւր ընդ մար-
մնոյ իւրում, և այսպէս սկսեաւ
կեալ նորապէս: Իսկ այլք մե-
ռեալքն ոչ կարեն դառնալ ՚ի
կեանս իւրեանց յանկաւ զօրութ.
որոյ աղագաւ առ, թէ եղեն յա-
րուցեալք յայլոց. ըստորում և

մեզ

մեք ամենեքեան նաւուրն դա
տաստանի եղիցուք յարուցեալք
՚ի Քս̃է։

ա, Իցէ արդեօք այլինն տարբե
րութի ՚ի մէջ յարութեն Քսի,
և այլոց, որք նախքան զնա́, վե
րադարձան ՚ի կեանն։

վ, Գոյ այսինչ տարբերութիւն։
զի նոքա́ եղեն յարուցեալք մահ
կանացուք, և վս̃այնորիկ միւսան
գամ դարձեալ մեռան։
Իսկ Քս̃ յարեաւ անմահ, ուս
տի ոչ կարէ դարձեալ մեռանիլ։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹիւն
Վեցերորդի յօդուածոյն։
Հաւատոյ։

ա, Այժմ եկիցուք առ վեցերորդ
յօդուածն. որ է վասն համբարձ
մանն Քրիստոսի։
Զի բաղձամ գիտել, Թէ զորքան
ժա

մանակ եկաց Տ̃րն ՚ի յերկ
րում յետ՝ յարութե̃ իւրոյ. և Թէ
վս̃ որ պատճառի այնքան, եկաց
՚ի յերկրում։

Եկաց զքառասուն օր, որպէս վ,
կարես նկատել, Թուելով զաւ
ուրս, որք են ՚ի տօնէ յարութենն
մինչև ՚ի տօն համբարձմանն։
և պատճառ այսորիկ երկարագու
նի յարամնացման եղև. զի կամե
ցաւ Քս̃ յոլովիւք և զանազանիւք
երևելութե̃ք հաստատել զխոր
հուրդ իւրոյ ճշմարտագունեղի
յարութե. վս̃զի նա́, է իբր դժուա
րագոյնն այլոց խորհրդոց, և որ
հաւատայ զնոյնն, զոչինչ դժուա
րութի ունել կարէ առ՚ի հաւա
տալ զայլս. զի որ յաւնէ, նա́
հաւատացէ́ նախ մեռեալ էր.
և որ մեռեալ էր, նա́ նախ ծնե
ցեալ էր։ ուրեմն որ հաւատայ
զյարութիւնն Քսի, ՚ի նմա ոչ
մնայ

մնայ դժուարութի հաւատալոյ
՚ի մահն և ՚ի ծնունդն նորին Քի̄։
Եւ զի փառաւորի մարմնոյ ոչ վայ-
ելէ բնակել ՚ներ երկրի. այլ
՚ներ երկնի։ ուստի նմանապէս,
որ հաւատայ զյարութիւնն նե-
ցուցչին, դիւրապէս կարէ հաւ-
ատալ և զելն նորին ՚ի յերկինս։

ա, Կամիմ իմանալ զպատճառն.
Թէ վե՞ր ասէ, Թէ Քս̄ համբար-
ձաւ ՚ի յերկինս, իսկ զբարձրացու-
նեալ մօրն նորին ասէ, թէ եղև
վերընկալեալ. և ոչ ասէ, թէ
համբարձաւ։

վ, Զպատճառն սորին դիւրին է
գիտել, զի Քս̄, որպէս Այ̄ և
մարդ, իւրով յատկաւ զօրութե̄
ել ՚ի յերկինս, ըստ որում և ի-
րով յատկաւ զօրութե̄ յարեաւ։
Իսկ մայրն նորին, որ էր լոկ ստեղ-
ծուած, Թէպէտ ՚ի մէջ այլոց ար-
ժանապատուականագունեաց. ոչ
իւ

իւրով յատկաւ զօրութե̄, այլ զօ-
րութե̄ն Այ̄ եղև յարուցեալ.
և վերածեցեալ յարքայութի̄ն
երկնային։

Զինչ արդեօք կամիցի ասել. ա,
նստի ընդ աջմէ Այ̄ Հօր ամե-
նակարողի։

Մի դուցէ երևակայացուցանի վ.
ցես քեզ, թէ Հայրն նստէ ընդ
ձախմէ որդւոյն. կամ թէ, Հայրն
նստէ միջին, որ ունիցի ընդ աջմէ
իւրմէ զՈրդին, և ընդ ձախմէ ըզ
Հոգին ս̄բ մարմնաւորապէս, քան-
զի, որպէս Հայրն, այնպէս և Որ-
դին ըստ իւրում ա̄ծութե̄ն, այն-
պէս և Հոգին սուրբ, կան ընդ հա-
մայնս տեղիս. և ոչ կարէ ասել,
թէ ոմն ՚ի նոցանէ կայ ընդ աջմէ
կամ ընդ ձախմէ միւսոյն խօսելով
յատկապէս։
Բայց կալն ընդ աջմէ, կամի
ասել ՚նոյնանիկ յօդուածոյս. ըզ
գոլն

գոյն հաւասար բարձրութե՛, փա-
ռօք, և հանգիստավէհութե՛, զի
որ կայ առ կողմն միւսոյն, ոչ է
բարձրագոյն, կամ ցածագոյն
քան զնա, այլ է հաւասար նմա։
Վս̃որոյ գրածն որբազան զայսպի-
սի խօսելոյ եղանակ մեզ ծանուցա-
նելոյ աղագաւ, 'ըն հարիւր և
ինն սաղմոսում, որոյ սկիզբն է,
Ասաց տ̃ր ց̃տր իմ, մերթ ասէ,
թէ որդին նստի ընդ յաջմէ Հօր,
և մերթ ասէ, թէ Հայրն կայ ընդ
յաջմէ որդւոյն։ որպէսզի ծանու-
ցանիցէ մեզ, եթէ կայցեն 'ըն
հաւասարութեան գերակայութե. ըստ
որում որդ՝ ասացաք։
Զի Քս̃, մինչ համբարձաւ 'ի յեր-
կինս, եւ 'ի վեր քան զամ̃ դաս և
զկարգ հրեշտակաց, և սրբոց հօ-
գւոց, զորս յայնժամ վերածեր
ընդ ինքեան. և ժամանեաց առ
բարձրագունեղ գահն Այ̃, և 'ի
նմին

նմին զկայ էառ, ո՛չ ելանելով 'ի
վեր քան զՀայր, և ոչ մնալով 'ի
վայր քան զնա, այլ զետեղելով
զինքն, զի այսպէս ասիցեմ, առ
կողմն հօր, իբրև հանգէտ նմա
փառօք և մեծութե՛։
Եւ զի Քս̃ է Այ̃ և մարդ. ուս ա՛ր,
տէ՛ կամիմ գիտել. եթէ նստի նա
ընդ յաջմէ հօր, ըստ որում Այ̃
միայն. թէ ըստ որում և մարդ
ես։
Քս̃, ըստ որում Այ̃, է հաւ վ.
ասար Հօր, իսկ ըստ որում մարդ
է փոքրագոյն քան զՀայր։
Բայց սակայն, զի Քս̃, Այ̃ և
մարդ ոչ են երկու քրիստոսք, և
ոչ երկու անձինք. այլ մի Քս̃ մի-
այն, և մի անձն միայն, վասնորոյ
ասի, թէ Քս̃ Այ̃ և մարդ նստի
ընդ յաջմէ հօր։ և այսպէս մարդ-
կութե Տն̃, այսինքն։ մարմին,
և հոգի նորին կան 'ըն գահոյ
Այ̃

Աճայնոյ ընդ յաճախ Ած հոգւ
ոչ սակս ծերոյ յատկէ արժանա
պատուութեան, այլ զի է միաւորե
ցեալ 'ի յանձն Ճշմարտի եւ բնա
կանի որդւոյն Ած:

ա, Կամէի զօրինակ ինչ առ 'ի խնա
նալ պարզագունապէս զայս, զոր
ասացեր:

վ, Կալ քեզ 'յօրինակ զծիրանին
արքունի: յորժամ Թագաւորն
զգեցեալ զծիրանին իւր, նստի
'ի իւրում գահոջ արքունեաց, և
այլք համայնք իշխանք նորին
Թագաւորութե, նստին ստորև
քան զնա. յայնժամ ծիրանին այն
արքային, լինի զետեղեալ 'ի
տեղւոջ գերագոյնի քան զտեղիս
իշխանաց: քանզի նստի 'ի նմին
աթոռ Թագաւորին. նա այս լինի,
ոչ զի ծիրանին իցէ արժանաւոր
ութե հանգէտ Թագաւորին,
այլ զի յարակցեցեալ է Թագաւ

որին, երբեմ զիւր յատուկ զգեստ:
Այսպէս ուրեմն, մարմին և հո
գին Քի նստի գեր քան զքերո
բէս և սերովբէս 'ի նոյնում աթո
ռոյն Ած, ոչ արժանաւորութե
իւրոյն բնութե, այլ գոլով միաւ
որեցեալ Յսծ, ոչ միայն երբե
զզգեստն Թագաւորին, այլ յոյժ
յաճախ առաւելապէս այսինքն,
միաւորութե անձնաւորականաւ
յարակցեցեալ է յանձն բանին
Ած. որպէս ասացաք 'ի վերոյ:

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Եօթներորդի Յօդուածոյն
Հաւատոյ:

Ուստի գալոց է 'ի դատել զկե ա,
նդանիս և զմեռեալս: յե՞րբ
արդեօք լինելոց իցէ այս դա
տաստան Տեառն:

Լինելոց է 'ի վաղճանի աշխար վ,

հիս։ սանկարոյ պարտիս գիտել.
Թէ աշխարհս այս ունելոց է ըզ
վախճան, և ամենայն շինուած
նորին աւերելի է հեղեղաւ հրոյ,
որ հրդեհեսցէ զա̃մ ինչ, որ գոյ
՚ի վր̃ երկրի, և այնուհետև ոչ ևս
եղիցին տունք և գիւղերք, ամուս
նութիւնք, և վաճառք։ և ոչ այլք
իրք ամենայնք, զորս այժմ տեսա
նես։ և այսպէս ՚ըն վերջնում
աւուր աշխարհիս այսորիկ, զոր
ոչոք կարէ գիտել, Թէ որքան
իցէ մերձաւոր, կամ հեռաւոր.
եկեսցէ Քս̃ յերկնէ առ ՚ի առ
նել զդատաստան ը̃հանրական։
Այլ խօսս այս ուստի գալոց է.
վարդապետէ մեզ ոչ հաւատալ
ումեք, որ ասիցէ զինքն գոլ Քս̃,
և զմեզ պատրել կամիցի, ըստո
րում արասցէ նեռն մերձ վախ
ճանի աշխարհիս. քանզի Ճշմա
րիտ Քս̃ն ոչ ՚յանտառէ ումեքէ,
կամ

կամ յայլմէ անյայտէ տեղւոջէ
եկեսցէ, այլ ՚ի գերակայէ երկնէ,
այնքանեօք փառօք, և հանդիսա
վեհութե̃, մինչզի ոչոք երկբայ
ել կարիցէ, Թէ իցէ նա՛, Թէ ոչ. զի
ոպ̃ մինչ ծնի արեգակն, այն քա
նեաւ վերագայն լուսով, մինչ զի
ոչոք կարէ երկմտել, Թէ իցէ ա
րեգակն ծագեցեալ, Թէ ոչ. այս
պէս և գալուստն Քի̃ ելոց է։

Ընդէր ասեմք, Թէ դատելոց ա
է զ կենդանիս, և զմեռեալս։ մի
Թէ ՚ի նմին ժամու ոչ եղիցին
մարդիկք համայնք մեռեալք և
միապատին յարուցեալք։

Այո՛ զկենդանեաց և մեռել
ոց կարեն իմանել բարիքն, որք
կեամբ հոգևորաւ. չարաչարացն
կեան, և տխուրքն, որքեն հոգե
որապէս մեռեալքն ընդ մեղօք։
Թէև այս ևս իցէ Ճշմարիտ, Թէ
եկեսցէ Քս̃ ՚ի դատել ևս ըստ
մարմ

մարմնոյ. զկենդանիս և ըզմե
ռեալս, զի 'նաւուր այնմիկ բա
զումք եղիցք են, արդ՝ մեռեալք,
յոգունք ևս գտանելոցք են կեն
դանիք: որք Թէպէտ 'ի նմին
աւուր վերջնում դեռևս՝ կեն
դանիք եղիցին, յորոց ոմանք տա
կաւին մանկունք, եղիցք են կամ
երեխայք. սակայն ամենեքեան
'ըն միում վայրկենի խմիսոին մե
ռանելոցք են, և խոկոյն դար
ձեալ յառնելոցք, առ'ի վճարել
զպարտիս մահուան:

Բազմիցս՝ լուեալ եմ. Թէ որ
ա, մեռանի մեղօք մահկանացու,
առժամայն գնայ 'ի դժոխն, և
որ մեռանի 'ի շնորհս Այ, առժա
մայն գնայ 'ի քաւարանն, կամ
'ի դրախտն: զինչ ուրեմն ամե
նեքեան դատիլ պարտիցեն, մինչ
արդէն՝ ամենեքեան զվճիռս իւ
րեանց ընկալեալք իցեն:

'Ըն մա

'Ըն մահուան իւրաքանչիւրոյ վ.
ճռի մասնաւոր դատաստան հա
գուոյն այնորիկ, որ յայնժամ եղա
նէ 'ի մարմնոյն. իսկ յետոյ 'նաւ
ուրն վերջնում եղից է ընդ հան
րական դատաստան ամենայնի աշ
խարհի. և այս մի բազմաց պատ
ճառաց: Նախ վասն փառացն
Այ. քանզի բազումք այժմ տե
սանելով զչարագործս 'ի յաջո
ղութե, և զբարեգործս 'ի վշտա
կրութե. խոկան ներ յինքեանս,
Թէ Այ ոչ բարեպէս կառավարէ
զաշխարհ: Բայց յայնժամ երև
եսցի յայտնապէս Թէ որպէս Այ
տնտեալ իցէ և նշանակեալ զիրս
համայնս: և Թէ ոչ մեծաւ իւ
րով արդարութբ տուեալ իցէ
չարաճճիկաց զյաջողութի իմն
ժամանակաւոր, առ'ի տրատրել
նոցա մի սակաւուց գործոց բա
րեաց, փոքրագունի մուե, զի

տայ

տայցէ նոցա զյաւիտենականն պա
տիժ վասն մահացուցանց նոցին մե
ղաց: Եւ հակադարձապէս թէ
ոչ տուեալ իցէ բարեգործաց ըղ
ժամանակաւոր ինչ վշտակրու
թի, առ՚ի պատժել զնոսա վասն
սակաւուց մեղաց ներելեաց. կամ
թէ առ՚ի տալ նոցա զնիւթ ապաշ
խարութե, զի յետոյ փարթամա
ցուսցէ զնոսա գանձիւ փառաց
անհնիւ, ըստ գործոց նոցին բա
րեաց: Երկրորդ վասն փառացն
Քի, զի որ եղև անիրաւապէս
՚ի մահ դատապարտեցեալ, և ՚ի
բազմաց ոչ ճանաչեցեալ ուղղա
պէս և ոչ պատուեցեալ վայելչա
պէս. եր իրաւի նմա պատշաճ,
զի գայցէր ՚ըն միում աւուր, ՚նո
րում բոլոր աշխարհ ճանաչիցեր
զնա, և պատուիցէր, ուժով, և
սիրով. իբրև զճշմարիտ Թագաւ
որ, և Տր համայնից:

Երրորդ

Երրորդ ըստ փառաց սրբոցն, զի
նոքա. որք ՚նաշխարհի այսմիկ
էին հալածեցեալք և տանջե
ցեալք, տեսանիցեն ՚ի համայնից,
թէ ոչ Այ իցէ փառաւորեալ
զնա: Չորրորդ ըստ յամօթ առնե
լոյ զհպարտս թշնամիս Այ:
Հինգերորդ զի մարմինն իմաս
տին ը հոգւոյն ընդունիցի զիւրն
մասն փառաց կամ պատժոց:

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Ութերորդի Յօդուածոյն:
Հաւատոյ:

Յօդուածն ութերորդ ասէ. ա,
Հաւատամ ՚ի Հոգին սբ:
Զինչ արդեօք իցէ Հոգին սբ:
Աստ բացայայտի մեզ երրորդ վ.
անձն սրբազնագունեղի երրորդու
թե, ոչ ՚նառաջնում յօդուա
ծոյ բացայայտեցեալ եղև առա
ջին

ջին անձն. և 'նոյն հետևե ցեալս երկրորդն : զի Հոգին սբ ոչ է Հայրն, և ոչ Որդին. այլ երրորդ իմն անձն, որ յառաջա գայ 'ի Հօրէ և յորդւոյ միասին, և է ճշմարիտ Ած, իբրև զՀայրն և Որդին : այլև է՛ նոյն Ած ընդ Հօր և Որդւոյ, զի ունի զմի և զնոյն Աստուածութի, որ գոյ 'ի Հօր և Որդւոջ :

ա, Կամիմ, զի տայցես զօրինակ իմն, առ 'ի բարեպէս իմանալ զըղ նոյնս :

բ, Իրքն Աստուածայինք ո՛չ կարեն կա տարելապէս բացայայտիլ օրինա կաւ իրաց ստեղծականաց, և մա նաւանդ՝ մարմնականաց, սակայն կայ քեզ զօրինակ 'ի լճէ իմեքէ. որ յառաջագայ 'ի գետոյ ու մեմնէ, իսկ գետն 'ի միջէ յաղ բերէ. որք երեքեանն են իբր թէ մի և նոյն ջուրն :

Այս

Այսպէս ուրեմն Հայրն յաւէ տենական իբրև զաղբիւր յառաջ ածէ զՈրդին իբրև զմի գետ : Իսկ՝ Հայրն և Որդին իբրև զաղ բիւր և զգետ յառաջածեն զՀո գին սբ իբրև զլիճ : այլ սակայն Հայրն, և Որդին, և Հոգին սբ ոչ են երեք Ածք, այլ մի միայն Ած :

Ընդէ՞ր կոչի Հոգի սբ, երրորդ ա, անձն երրորդութե : մի թէ ոչ իցեն հոգիք, և սուրբք, հրեշ տակք ամենայնք, և համայնք և բանեցեալք Հոգիք :

Ած, ըստ գերազանցութե կո չի Հոգի սբ, զի է գերագունեղ հոգի, և գերագունեղապէս սբ, և է հեղինակ ամենից հոգեւոր ստեղծականաց, և բնաւից սրբու թեց : զօրօրինակ 'ի մէջ մարդ կանց բազումք գոն, որք հարք են, և սուրբք. կամ ըստ պաշտօնի,

կամ

կամ ըստ բարութեան կենաց, որպէս են յոքունք բարիք եպիսկոպոսք, կամ հարք, կամ կրօնաւորք. սակայն ոչ ումեք ասի, Հայր սուրբ, եթէ ոչ փափին միայնում զի նմա միայնում պատշաճի ըստ գերազանցութեան այս անունս, զի նա է գլուխ այլոց հարց ամենեցունց: ուստի պարտի լինիլ առաւել սուրբ ըստ բարութեան կենաց քանզայլս ամենայնս: այսպէս և ըստ պաշտօնի, զի յարաբերէ միշտ ինքեամբ զդէմս Քի:

ժա Եթէ անունս այս Հոգի սբ պատշաճի Այ՛ ըստ գերազանցութեան: Ընդէր ուրեմն առանձնաբար միայնում երրորդի անձինն Այ: մի թէ Հայրն ևս, և Որդին ըստ գերազանցութեան ոչ իցեն, Հոգի, և սուրբ:

ժբ Այո, Հայրն ևս և Որդին են հոգի, և սբ: Բայց քանզի առա

ջին

ջին անձն ունի զանուն իմն իւքեան յատուկ, այսինքն, Հայր: այսպէս և երկրորդ անձն, ունի զյատուկ անուն ինքեան. որգոն, Որդի: Իսկ անձին երրորդում թողեցեալ է անունս այս հասարակ. Հոգի սբ, առ՚ի զանազանել զնա յայլոց անձանց երկոցունց. Այլև պարտիս գիտել, զի մինչ մե՛ երրորդի անձինն ածայնոյ, ասի թէ իցէ Հոգի սբ, այնոքիկ երկու բառքն առնեն զմի միայն յատուկ անուն: որպ մինչ մարդ ոք կոչի, Յոհաննէս Մարիամ. յայնժամ այսոքիկ երկու բառքս Յոհաննէս, և Մարիամ. են մի միայն անուն. թէպէտ այլապէս առեցեալք, իցեն երկու անուանք, Յոհաննէս և Մարիամ:

Ընդէր զՀոգին սբ նկարեն ա, ձևով աղաւնւոյ: մանաւանդ՚ի վե Քի, և՚ի վե Աւծնին:

Մի

վ. Մի՛ գուցէ խորհիցիս, թէ Հո-
գին ոչ՛ ունիցի զմարմին. կամ
թէ կարիցէ տեսանիլ աչօք մարմ-
նաւորօք: այլ նկարի այնպէս, զի
իմանիցին գործքն նորին, զորս
ներգործէ 'ի մարդս:

Եւ զի աղաւնին է պարզ, մա-
քուր, նախանձայոյզ, և բազմա-
ծնունդ, վասն որոյ նկարի այնպէս
'ի վ՛ր Քի՛, և 'ի վ՛ր Ա՛ծածնին, ա̃պզի
իմանայցեմք. թէ Ք՛ս և Ա՛ծա-
ծինն եղեն լրացեալք համայնիւք
շնորհօք, և պարգևօք Հոգւոյն
սրբոյ, և մասնաւորապէս սրբով
պարզութ՛բ, իսկականաւ մաքրու-
թ՛բ, նախանձով հոգւոց կեցու-
թե, և բազմածնելութ՛բ հոգևո-
րաւ, որով ստացան իբրև զան-
հուն որդիս, այսինքն, ըշ հա-
մայնս հաւատարիմս, և զբարիս
քրիստոնեայս:

ա, Ընդէր 'ի վ՛ր առաքելոց նկարի
Հո

Հոգին սուրբ 'ի կերպ լեզուաց
հրեղինի:

Զի Հոգին ս՛ք, յետ համբարձ- վ.
ման Տ՛ն զկնի տասն աւուրց եկն
'ի վ՛ր առաքելոց, և ելից զնոսա
գիտութ՛բ, սիրելութ՛բ, և ճար-
տարախօսութ՛բ, ուսուցանելով
ն՛ց խօսիլ զլեզուս համայնից, որ-
պէս զի կարիցեն քարոզել ընդ ա̃մ
աշխարհ զհաւատն սուրբ:

Եւ 'ի նշան այսոցիկ գործոց ոքան
չականաց երևեցոյց զլեզուս զայ-
նոսիկ հրեղէնս, քանզի լոյսն հր-
րոյն այնորիկ նշանակէ զիմաստու-
թի, և ջերմութիւն նորին նշանակէ
զսիրելութին, իսկ ձևն լեզուին նշա-
նակէ զճարտարախօսութին. Եւ զի
այս եղև բարերարութի իմ̃ մե-
ծագունեղ, զոր արար Ա՛ծ եկեղե-
ցւոյ, վասն որոյ հռչակի տօնն այն
մեծ, որ կոչի պենտեկոստէս,
կամ թէ, տօն Հոգւոյն սրբոյ:

ՊԱՐ

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ իններորդի Յօդուածոյն Հաւատոյ։

ա, Զինչ նշանակէ այն, որ ասի, ներ յօդուածոյս իններորդում. թէ 'ի սուրբ կաթուղիկէ եկեղեցին. 'ի հաղորդութի՛ սրբոց։

վ. Աստ՝ սկսանի երկրորդ մասն Հաւատամքին. զի առաջին մասն վերաբերի առ Ած, իսկ երկրորդն առ հարսն Այ՛ եկեղեցին։ Եւ ոպ՛ ներ աստուծում հաւատամք գոլ զմի Ածութի՛, և զերիս անձինս. այսպէս ներ յեկեղեցւոջ հաւատամք, թէ իցէ մի միայն եկեղեցի։ և թէ ունիցի զերիս սկզբնաւորս բարիս. Որոց առաջինն է 'ըն հոգւոյ, որ է թողութիւն մեղաց։ և միւսն է 'ըն մարմնում, որ եղիցի յարութի՛ մարմնոց. իսկ երրորդն է' ըն հոգւոյ և 'ըն մարմնոյ իմիասին. որ եղի-

ցի կեանն յաւիտենական, որպէս տեսցուք 'ըն յօդուածս հետեւեցեալս։

ա, Մեկնեա ինձ բառ առ բառ ըզ բոլոր յօդուածս զայս։ և նախ թէ զինչ իցէ եկեղեցին։

վ. Եկեղեցին, է համակոչումն իմն, և ժողովումն մարդկանց, որք մկրտին, և ունեն զդաւանութի՛ հաւատոյ, և օրինին Քի՛, ընդ հնազանդութե՛ գերագունեղի Վեհապետին Հռոմայնոյ։ Ասի համակոչումն, զի մեք, ոչ ծնանիմք 'ի մօրէ քրիստոնեայք որպէս ծնանիմք հայք, կամ իտալոք, կամ կալլոք, և կամ ըստ այլոց ազգաց և գաւառաց։ Այլ եմք կոչեցեալք Յոյ։ և մտանեմք 'ի ժողովս այս, միջնորդութե՛ մկրտութեանն, որ է իբրև դուռն եկեղեցւոյն։ Եւ զի գոլն մկրտեցեալ, միայն ոչ է բաւա-

կան

կան առ՚ի լինել մեզ ներ յեկեղե-
ցւոջ. վ՟որոյ պարտիմք եւ հաւ-
տալ եւ դաւանել զհաւատն ող՟,
եւ զօրէնն Ք՟ի, որ ուսուցանեն
մեզ հովիւքն, եւ քարոզիչքն նու-
նոյ եկեղեցւոյ: Նաեւ այս եւս ոչ
բաւականանայ, վ՟որոյ պարտիմք
կալ ՚ի հնազանդութեան գերագու-
նեղի Վեհապետին Հռոմայեցւոյ,
իբրեւ փոխանորդի Ք՟ի: այսինքն
յարաճանաչել զնա, եւ պատուել
իբրեւ զգերագունեղ Վեհապետ
՚ըն տեղւոյն Ք՟ի:

ա. Եթէ եկեղեցին իցէ ժողով իմն
մարդկանց: զիա՞րդ ուրեմն զշի-
նուածս զայնոսիկ, ՚Նորս ասին
պատարագք, եւ պաշտօնք Ա՟ծայ-
ինք, կոչեմք եկեղեցիս:

վ. Զի հաւատարիմքն, որք են
ճշմարիտ եկեղեցի, ժողովին
՚Նայնմիկ շինուածոջ առ՚ի առնել
զգործառնութիւնս քրիստոնէա-

 կանս:

կանս. վ՟ս այնորիկ եւ շինուածքն
այնոքիկ վերաձայնին եկեղեցիք,
մանաւանդ մինչ են տեառնագրե-
ցեալք, եւ օրհնագործեցեալք ՚ի
ծառայութիւնն Ա՟յ:
Բայց մեք ՚Նայսմիկ յօդուածոջ
հաւատամին ոչ խօսիմք զեկեղե-
ցեաց, որք են կերտեցեալք ՚ի քա-
րանց եւ ՚ի փայտից. այլ զեկեղե-
ցւոյ կենդանւոյ, որք են մկրտե-
ցեալք, եւ հնազանդք փոխանոր-
դին Ք՟ի, որ՟ ՚ի վերոյ ասացաւ:

Վ՟եր ասի եկեղեցի, եւ ոչ եկե- ա.
ղեցիք. որով հետեւ գտանին բա-
զումք ժողովք հաւատացելոց, ՚ըն
զանազանս աշխարհի մասունս:

Վ՟զի եկեղեցին ոչ է աւելի- վ.
քան զմինն, որ պարունակէ ըզ-
բնաւս հաւատացեալս, որք գոն
տարածեցեալք ընդ ամ՟ աշխարհ.
ոչ միայն զայնոսիկ, որք կեան
այժմ, այլեւ զայնոսիկ եւս, որք են

 եղեալք

եղեալք ՚ի սկզբանէ աշխարհի։
և զայնոսիկ, որք եղիցին մինչև ՚ի
կատարած աշխարհի. և վն̃ այսո
րիկ ասի ո՛չ միայն՝ մի, այլև կաթու
ղիկէ, այսինքն ընդհանրական.
զի կալեալ ունի զա̃մ տեղի, և զա̃մ
ժամանակ։

ա. Ընդէ՞ր ասի մի միա՛յն գոլ եկե
ղեցի, որովհետև ներբերէ յին
քեան զայնքան բազմութիւն
մարդկանց։

վ. Սակս այնր՝ ասի մի միայն գոլ,
զի ունի զմի միայն գլուխ, որ է
Քս̃, և ՚ըն տեղւոյ նորին զՀռո
մային Վեհապետն։ այլև զի կեայ
միով և նոյնով հոգւով. և ունի
զմի և զնոյն օրէն, որպէս Թա
գաւորութիւն իմն, ասի գոլ մի,
զի զմի միայն Թագաւոր ունի, և
զմի և զնոյն օրէն։ Թէև ՚ի նը
մին Թագաւորութեան կայեն բա
զումք գաւառք, և բազմա

գունք

գունք նահանգք, և քաղաքք։
Ընդէ՞ր ասի, թէ ա՛յս եկեղե ա.
ցիս կոչի սբ̃, մինչ ՚ի մէջ նորին գը
տանիցին յոքունք մարդիկք զազ
րագործք։
Ասի գոլ սբ̃ վն̃ երից պատճա վ.
ռաց։ Նախզի գլուխն նորին,
որ է Քս̃, է սրբագունեղ։ ո՛չ
եթէ ոք ունիցի զդէմ իմն գեղե
ցիկ, ասի գոլ ա՛յր ոք գեղեցիկ,
Թէև ունիցի զմատունս ոմանս
Թիւրս։ և զարքատ իմն ՚ըն կրծողն
կամ ՚նուսում իւրում։
Երկրորդ զի համայնք հաւատա
րիմք են սբ̃ք հաւատով, և դաւա
նութբ̃. քանզի ունին զհաւատա
իմն Ճշմարտագունեղ, և Ածայ
ին։ և առնեն զդաւանութի սը
բազնութեց սրբագունեղից. և
օրինի ուրուք արդարագունեղէ։
որ ո՛չ հրամայէ, եթէ ո՛չ զիրս բա
րիս, և ո՛չ արգելու. եթէ ո՛չ զիրս

չարս

չա՛րս ։ Երրո՛րդ զի միշտ ՚նեկեղե
ցւոյ գոն ոմանք Ճշմարտապէս
սբ՟ք , ո՛չ միայն հաւատով և դաւա
նութ՟ք ․ այլև գործութ՟ք , և բա
րու ։ Ուստի ՚ի մէջ յուդայեանց,
թուրքաց , հերետիկոսաց , և այ
լոց սոցին նմանեաց , որք են ար
տաքոյ եկեղեցւոյն , ոչ կարէ գոլ
ոք Ճշմարտապէս սուրբ ։

ա․ Զինչ կամիցի ասել ։ Հաղոր
դութեան սրբոցն ։

վ․ Հաղորդութի՟ւ սրբոցն , նշանա
կէ ․ եթէ բոլոր մարմինն սրբոյ ե
կեղեցւոյն այնպէս իցէ ընդ իրեար
շաղկապեցեալ , մինչ զի բարեացն
միոյ անդամոյն , մասնակցիցին
այլքն ամենայն ։ Ուստի՝ բազումք
որք կան ՚ըն գաւառս , որքան
և իցէ տարակացս և հեռաւորս
՚ի մէնջ ․ զորս թէև ոչ Ճանաչէ
ցեմք , սակա՛յն պատարագք , աղ
օթ՟ք , պաշտօնք Ածայինք , և
այլք

այլք գործք նոցին բարիք , օգնեն
և մեզ ․ և այս՝ հաղորդութիւս , ո՛չ
միայն գոյ ա՛ստ ՚ի վ՟ր երկրի ․ այլև
մերքն պատարագք , աղօթք , և
այլք բարիք գործք օգնեն այնո
ցիկ , որք են ՚ըն քաւարանում ,
Եւ աղօթք այնոցիկ , որք են ՚ըն
դրախտում , օգնեն մեզ , և հոգւ
ոց քաւարանին ։

Եթէ այդ՝ այդպէս իցէ ․ ապա ա․
ուրեմն , անպատեհ իմն է առնել
զաղօթս վ՟ն մանաւորի ուրուք ․
և զպատարագս տալ ասել , վ՟ն այ
սորիկ , կամ այնորիկ հոգւոյ ՚ըն
քաւարանում եղելոյ ․ որովհե
տև բարիք ո՟մք են հասարակք ։

Ոչ այդպէս , քանզի պատա վ․
րագն , և աղօթն , և այլք բարիք
գործքն , թէպէտ կերպիւ իւ
իք իցէն հասարակք ամենե
ցունց ․ սակա՛յն առաւել օգնեն
այնոցիկ , յաղագս որոց լինին
առանձ

ռանձնապէս քանթէ այլոց:

Հ. Զինչ ասասցուք յաղագս բա-
նադրեցելոց, և նզովեցելոց. մաս-
նակցիցին արդեօք և նոքա բա-
րեացն հաւատարմաց թէ ոչ:

Պ. Սոքա այնորիկ ասին բանադրե-
ցեալք, այսինքն, 'ի բնէն հատե-
ցեալք. նզովեցեալք, այսինքն,
ջոկեցեալք. և վարեցեալք, զի ոչ
ունին զհաղորդութիւն ընդ սրբոց.
և են իբրև զուռս հատեցեալս 'ի
ծառոյ, կամ իբրև զանդամս 'ի
բաց կտրեցեալս 'ի մարմնոյ. որք
ոչ մասնակցիցին բարոյ խոնաւէն
որ սփռի ներ յուռս և ներ ան-
դամս շարակցեցեալս:
Աստուստ կարես հաւաքել. թէ
զորքան դժպոհածս ունիցի բանն
նզովից: որովհետև ո՛չ կարէ ոք
ունել զԱծ իւրն Հայր. որ ո՛չ ու-
նի զեկեղեցի իւրն Մայր:

Հ. Ուրեմն նզովեցեալքն. են ար-
տա

տաքոյ եկեղեցւոյն, իբրև զյու-
դայեանս, և զայլս անհաւատս:
Այո. այդպէս է: բայց՝ գոյ վ.
այսինչ տարբերութի 'ի միջի: զի
Յուդայեանք և Թուրք են ար-
տաքոյ եկեղեցւոյն, յո՛ր ոչ երբեք
են մտեալք, վասն զի ոչ ունին զմկ-
րտութիւն: Իսկ հերետիկոսքն
որք են մկրտեցեալք, բայց զհաւ-
ատն կորուսեալք, են արտաքոյ,
զի ինքեանք ըստ ինքեանց են փա-
խեալք և արտելեալք 'ի նմանէ.
վասն որոյ եկեղեցին զանազանիւք
պատժօք միշտ՝ ստիպէ զնոսա.
դառնալ անդրէն 'ի հաւատն սրբ.
որպէս մինչ ոչխար ոք փախչի 'ի
հօտէն, հովիւն ստիպէ իւրով
ցպիւ զնոյնն, զի դառնայցէ 'ի
փարախն: Իսկ բանադրեցեալքն,
որք ունին զմկրտութիւն, և զհաւ-
ատն, և են մտեալք յեկեղեցի. և
ոչ արտելեալք 'ի նմանէ ըստ ինք-
եանց

եանց. այլ են ուժով արտաքսե-
ցեալք 'ի նմանէ, ոչ մինչ հովիւն
հանէ արտաքս զոչխար ոմն բորոտ
և թողու զնա 'ի յորս գայլոց:
Թէպէտ եկեղեցին ոչ այնպէս ար
տամերժէ զբանադրեցեալս, զի
իսպառ մնայցեն արտաքս. այլ զի
զղջանայցեն յիւրեանց անհնա
զանդութենէն, և այսպէս խոնար
հեցեալք հայցիցեն դառնալ, և
վերստին լինիցին ընդունեցեալք
'ի ծոց մօրն և 'ի հաղորդութիւն
սրբոց:

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Տասներորդի Յօդուածոյ
Հաւատոյն:

ա. Զինչ իցէ թողութիւն մեղաց.
Որ է 'ըն տասներորդում յօդու
ածոյ:
վ. Այն՝ է առաջինն յայնց երից
բա

բարեաց սկզբնաւորաց, որք գտա
նին 'ի մէջ եկեղեցւոյ: յաղագս
որոյ պարտիս գիտել, եթէ մար
դիկք ամենեքեան ծնանին մեղաւորք
և թշնամիք Այ. և յետոյ աճելով
միշտ յառաջեն 'ի չարէն առ չարս
գոյնն. մինչև շնորհիւն Այ թողու
ցեալ լինիցի մեղն նց, և յառաջա
նայցեն առ 'ի գոլ բարեկամք, և
որդիք Այ: Արդ այսքան մեծա
գոյն շնորհս ա՛յս ո՛չ ուրեք գտանի,
եթէ ո՛չ 'ի մէջ սրբոյ եկեղեցւոյն,
'Նորում են սրբազնութիւնքն սոքա.
և մանաւանդ՝ մկրտութին, և
ապաշխարութին, որք իբրև բըժշ
կութիւնք երկնայինք, առողջացու
ցանեն զմարդիկս 'ի բնաւից հի
ւանդութեանց հոգեկանաց. որք
են մեղքն:
Կամիմ, զի բացայայտիցես ինձ ա.
սակաւ ինչ յաճախապէս, թէ
որքան մեծագոյն բարի իցէ,
այս

այս՝ թողութիւնս մեղաց։

Վ. Ո՛չ գտանի 'ի մէջ աշխարհի մե
ծագոյն չար 'ի մեղաց, ո՛չ միայն
զի 'ի նոցունց ծնանին այլք ամե
նայնք չարք 'նայսմիկ կենցաղոջ.
և 'նայլում կենի։ այլև զի մեղն
առնէ զմարդն թշնամի Այ։
Արդ՝ զինչ չարագոյն 'ի գոլոյն
թշնամի այնորիկ, որ կարէ առ
նել զոմն զորինչ և կամի։ և որում
ընդդիմանալ ոչոք բաւէ։ և ովք
կարիցէ ջատագովել զայնպիսին,
որում Այծ իցէ բարկացեալ։
Եւ հակադարձապէս. ո՛չ կարէ
գտանիլ 'նայսմիկ կենցաղոջ բա
րի մեծագոյն 'ի գոլոյն 'ըն շնոր
հում Այ, 'ի ձեռին որոյ են ամե
նայնք էակք։ Եւ համառօտա
պէս պարտիս գիտնել. թէ 'ի մէջ
իրաց մարմնականաց առաւել հա
մարեցեալ քան զայլս է կեանն,
քանզի նոյնն է հիմն ամենից այլոց
բա

բարեաց։ Եւթէ առաւել քան զա
մենայն ինչ է ողորմելի մահն. զի
նա է հակառակ կենի. այսպէս ու
րեմն, որովհետև մեղն է հոգեկան
մահ հոգւոյն. և թողութիւն մե
ղաց, է կեանն նորին հոգւոյն, կա
րես դիւրապէս նկատել, թէ որ
քան մեծագոյն բարի 'ի մէջ եկե
ղեցւոյ լինի առընդունեցեալ,
մինչ միայն 'ի նմին իցէ թողու
թիւնն մեղաց։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
մետասաներորդի յօդուածոյն Հաւատոյ։

Զինչ իցէ. Յարութիւնն ա,
մարմնոյ։ որ գոյ 'ըն մետասանում
յօդուածոյ։

Այս է երկրորդն 'ի բարեաց. Վ.
սկզբնաւորաց սրբոյ եկեղեցւոյ.
այսինքն. թէ 'ըն վերջնում աւ
ուրն

ուրն ամենեքեան այնոքիկ, որք
եղիցին գտեցեալք հանդերձ թո
ղութեամբ մեղաց իւրեանց, դարձ
ցին ՚ի կեանս, և ՚ի կեալ:

ա. Իսկ այլքն, որք են արտաքոյ
եկեղեցւոյն. կամ ոչ ունեցան ըզ
թողութիւն մեղաց. մի թէ ոչ դառ
նայցեն ՚ի կեանս, և ՚ի կեալ:

վ. Ըստ կենի բնականի, դարձ
ցին ամենեքեան ՚ի կեալ, այն
պէս լաւքն, որպէս վատքն. Բայց
քանզի յարութիւն վատաց եղիցի,
որպէս զի միշտ տանջիցին. այլ ոչ վասն
ունելոյ զբարի իմն. վասն որոյ այն
կեանն նոցա մահուանն կոչի մահ
իմն յարակայ, քանզի կեան ոչ ճշ
մարիտ. և այսպէս ճշմարիտ յա
րութիւնն, այսինքն, առ կեանն
բաղձալի. ոչ եղիցի, եթէ ոչ բա
րեաց, որք եղիցին գտեցեալք ա
ռանց մեղաց:

ա. Կամիցի գիտել, եթէ նոյնքն այ
սոքիկ

սոքիկ մարմինք, զորս այժմ ու
նիմք, յառնիցեն. կամ թէ այլք
նմանք սոցին:

Ո՛չ գոյ երկբայութիւն ինչ. թէ վ.
նոյն մարմինս այս՝ վեր յարիցէ.
քանզի այլապէս ճշմարիտ յարու
թիւն ոչ եղիցի, եթէ ոչ յառնիցէ
այն նոյնն, որ է անկեալ, և դառ
նայցէ ՚ի կեալն, այն նոյնն, որ է
մեռեալ: Այլև յարութիւն լինի,
զի մարմինն ևս լինիցի մասնակից
վարձու և պատժոյ, որպէս է լեալ
մասնակից գործոց բարեաց.
կամ մեղաց, ուրեմն պարտ է. զի
լինիցի նոյն մարմինն. քանզի թէ
իցէ այլ մարմին, ոչ արդիւնաւո
րի զպատիժ, և ոչ զվարձ:

Որպէս է կարելի, զի դառնայ ա.
ցեն ՚ի կեալ այնոքիկ, որք լեալք
են այրեցեալք. որոց և մոխիրքն
են հոսեցեալք ՚ի հողմս. կամ ըն
կեցեալք ՚ի գետս:

Սակս

Պ. Սակս այսօրինակ ասացաւ 'ըն ըս
կզբան Հաւատամքին. Թէ ԱԾ է
ամենակարող, զի կարէ առնել
զայնս, որք մեզ Թուին գոլ անկա
րելիք: Բայց եթէ դու նկատե
ցես. Թէ ԱԾ իցէ արարեալ զեր
կին և զերկիր յոչընչէ. ոչ երևեա
ցի քեզ դժուարին ինձ հաւա
տալ. Թէ նոյնն կարիցէ վերածել
առ գոլն առաջին. զայնասիկ, որք
են վերլուծեցեալք 'ի մասունս:

Հ. Կամիմ գիտել. միթէ արքն
դառնայցեն առ գոլն արութն.
և կանայքն առ գոլն կնութեան:
Թէ ամենեքեան միակերպք լինե
լոցք իցեն:

Պ. Հարկաւոր է հաւատալ, Թէ
արքն ելոցք են արք. և կանայք
ելոցք են կանայք. քանզի այլա
պէս ոչ լինիցին նոյնքն մարմինք,
որք յառաջն էին: վն որոյ ասացի
քեզ Թէ պարտին գոլ ամենևին
նոյնք

նոյնքն: Թէպէտ 'ըն միւսում
կենի ոչևս եղիցի ծնելութն զաւ
ակաց. ոչ ամուսինք, և ոչ ամուս
նուհիք. սակայն եղիցի անդ՝ զա
նազանութն արանց և կանանց,
ոպզի իւմ ոք բերկրեսցի վարձօք
իւրոյն յատկի զօրութեան: զոր
ըստ սեռի իւրում գործածեցեալ
է: Եւ ոպ դրախտն եղոց է գեղե
ցիկ զբօսարան, 'ի տեսանել ըզ
փառս մարտիրոսաց, և խոստովա
նողաց, այսպէս եղոց է ևս գեղե
ցիկ 'ի տեսանել զփառս կուսա
նաց, և մանաւանդ զփառս գերա
գունս ԱԾամօրն և կուսին:

Ըղձամ, զի ասիցես ինձ, Թէ Հ.
որով հասակաւ, և դրակաւ յա
րիցուք: որովհետև ոմանք մեռա
նին երախայք, ոմանք տղայք. և
ոմանք ծերք:

Ամենեքեան յարիցեն այնու Պ.
դրակաւ, և այնու գոլովն, զոր
ունե

ունեցեալ իցէին, կամ ունելոց էին 'ի հաստատուն երեսուն և երեք ամաց. որով հաստատեա յարեաւ Տ՟ն մեր: Ուստի մանկունքն յարիցեն. այնքան մեծք, որքան լինելոցք էին, եթէ ժամանեալք իցէին, առ երեսուն և երեք ամս: և ծերքն յարիցեն այնու հասակի ծաղկով, զոր ունեցեալ էին, մինչ լեալք էին երեսունեերեք ամաց: Եւ եթէ ոք 'ի նախկին կենի լեալ իցէ կոյր, կամ կաղ, կամ նանիր, և կամ այլովք տգեղութ՟ք, յարիցէ ամբողջ, առողջ, և համայնիւք կատարելութեամբք: քանզի Ա՟ծ, որ առնէ միշտ ըզ գործս կատարեալս, նոյնպէս առնէ 'ի յարութեանն, որ եղիցի յատուկ գործ նորին. և վերուղղեսցէ ըզ մոլորութիւնս, և ըզ նուազութիւնս բնութեանց:

ՊԱՐ

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ Երկոտասաներորդի Յօդուածոյն Հաւատոյ:

Զինչ իցէ, Կեանն յաւիտենական: որ գոյ 'ի վերջնում յօդուածոյ:

Է համայնացեալ իմն երջանկութիւն հոգւոյ և մարմնոյ: և է ծայրագունեղ բարի, և վերջին վախճան, զոր գոլով 'ի մէջ եկեղեցւոյն ստանամք:

Ասա ինձ, որպիսիք բարիք եղիցին 'ի կեանն յաւիտենականում:

Կամիմ ուսուցանել քեզ զխոր-հուրդս զայս օրինակաւ, լիցոյ ոչ խորհիս այսորիկ: Դու գիտես. որ 'ի նախկին կենդանութեանս քաղցրացեալ լինի մարմին իմն. նաւողի, գեղեցիկ, առոյգ, և ուժեղ: և հոգի իմն իմաստուն, խոհեմ, և համեստ բարեմիտ. և լի ամենայնիւ

զուա

զօրութիւն ըստ կամին։ և բայց յայս
մանէ բաղձացեալք լինին ևս բա
րիք արտաքինք. այսինքն, փառ
թամութիւք. պատիւք. կարողու
թիւք. և հաճութիւք։ Արդ՝ ըն
կեանում յաւիտենականի, մար
մին փոխանակ առողջութեան ունե
ցէ զանմահութիւն. հանդերձ ան
կրելութեամբ. այսինքն. թէ ո՛չինչ իր
նմա կարիցէ վնասել։ Փոխանակ
գեղեցկութեան ունիցի զպայծա
ռութիւն. այսինքն. զփայլումն իմն.
իբրև զփայլումն արեգական։ փո
խանակ արագութեան ունիցի ըզ
նրբութիւն. այսինքն. զի՝ ի միում
վայրկենի կարիցէ շարժիլ՝ ի միոյ
կողմանէ աշխարհի առ միւսն. և
յերկրէ առ երկինս. առանց ու
ժոյ աշխատութեան. փոխանակ
ուժեղութեան ունիցի զզօր իմն
ոգեղէն զօրեղ. որ առանց ուտե
լոյ, առանց ըմպելոյ. առանց նըն
ջելոյ.

ջելոյ. և առանց դադարելոյ կա
րասցէ ծառայել հոգւով իւրաց
ամենից. որք եղիցին իւրեան հար
կաւորք և յօժարամիտք երկնից։
Իսկ ըստ հոգւոյն. միտն լիասցի
իմաստութեամբ. զի տեսանիցէ ըզ
պատճառն ամենից պատճառաց.
որ է Ած։ Կամն լիասցի այնքա
նևս բարութեամբ և սիրելութեամբ.
մինչ զի ո՛չ կարիցէ առնել. և ոչ
մի մեղ ներելի։ Փարթամութիւն
երանեցելոյ. եղիցի ոչ ունել զկա
րօտութիւն և զպիտանաւորութիւն իւր
ութեանք. զի ունիցին ՚ի Ա. յում ըզ
համայնս բարիս։ Պատիւն նոցա է
ղեցի զօլն որդիք Այ. հաւատացք
հրեշտակաց. և զօլն թագաւորք
և քահանայք հոգեկանք ՚ի մէջ
ունջեան։ Կարողութիւն նոցա եղիցի
զօլն իմիասին ընդ Այ. տէր և իշ
խող բնաւից. և կարելին զամ ինչ
առնել. զոր կամեսցին։ Մինչ լինի
ցին

ցին միաւորեցեալք ընդ կամին
աստուածայնոյ. որում ոչինչ ընդ
դիմանալ երբէք, և ուրեք կարէ:
Եւ հաճութիւն նոցա եղիցի ան
ճառելի. զի կարողութիւնքն ամե
նայնք. թէ հոգւոյն և թէ մարմ
նոյն. առաւելցեցին իւրոց առար
կայից. իւրեանց պատշաճից: Աս
տի ծնանիցի գոհունակութիւն իմն
ամենայնիւ: Խաղաղութիւն իմն յա
րակայ և ոչ երբէք դրդուելի:
Խնդութիւն իմն յարամնայական, և
ցնծութիւն յաւիտենական:

ա, Եթէ ամենեքեան ունիցին զնոյն
ինչ. և ամենեքեան լինիցին գոհ
ունա՞կք միով կերպիւ: ուրեմն
'ի դրախտին մինն ոչ եղիցի աւե
լի երանեցեալ. քան զմիւսն:

բ, Թէպէտ որ ունի արդիւնս աւե
լիս 'յայսմիկ կենում. նա ունի
ցի զվարձս մեծագոյնս 'ի հան
դերձելում. և լինիցի առաւել
երա

երանեցեալ: սակայն ոչ եղիցի
անդ՝ զչարութիւն և անհաճութիւն
զի ամենեքեան եղիցին բարելք.
ըստ իւրեանց ընդունակութեան.
որք որքան աւելի արդիւնաւորեցին.
այնքան առաւել ընդունակք ե
ղիցին. և զփառս մեծագոյնս ու
նեցցին: Զոր օրինակ. եթէ հայր
ոք, որ ունիցի զբազում որդիս.
որոց մին իցէ մեծագոյն 'ի միւ
սոյն. ըստ հասակի իւրեանց առ
նիցէ ամենեցուն զզգեստ ըստ
չափու իւրաքանչիւրոց 'ի գերպա
ակ սակեթելէ: ոչ գոյ երկբայու
թիւք. թէ մեծագոյնք ըզ մեծա
գոյնս ունիցին զզգեստս. և հե
տեւապէս զբազմագինս. բայց ա
մենեքեան եղիցին գոհունակք.
և ոչ փոքրագոյնքն ցանկանայցեն
զզգեստուց մեծագունից. զի նոցա
այնք ոչ բարեկայս վայելեն:

Ընդէր, այն երանութիւնն ա

դրախ

դրախտին յորջորջի կեան յաւ
իտենական. մինթէ դատապարտե
ցեալքն ոչ կեա՛յցեն 'ի յաւիտեան
'ըն դժոխում:

Վ, Կեա՛ն յատկապէս ասի գո՛լ.
այն իրն. որ շարժի ինքն ըստ ին
քեան: ուստի ըստ իմիք եղանա
կի ասէ գոլ ջուր կենդանի.
ջուրն աղբեր. զի շարժի. իսկ
ջուրն լճի. ասի գոլ մեռեալ. զի
կայ անշարժապէս: Արդ երանե
ցեալքն 'ըն յերկնի ասին ունել
զկեանն յաւիտենական. զի կա
րեն գործել զա՜մ ինչ. զոր կամին
համայնիւք կարողութե՜ք իւրովք
ներքնօք և արտաքնօք թարց ար
գելման ուրուք. և միշտ գործեն
և 'ի կիրարկեն ըստ հաճութե իւ
րեանց: Իսկ դատապարտեցեալքն
'ըն դժոխում. թէպէտ կեան. զի
ոչ երբէք աւարտի մաշիլն և հա
շիլն նոցա: Սակայն ասին ունել
զմահ

զմշտնջենաւոր մահ. վասն զի են կա
պեցեալք 'ի մէջ հրոյ. և տանջա
նաց. և են նուաճեցեալք միշտ
'ի կրել զայն. զոր ոչ կամին. և
ոչ կարեն առնել զեր ինչ յայնցա
նէ. զոր կամին: Այսպէս ուրեմն.
երանեցեալքն 'ըն երկնի վայելեն
զբարիս ամ. առանց ուրուք չարե
խառնման: Իսկ դատապարտեցել
քըն 'ըն դժոխում կրեն զչարս ամե
նայնս. առանց կարելոյ երբէք ըղ
հաճոյս իւրեանց առնել:

Զինչ նշանակէ. Ամէն. որ ա,
առաւադրի 'ի վերջն Հաւատամքին:

Նշանակէ թէ Այսպէս է՛ ճըշ Է.
մարտութիւն. այսինքն. ամենայն որ
ինչ ասացաւ. է ճշմարիտ և
հաստատ:

ՊԱՐ

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Աղօթիցն Տէրունականի :
Գլուխ Չորրորդ

ՇՆՈՐՀԻՒՆ
ա, Աստուծոյ ուսայ զայն.
զոր պարտիմ հաւատալ:
Իսկ այժմ ըղձամ. զի ու
սուցանիցես ինձ զայն. յոր պար
տիմ յուսալ. և ցանկալ: Եւ որով
հետեւ միջնորդիւ կարիցեմ ստա
նալ զնոյնն:

վ, Ամ ինչ. զոր այժմ հայցես
յինէն. պարունակի ’ին աղօթում
Տէրունականի. զոր Հայր մեր. կո
չեմք: Զի ’յայսմիկ աղօթում բա
ցայայտի մեզ. թէ որում իրի պար
տիմք

տիմք ցանկալ: և ցորմէ պարտիմք
հայցել զնոյնն. Այլ և նոյն աղօթն
է միջնորդ առ ’ի ստանալ զնոյնն:
Որ է Աղօթն Տէրունական:
Է. Այս: Հայր մեր. որ յեր վ.
կինս: Սուրբ եղիցի անուն քո:
Եկեսցէ արքայութիւն քո: Եղիցի
կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի:
Զհաց մեր հանապազորդ տուր
մեզ այսօր: և թող մեզ զպարտիս
մեր որպէս և մեք թողումք մերոց
պարտապանաց: Եւ մի տանիր ըզ
մեզ ’ի փորձութիւն: այլ փրկեա
զմեզ ’ի չարէ. Ամէն:
Վասնէր նախադրես Զհայր ա,
մերն, ամենից այլոց աղօթից:
Նախ՝. զի սա է գերագոյն յա վ.
մենեցունց, գոլով շարադրեցեալ
յինքենէ Քէ, որ է ծայրագոյն
իմաստութիւն: Երկրորդ՝ զի այս
աղօթս է համառօտագունեղ այ
լոց. զոր ստանիցին և ’ի միտ առ
նուլ

նուլն է օգտակար իմն, զի է լի գոյ
ացուԹե՜. վասն զի պարտաւորակէ ՚նմին
քեան զմ՜ ինչ, որ պարտիմք
խնդրել Յ՜յ : Երրորդ՝ զի է օգ
տագունեղ և գործնագունեղ,
գոլով արարեցեալ ՚ի Նմանէ, որ
է դաստաճոր իմաստին և փաստա
բան մեր, ուստի լաւագունապէս
գիտէ քան զմ՜. Թէ ո՜չ պարտի
ցիմք խնդրել. զի առնուցումք :
Չորրորդ՝ զի է հարկաւորագոյն
՚ի բնաւից, որովհետև քրիստո
նեայք ամենեքեան են պարաւան
դեցեալք ՚ի գիտել զնոյնն. և ՚Նա
մենայնում առուր ասել զնա : որ
և կոչի աղօԹ հանապազորդեան,
զի հանապազ պարտիմք ասել ըզ
նոյնն :

ա, Ըսկսեալ ուրեմն ՚ի բացայայտել
զխօսն զայն առաջին. Հայր մեր,
որ ես ՚ըն յերկինս :

Ն Այսոքիկ ասկաւք խօսքն են իբր
փոք

փոքրիկ իմն յառաջաբանուԹի,
կամ Թէ նախապատրաստուԹի
իմն աղօԹից : քանզի ասելով,
Թէ Ած է Հայր մեր : առնումք
զիշխանուԹի, և զհամարձակուԹի
աղաչելոյ զնա. ասելով Թէ, որ ես
՚ըն յերկինս, յիշեմք Թէ պարտ է
մեզ գնալ առ նա մեծաւ երկիւ
ղիւ, և խոնարհուԹե՜, զի ոչ է
հայր երկրային, այլ երկնային :
Դարձեալ. ասելով Թէ է հայր.
նկատեմք Թէ, կամիցի հաճիլ և
կատարել զայնոսիկ, զորս խընդ
րեմք ՚ի Նմանէ : Ասելով Թէ, որ
ես ՚ըն յերկինս, իբրև ո՜ր և իշխող
աշխարհի, իմանամք Թէ, կարէ
ցէ առնել. որքան կամեսցի :
Այլև ասելով Թէ, է Հայր մեր.
յիշեմք Թէ եցեմք որդիք Ա՜յ. և
ժառանգք դրախտին : Ասելով
Թէ, որ ես ՚ըն յերկինս, նկատեմք
Թէ մինչ եմք ՚ըն յերկիրս. դեռ
եմ

եւ՝ ոչ եւսք ստացեալք զմեղս ժա-
ռանգութե, այլ առաքինին եմք
պանծառախոհք. եւ ճանապարհորդք
՚ի թշնամեաց երկրի. վասնորոյ
ըղ պիտոյս մեծս ունիմք օգնու-
թեան նորա:

ա, Մեկնեա ինձ աղաչեմ, զբառս
ամենայնս մասնաւորապէս:

բ, Բառս այս՝ Հայր, թէպէտ
պատշաճի Այ. ըստ որում ստեղ-
ծելութե է Հայր իւրոց ամենից:
Սակայն՝ ՚ի նոյնմէն աղօթից ասե-
զին, ըստ որում է Հայր բարեաց
քրիստոնէից ըստ որդեգրութե:
Թէեւ այնոցիկ եւս կարեն ասել
Այ, Հայր մեր. որք բաղձան
դառնալ առ Ած, եւ լինել որդիք
Այ. Որպէս միայն՝ այնոցիկ
ճշմարտութեամբ ոչ կարեն ասել
Այ, Հայր մեր. որք ոչ են, եւ ոչ
կամին լինել որդիք Այ. քնզի զոչ-
ոք իղձ դառնալոյ առ Ած ունին:
Վասնէր

Վասնէր ասէ, Հայր մեր: եւ ոչ ա-
Հայր իմ:

Ասէ Հայր մեր, զի իմանայ- գ.
ցեմք թէ, մեք ամենեքեան եղեմք
եղբարք. եւ իբրեւ եղբարք պարտա-
ցեմք սիրել զմիմեանս, եւ յարա-
կցեցեալք ընդ իրեարս. գոլով որ-
դիք միոյ եւ նոյնոյ հօր, այսինքն,
Այ: Ասէ եւս, Հայր մեր. զի ու-
սանիցիմք զաղօթն հասարակ գոլ
բարեգոյն յաղօթից յատկակա-
նէ, որեւ է յոյժ օգտակար այնմիկ
որ աղօթէ: քանզի մինչ ամենե-
քեան ասեն, Հայր մեր. իւրաքան-
չիւրոք աղօթէ վն ամենեցուն. եւ
ամենք աղօթեն վն իւրաքանչիւրոյ:

Մանր ասէ. Թէ Ած իցէ ՚ի դ.
յերկինս, միթէ Ած ոչ իցէ ՚ի ամե-
նայնում տեղւոջ:

Ասէ թէ, Ած բնակի ՚ի յեր ե.
կինս, ոչ թէ ՚ի ամենայնում տե-
ղւոջ ոչ իցէ. այլ զի երկինքն պա-
տուա

տուրականացյնք աշխարհէ մա-
տունք; 'Նորա տուածել արտափայ-
լէ մեծութեն 'կարողութեն, և
իմաստութեն Այ: Այլև զի 'ըն
յերկինս թոյլ տայ ինքեան Ած տե-
սանել դէմ առդէմ 'ի հրեշտա-
կաց, և 'ի մարդկանց երանեցելոց:
Կարէ ևս ասել թէ. Ած է 'ըն
յերկինս, զի մանաւանդ իւրք
կերպիւ բնակի Ած 'ըն հրեշտակս
և 'ըն սուրբս մարդիկս. որք են եր-
կինք հոգեկանք:

ա, Եկեսցուք այսուհետև՝ տա-
հայցուածն առաջին, և տեսցուք
թէ. զինչ իցէ ասելն: Սուրբ եղի-
ցի անուն քո:

բ, Անուանն 'ն այսմիկ տեղւոջ նշա-
նակէ զհամբաւ և զծանօթութի.
որպէս մինչ ասեմք, թէ այսոք ու-
նի զմեծ անուն, զի է Ճանաչեցեալ
'ի բազմաց: կամ թէ ունի զբարի
անուն, կամ զչար անուն, զի ու-
նի

նի կամ զբարի համբաւ, կմ զչար
համբաւ, գոլով Ճանաչեցեալ 'ի
բազմաց, գովեցեալ վասն բա-
րեաց, և հայհոյեցեալ վս չարեաց
Վ̃որոյ՝ սուրբ առնել զանուանն
Այ, ոչ այլ ինչ է. եթէ ո՛չ տա-
րածել ընդ ամ աշխարհ զծանօ-
թութի, և զՃշմարտութեն Այ.
զորև պահել 'ըն սիրտս, և 'ըն բե-
րանս մարդկան, մաքուր և սբ.
որպ է ինքն յինքեան: Եւ զի 'ըն
աշխարհի գոն բազումք անհա-
ւատք, որք ո՛չ Ճանաչեն զՃշմա-
րիտն Ած: և բազումք փառք քրիս-
տոնեայք, որք մինչ ոչ ունին զՃ-
շմարտութեն Այ. հայհոյեն
և վատաբանեն զնա: Վ̃որոյ՝ ա-
նոքիկ. որք են որդիք Այ հաւա-
տարիմք, և կրեն զբարի նախանձ
պատուոյ հօրն իւրեանց, մեծաւ
ջերմեռանդութբ քարոզեն զՃ-
շմարտութեն նորին, մինչզի սբ
եղի

ծղէցի անուն նորա։ այսինքն, զի
ընդ ամ աշխարհ ճանաչեսցի, եւ
երկրպագեսցի, դաւանեսցի, գովեսցի,
եւ բարեբանեսցի ըստ պատշաճի և
վայելչութեան իւրոյ։

Հ. Եթէ բաղձամք, զի Այ լինի-
ցի ճանաչեցեալ և գովեցեալ 'ի
մարդկանէ։ Աշխարհքէն բարե-
փոյն եղանիւր զնոյնն 'ի մարդկա-
նէ պահանջել. քանզի յԱյ
հայցել։

Պ. Մարդն, ինքն ըստ ինքեան ոչ
բաւէ ճանաչել զԱծ, և գովել
զնա։ վասն որոյ աղաչեմք զԱծ,
զի իւրով օրհնեալ շնորհիւ այնպէս
ներգործեսցէ 'ի մարդիկս, որպէս
անհնարին, և այլք մեղաւորք
դարձիցեն առ ճշմարտութիւն
նորա, և սկսանիցեն ճանաչել զ
նա, և գովել զամենասուրբ ա-
նուն նորա։

Հ. Ընդէ՞ր սկսանի աղօթն մեր 'ի

խնդրելոյն թէ, Սուրբ եղիցի
անուն Աստուծոյ։

Աղէ ամենեքեան եմք պարտա- Պ.
ւորեցեալք 'ի սէրն զմեզ գեր
քան զմեզ ինչ. և առաւել քան
զմեզ ինքեանս. վասորոյ առաւելն
և յաճախագոյն իղձն մեր է գոլ
փառացն Այ, յաղագս որոյ և ըս-
տեղծեցեալք եմք, զարդարեցեալք
իսկ բանիւ, զի ճանաչիցեմք զնա,
և գովիցեմք զնա։ Նորուն եւս կայ
անայ մերն գերագունեղ բարի
զորմէ առաւօտեալք փողփողեալ։

Թագաւորութիւն ինձ այժմ զերկ- Հ.
րորդ հայցուածն, որ է Եկեսցէ
արքայութիւն քո։

Նախանիկ հայցուածովն ըստ բա- Պ.
րոյ կարգի խնդրէ մեր յառաջ-
կեցութիւն՝ որովհետեւ 'նա առաջ-
նումն խնդրեցաւ փառքն Այ։

Զինչ պարտի իմանել մեզ արքայ- Հ.
ութեանն Այ։

32

Է. Երեւք եղանակօք իմանել կարէ
արքայութիւն Այ՟։ վ՟ զի, գոյ ար
քայութի՟ իմն բնութե՟, արքայութի՟
իմն շնորհաց, և արքայութի՟ իմն
փառաց։ Արքայութիւն բնութե՟
է այն՝, որով Այ՟ ուղղէ, և կառա
վարէ զստեղծուածս ամենայնս.
իբրև զբացարձակ Տր՟ իրաց ամե
նից։ զի Թէպէտ՝ մարդիկք չա
րաբարոյք ջանան առնել զչար,
և ոչ պահեն զօրէնս Այ՟։
Սակայն՝ Թագաւորէ Այ՟ 'ի վր՟
նոցա, վ՟ զի մինչ ինքեան հաճոյ
Թուէիցի, խափանէ զչար ցանկու
Թի՟ նոցա։ Որ և երբեմն Թոյլ
տայ, զի չարքն ունիցին զայն,
զոր կամին։ զի յետոյ պատժիցէ
զնոսա սաստկապէս։ քանզի ոչոք
է, որ կարիցէ ընդդիմանալ կամաց
նորա. և ոչոք է, որ կարիցէ առ
նել, եթէ ոչ ըստ որում՝ և որքան
նա սահմանադրիցէ, և յառաջա
դրի

դրիցէ։ Արքայութիւն շնորհաց
է այն՝ որով Այ՟ ուղղէ և կառա
վարէ զհոգիս, և զսիրտս բարեաց
քրիստոնէից։ տալով նոցա զներ
շնչումն և զշնորհս ծառայելոյ
ինքեան յօժարութե՟, և խնդրե
լոյ գերքան զամ՟ ինչ զփառս նր՟.
Իսկ արքայութիւն փառաց՝ եղիցի
'ըն կենոյ հանդերձելում. զկնի
ահաւորն դատաստանի, քանզի
յայնժամ Թագաւորեսցէ Այ՟,
հանդերձ սրբովք համայնիւք 'ի
վր՟ ամենից իրաց ստեղծականաց.
Թարց ուրուք ընդդիմութե՟, զի յայն
ժամ լիցի բարձեալ 'ի դիւաց. և
'ի մարդկանց կամակորաց ամ՟ կա
րողութի՟, որք և եղիցին ներփա
կեցեալք 'ըն յաւիտենականի բան
տում դժոխոյն։ 'Ի նմին ժամա
նակին եղիցին և չինջուցեալք
մահն և ապականութիւն, հան
դերձ բնաւիւք փորձութե՟ք աշ
խար

խարհի, և մարմնոյ. որ 'նար
դեանս աշխատեցուցանեն ըզծա
ռայսն Այ։ Ուրեմն արքայու
թիւն այն եղիցի, կացութի իմն
ամենահանգիստ և խաղաղական,
հանդերձ ապահովիւ ժառան
գութե կատարելոյ և յաւիտենա
կանի երջանկութեանն։

ա. Յերից յայտնանէ արքայութեց,
որն իցէ այն. յաղագս որոյ խօ
սիմք 'նայսմիկ հայցուածոջ։

բ. Աստ` ոչ խօսիմք զառաջնոյն.
վասն զի նա ոչ է ապագայ, այլ ար
դեն իսկ եկեալ է։ ոչ խօսիմք և ս
զերկրորդէն. զորմէ խօսեցաք
'նառաջնում հայցուածոջ. որ
և արդէն` ըստ մեծի մասին իւր
ում. է եկեալ։ Այլ խօսիմք զերր
որդէն, որ գալոց է. և մեծաւ կա
րօտութե ապասի յայնց ամենե
ցունց. որք զթշուառութի կեն
ցաղոյս այսորիկ ճանաչեն։

Ուր

Ուրեմն 'նայսմիկ հայցուածոջ.
խնդրեմք զմեր գերագունեղ բա
րին. և կատարեալ փառն հոգւոյ
մերոյ և մարմնոյ։

Զի եթէ արքայութին Այ, ա.
որում բաղձամք, զորև խնդրեմք
զի շուտով գայցէ. սկսանելոց է
զկնի աճուրն դատաստանի։ ու
րեմն բաղձամք, և աղաչեմք. զի
աշխարհս այս` փաղփաղուկի մեր
ջանայցէ. և օրն այն դատաստա
նի փութով գայցէ։

Այո, այդպէս է։ զի թէպէտև
աշխարհաւորքն ոչ կարեն ունել
զլուր ինչ վատագոյն բաց 'ի լսե
լոյ զանուն աճուրն դատաստանի։
Սակայն երկնի քաղաքայիքն, որք
այժմ կեան իբրև զպանդուխտս.
և զաքսորեցեալս 'նայսմիկ վայրոջ
երկրայնում, ոչ ունին զայլ մեծա
գոյն իղձ. բաց 'ի տեսանելոյ զօրն
զայն մեծ։ Ուստի Սբն օգոստի

նոս

նոս առէ. Թէ ոչ՛ յառաջ, քան
Թէ Քս̃ եկեալ իցէր յաշխարհ.
բնաւք եղծք սրբոյ հնոյն օրինի
ձգտէին առ առաջին գալուստն
Քի̃: այսպէս այժմ բնաւք եղծք
սրբոյ նորոյս օրինի ձգտին առ
երկրորդ գալուստն նորին Քի̃.
որ բերելոց է մեզ զկատարեալ
երանութիւնն:

ա, Անցցուք առ երրորդ հայցուա-
ծն: զինչ նշանակիցեն բառքս
այսոքիկ: Եղիցի կամք քո որպ՛ ՚ըն
յերկինս. այսպէս և ՚ըն յերկրի:

բ, Այսոքիւք բառիւքս խնդրեմք
զշնորհս յԱյ̃, առ՚ի բարւոք յա
րապահել զօրէնն Այ̃. քանզի
՚ներկրորդում հայցուածոյս է
զի խնդրեցեալ կեանն երանե-
ցեալ. որ է վախճանն մարդոյ:
պատշաճ իմն է ուրեմն, զի այժմ
խնդրեսցի միջնորդն սկզբնական
առ՚ի ժամանել առնոյն վախճանն:
իսկ

իսկ այս՝ սկզբնաւոր միջնորդս է
պահպանութ̃ն պատուիրանացն
Այ̃, քանզի այսպէս ասաց Տ̃ր
մեր. եթէ կամիցիս մտանել ՚ի
կեանն յաւիտենական, պահեա
զպատուիրանս: Իսկ մեք ոչ բաւ-
եմք ինքեանք ըստ ինքեան պահել
զպատուիրանս ամենայն, ըստ
պատշաճի: Ա̃ այնորիկ հայցեմք
յԱյ̃, զի լինիցի կամք նր̃ ՚ի մեզ.
այսինքն, զի տայցէ մեզ զշնորհս
առ՚ի կատարել ըզկամս նորին,
հնազանդելով ըստ ամ̃ի. և ընդ-
ամ̃, նորին սրբոյ պատուիրանաց:

Ըղձամ գիտել թէ, բաց ՚ի կա- ա.
տարելոյ զկամս Այ̃ պահպանու-
թե̃ պատուիրանացն. իցեմք պա-
րտանդեցեալք ևս ՚ի համաձայ-
նել զմեր կամս ընդ ա̃յն, մինչ նա
տայ մեզ զփորձութիւնս:

Եմք պարտանդեցեալք գո- բ.
նեայ յոչ տրտնջալ. և յոչ դժգո-
հալ

հայ զնախատեսութիւնէն ածայ-
նոյ: զի զոմ, զոր ուղարկէ մեզ.
կամ զոր ինչ թոյլ տայ մեզ, զա-
մենայն առնէ, վս̃ բարւոյ վախճա-
նի: այսինքն, վասն տալոյ մեզ ըզ
նիւթ մեծագունի արդեան եթէ
մեք կեցեմք լաւ. կամ թէ վս̃ քաւ-
ելոյ, եթէ կեցեմք վատ:

ա. Ասանէր առաջրի թէ, որ՛ ՚ի
յերկինս. այսպէս ՚ի յերկրի:

վ. Ա̃ ուսուցանելոյ մեզ թէ, պար-
տիմք նախահոգալ հնազանդելն
Այ̃, և պահել ըզ պատուիրանս
նորա օ̃էս, այնու կատարելութբ̃
յօժարութբ̃, և խնդութբ̃, որով
հնազանդին նմա հրեշտակք ՚ի
յերկինսում: որք ՚ի պահել ըզ հա-
մայն պատուիրանս Այ̃. և ոչ
զմի փոքրագունեղ ողալան երբէք
անգործեն: Կարէ ևս ասել, թէ
ըղձամք մեք, և հայցեմք, զի մե-
ղաւորքն նշանակեցեալք ընդ եր-
կիր

կիր, հնազանդեսցին Այ̃. ոպ̃ նմա
հնազանդին ա̃քն նշանակեցեալք
ընդ երկինս: կամ թէ, զի բոլոր
եկեղեցին նշանակեցեալ ընդ եր-
կիր՝ հնազանդեսցի ամբողջապէս
այ̃: որպ̃ հնազանդեցաւ նմա Քս̃.
որ նշանակի ընդ երկինս:

Եկեսցուք առ չորրորդ հայ-
ցուածն, և տեսցուք թէ, զինչ
կամիցի ասել. Զհաց մեր հանա-
պազորդ տուր մեզ այսօր:

Յետ խնդրելոյն զշնորհն, որ վ.
է նոյն ինքն կեանն գերբնական հո-
գւոյն: Այժմ բազմօք բանիւք
խնդրի հացն. որով կեանն յարա-
պահի: զի որ պահանջեսցի կեալ նախ-
կինապէս, զոչ այլ ինչ ցանկայ. և
թէ ոչ զկերակուր, որով կեանն
ենթամնայ: Բայց պարտիս գի-
տել, թէ ՚նայամիկ աղօթաւ. խըն-
դրեսցի նախկինապէս հացն հոգե-
կան, որ է կերակուր հոգւոյն: և
երկ

երկրորդականս հացն մարմնական
որ է կերակուր մարմնոյն։
Իսկ ընդ հացն հոգեկան իմանի
որբագունեղ որբագնութիւն որ
քոյ սեղանոյն. որ է հաց երկնային
և Աստուածային, որև սքանչելապէս
սնուցանէ զկեանն հոգւոյն։
Դարձեալ ընդ հացն հոգեկան
իմանի և ս խօսն Այ. որ քարոզու
թիւն, կամ ընթերցմամբ գրեանց
հոգեկանաց օգնէ ոչ սակաւ ՚ի
սնուցանել զնոյն կեանն հոգւոյն։
Այլև ընդ հացն հոգեկան իմանի
ներշնչումն Այ ՚ի յաղօթս. և
յամենայնս այլս իրս, որ օգնէ ՚ի
յարամնալ և ՚ի յաճել շնորհին
՚ի մեզ. որ է կեանն հոգւոյն. որպ ա
սացաւ։ Իսկ ընդ հացն մարմնա
կան իմանի ամ՟ ինչ. որ է հարկաւ
որ վս յարատպահելոյ զկեանն մար
մնոյ, որ է իբրև զգործի հոգւոյն
առ ՚ի գործել զգործս բարիս։
Ընդհէր

Ընդհէր ասէ, թէ Հացս այս՝ ա,
եցէ մեր։
Մեծաւ խորհրդով հացն այս մ,
ասէ գոլ մեր։ քանզի եթէ խօսե
ցիմք ըզ որբագունեղէ որբագնու
թէն, նա է հաց մեր. զի վս մերոյ
կեցութեան է կերպացեալ ՚ի հո
գւոյն որբոյ, ներ արգանդոջ երա
նեցելոյ կուսին. և եփեցեալ ըստ
իմիք եղանակի ՚ըն փուռն որբոյ
խաչին, և է պատրաստեցեալ մեզ
ձեռամբք քահանայից։ Այլև ա
ռ հաց մեր, զի է յատուկ հաց որ
դւոց, և ոչ կարէ տալ շանց.
այսինքն, անհաւատից. և ոչ այ
նոցիկ, որք կան ՚ի մեղս մահացուս
Իսկ եթէ խօսիցիմք, զմարդկային
տուեալ է։ ասեմք զնոյնն գոլ հաց
մեր. այսինքն, զայն՝ որ առընձե
ալ որդւոյ եկեղեցւոյ որբոյ ՚ի քա
բազ չյաց Ճշմարտից. և ոչ զօտար
հացն այն՝ զոր տան հերետիկոսքն
իւր

իւրոց հեռաւորաց . որ է Հայր փառաւոր
և ներելեայ : Այլև եթէ խօսիցիմք
զՀայրէ մարմնականէ : ցանկամք ,
զի Ած տայցէ մեզ զհացն մեր , և
ոչ զայլոցն : այսինքն , զի օգնիցէ
մեզ . ՚ի վաստակս արդարս և պա
տեհս : այլև զի օրհնիցէ ըզ մերս
ժառանգութիւնս . և զայգիս , և
զայլս մերս աշխատանս . մանզի առ
անց գողութեց և զրկանաց կարէ
ցեմք նախահոգալ մեզ ապրելիս
զկենցաղականս :

ա. Ընդէր ասի , թէ Հացս այսօրէ
հանապազորդեան :

պ. Ասի հանապազորդեան . այս
ինքն , հաց ամի աւուր . քանզի ոչ
ըղձամք ունել զեր ինչ ընդ վայրա
կան և հոգունական : այլ զայն ,
որ բաւական է մեզ օր ըստ օրէ առ
՚ի պարզապէս ապրել . որպէս ըստ
հոգւոյ , նոյնպէս և ըստ մարմնոյ :
մանաւանդ՝ մինչ ճանաչեմք զմեզ
գոլ

գոլ օտարս և պանդուխտս ՚նոյա
մին կենցաղոյս :

Ընդէր ասի , թէ Տուր մեզ : ա.

Վասնզի , թէպէտ մեք որքան և
կամիցիմք աշխատիլ , առ ՚ի ունել
զհացն . թէ հոգևորն , թէ մարմ
նականն , սակայն գիտեմք հաստա
տապէս՝ զի համայնք մերըն աշխա
տանք ընդունայնք լինելոց էին .
եթէ Ած շնորհիւ իւրով ընդ մեզ
ոչ համարձակութեանց ՚ի նոյնս : ով
տեսանեմք , թէ զիարդ մարդիկք
միշտ աշխատին ցանելով . և հնձե
լով , սակայն՝ սովս և թանկութիւն
գայ երբեմն վն մեղաց աշխարհի :
Խնդրեմք և՝ զի Ած տայցէ մեզ
զհացն մեր . այն , զի ոչ միայն օգնի
ցէ մեզ ՚ի նախահոգալն . և ՚ի ստա
նալն զնոյնն . այլև զի օրհնեսցէ և
սրբեսցէ , մինչ ՚ի կերակուրս ըզ
նոյնն : մանզի առանց զնոյնն չար և
փթութ հոգւոյ մերում և մարմնոյ

Աս

38

ա. Վասն էր առակցիցէ բառն
այն՝ Այսօր:

պ. Բառն այն՝ Այսօր, նշանակէ
զա̃մ ժամանակ այսորիկ կենցա
ղոյս մարմնականի. ուստի՝ խնդ
րեմք յա̃յ, զի 'ի բոլորում այսմիկ
պանդխտութեան ենթապահիցէ
զմեզ հացիւ հոգեկանաւ և մարմ
նականաւ. մինչև ժամանեցուք 'ի
հայրենին մեր երկնային. ուր ոչ
ևս ունեսցուք պիտոյս որբաղնա
թե̃ց. ոչ քարոզութե̃ց, և ոչ կե
րակրոց մարմնականաց: Պարտէ՛լ
կարէ ասել. թէ խնդրեմք յա̃յ,
զի տայցէ մեզ այսօր զհացն մեր:
քանզի ոչ կամիմք լինել հոգացօղք
այնորիկ հացին. զոր վաղիւն՝ տա
լոց է մեզ, զի ոչ գիտեմք եթէ վա
ղիւն մնալոցք կեցեմք կենդանիք,
թէ ո՛չ: ուստի՛ ուսուցանէ մեզ
Տէ՛ր մեր. ո՛չ հոգալ, եթէ ո՛չ վա̃
իրաց ներկայից: Վա̃ որոյ՝ զհացն
որ այ

որ այսու ա̃ուր բա̃ականանայ.
խնդրեմք այսօր՝ և որ վաղ̃ին է,
'ի վաղիւն խնդրեսցուք, և ո՛չ այս
օր հոգասցուք:

Յաւացելոց յայսցանէ ծնանի ա.
խնձ դժուա̃րութի̃ իմն: զի եթէ
ո՛չ պարտիմք հոգալ, եթէ ոչ վա̃
ներկայից. ուրեմն ոչ բարու̃ք
առնեն այնոքիկ. որք նախհոգան,
զ ցորեան, զգինի, և զայլս ինչս
հարկաւորս վասն միոյ բոլորի տա
րւոյ:

Տէ՛ր մեր, մինչ ուսուցանէ մեզ. պ.
ո՛չ հոգալ, եթէ ոչ զներկայից: ոչ
ձգտի յայլինչ. եթէ ո՛չ, զի զեր
ծիցէ զմեզ 'ի հոգոց ա̃ելորդաց.
որք մեծապէս արգելուն զաղօթս
մեր, և զայլս իրս շահա̃էտս.
որք պատշաճին առ ուսուցումն կե
նին յա̃իտենականի: Վա̃ որոյ՝
մինչ մտածումն վա̃ ապագայի, ո՛չ
է վա̃ ա̃ելորդաց. այլ է վ̃ հար
կա̃

կատարոց ։ ոչ աստղեր մեր հոգւո
լոյ զնախապատրաստութիւն՝ յայն
ժամ ոչ է չար, այլ բարի ։ այլև զի
մնացուածն այն, ոչ է մեր վաղուին.
այլ մեր այսօրին ։ քանզի եթէ ապաւի
ցեմք մինչև ՚ի վաղն. ոչ կարեմք
գտանել զհարկաւոր պէտսն մեր ։

ա. Հետևի հինգերորդ հայցուա
ծն ։ առա՛ այժմ. թէ զինչ կամիցի
առել ։ Եւ թող մեզ զպարտիս
մերս, որպէս և մեք թողումք մ
րոց պարտապանաց ։

վ. Արդ՝ ՚ըն չորս հայցուածս նախ
ընթացս խնդրեցաք յԱյ. զի առա
ցէ մեզ զբարիս հանդերձն, թէ զ
յաւիտենականս թէ ժամանա
կաւորս ։ Իսկ այժմ ՚ի վերջին հայ
ցուածս հետևեալս խնդրեմք, զի
զմեզ փրկեսցէ ՚ի համայնից չա
րեաց. յանցելոց, ՚ի ներկայից, և
յապագայից ։ և այսպէս առա
ներս գոլ ճշմարիտ, զոր առաջի ՚լ

 վերոյ.

վերոյ. թէ ՚նայամիկ աղօթող պա
րունակի ամ ինչ, զոր ըղձալ կա
րեմք ։ Խնդրեմք ուրեմն ՚նայա
միկ հայցուածոյ. զի Այ ազատե
ցէ զմեզ ՚ի չարեաց յանցելոց, այս
ինքն, ՚ի մեղաց. զորս գործեալք
եմք ։ զի այսպէս բացայայտեաց
Տէրն մեր որբոց առաքելոց. յոր
ժամ ուսոյց նոցա զաղօթս զայս,
թէ ընդ պարտիսն. թողնել պար
տիս մեղաց ։

Առաջին պատասխանի. կոչին ա,
մեղքն պարտիք ։

Ասկս երից պատասխանաց մեղքն վ.
կոչին պարտիք ։ Նախ՝ զի ևրս
քանզի որպէս. որ մեղանչէ, վճա
րուցանէ զնոյն ։ ուստի լինի պար
տական ՚ի վճարելոյ. փոխանակ
անիրաւութեան, զոր արարեալ է
նմա ։ Երկրորդ՝ զի որ մեղանչէ,
տարանցանէ զօրէնսն այ ։ և զի
նոյն օրէնքն խոստանայ զվարձ այն

 մին.

մեկ, որ յարապաշտէ. և զպատիժ այնմիկ. որ ոչ յարապաշտէ զօրէնս, վասն որոյ որք ոչ յարապաշտեն զօրէնս. լինին պարտապանք վճարելոյ զվերոյասացեալ պատիժն: Երրորդ՝ զի իւրաքանչիւրոք 'ի մէնջ պարաճանդեցեալ է 'ի պաշտօնաճորել զայգի հոգւոյ իւրոյ, և 'ի հատուցանել նմա զպտուղս բարեաց գործոց, Ուստի՝ որ ոչ առնէ զգործս բարիս, այլ յաւէտ առնէ զգործս չարս. փոխանակ բարեացն, է պարտապան նմա. որ է յիմարեալ իշխող և տէր բնաւից այոտցին այգեաց: Եւ զի մեք ամենեքեան յաճախապէս՝ սղալիմք առնելով զայնս, զորս ոչ պարտէաք, և ո՛չ առնելով զայնս, զորս պարտէաք առնել: Վասն որոյ 'նամենայնում աւուր պարտէ մեզ, բազմիցս՝ մեծաւ խոնարհութեամբ աղաչել զաստուած. զի թողու ցու

ցու մեզ ըզ մերս պարտիս:

Ընդէ՞ր առաւելի, որպէս և մեք թո ա, ղումք մերոց պարտապանաց:

Աստ՝ ես ընդ պարտիսն իմա վ· նին վիշտն և անիրաւութիւն, զորս մեք ընդունիմք 'ի մերոյ մերձաւորաց: Եւ ասեմք նմա, ներեա մեզ զվիշտն, որպէս և մեք ներեմք ըզ մեզ վշտացուցանողաց: Այլ զի մինչ ոք ներէ զվիշտսն ընդունեցեալս 'ի մերձաւորէն, մանաւանդապէս տրամադրէ զինքն առ 'ի ընդունիլ զներումն վշտաց. զորս ինքն արարեալ է նմա: Եւ հակադարձապէս որ ո՛չ կամի ներել անիրաւութեան մերձաւորին, զինքն անընդունակ առնէ ներողութեան նմա:

Այլ և մինչ մեք ներեմք անիրաւութեան մերձաւորին մերոյ. ցուցանեմք, թէ մեզ հաճոյ իմն է ողորմութիւն. և թէ մեզ թուի գոլ իր իմն մեծահոգութեան, և պա

տուճ

տուժական ներելն ողորմանաց այ-
լոց ։ Ուստի՝ մինչ մեք խնդրեսցեմք
զողորմութի յԱյ, նա ոչ կարէ յայն
ժամ պատասխանել մեզ և ասել.
զիարդ՝ կամիս, զի ողորմութի
ընդ քեզ կիրարկանիցեմ. մինչ
դու զողորմութիւն ատես ։ Եւ զի
արդ՝ իշխես, զի ներիցեմ քեզ.
մինչ դու զներելն, ունիս իբրև
ցիր իմն փոքրահոգութեան, և
խստան ։

Պարզաբանեա ինձ այժմ զվեց
ա. երորդ հայցուածն. որ է. Եւ մի
տանիր զմեզ 'ի փորձութի ։

'Յայսմիկ հայցուածոյս խնդ
վ. րի օգնութի ընդդէմ չարեաց սատա
նայից ։ այսինքն, ընդդէմ փորձու
թեց. որք են միջնորդք առ 'ի ձը
գել զմեզ 'ի մեղս ։ Արդ՝ պարտիս
գիտել թէ ոմն սկզբնապէս խնդ
րի. զի Ած ոչ թոյլատրեսցէ մեզ ընկ
ճել և յաղթել 'ի փորձութեանց

Բայց

Բայց քանզի փորձութիւնքն են
յոյժ վտանգաւորք և յաղթութիւն
է անհնարաւորի. վն այսր՝ խնդրե
ես, զի Ած ոչ թուլացուցանիցէ
մեզ փորձել. մանաւանդ՝ յորժամ
ինքն տեսանէ զյաղթութիւն ոչ
ելոց մեր. այլ դիւին ։ Աստուած
կարես արտաքարշել, զգեղեցիկ
իմն վարդապետութի. այսինքն,
թէ զնա ոչ միայն ոչ կարէ յաղ
թել զմեզ. այլ և ոչ փորձել բաւէ
զմեզ. եթէ Աստուած ոչ թուլա
ցուցանիցէ ։

Ո՞չ բարւոք իմանամ զխօսն ա.
զայն, թէ Եւ մի տանիր զմեզ 'ի
փորձութի ։ վասն զի թուի այսպէս
ասել. թէ Ած սովորիցէ տանել
զմարդիկ 'ի փորձութի, ուստի՝
աղաչեմք զնա. զի մի այսպէս ա-
նիցէ ։

Տանելն 'ի փորձութի, կամ է վ.
փորձել զմարդն չարիւ. կամ է

ձգել

ձգել զմարդն 'ի մեղս. որ է յա-
ռաւել գործ դիւաց: Եւ ոչ իւիք
կերպիւ կարէ պատշաճիլ այ, որ
սաստկապէս ատէ զմեղս:
Բայց ըստ եղանակի խօսելոյն որ-
բոց գրածոց. մինչ խօսի զայ:
Տանիլն 'ի փորձութիւն. ոչ այլ ինչ
է, եթէ ոչ թուլացուցանել զի
փորձիցի ոք. կամ յաղթիցի 'ի փոր-
ձութէ: Ուրեմն միտն այսորիկ
հայցուածոյս է այն. զոր ասացաք
այսինքն, զի մեք ճանաչելով ըզ-
մերն տկարութի, և զբեկանելու-
թիւն. Իսկ 'ի միւսոյ կողմանէ
զդաւաճանութի և զխարդողութի
դիւացն. աղաչիցուք զԱծ, որ ոչ
միայն, ոչ թուլացուցանիցէ. զի
մեք լիցուք ահաբեկեցեալք 'ի փոր-
ձութենէ, այլև ոչ թուլացուցա-
նիցէ. զի լիցուք փորձեցեալք, և
թէ ու. ինքն նախ տեսեալ իցէ,
թէ մեք լիցուք յաղթելոցք:
Իսկ

Իսկ վերջին հայցուածն, որ ա,
սէ. Այլ փրկեա զմեզ 'ի չարէ:
Զորմէ չարէ խօսիմք 'նայսմիկ
հայցուածոյ:
Այս վերջին հայցուածս, ըստ վ.
մասին իմիք հաստատէ զվերոյա
սացեալս հայցուածս. և ըստ մա
սին իմիք առաւել զայլ ինչ նոր
ինչ: Վ̃որոյ ասէ, թէ Այլ փրկ
եա զմեզ 'ի չարէ. այսինքն, ոչ
միայն խնդրէ, զի ներիցէ մերոց
մեղաց անցելոց, և զերծուցանի
ցէ զմեզ 'ի մեղաց ապագայից:
Այլ մանաւանդ՝ զի փրկեսցէ ըզ
մեզ 'ի բնաւից չարեաց ներկայից:
Ուստի դիր ուրեմն, թէ որպ̃ Տէրն մեր
մեծաւ իւրով իմաստութե̃ ու-
սուցանէ մեզ խնդրել զփրկութի
'ի չարէ ընդհանրականէ. և ոչ
խօսի զմասնաւորականէ ումեքէ չարէ,
որգոն զաղքատութենէ, ըզհիւ-
անդութենէ. զհալածմանէ. և
զայլոց

ղայլոց տոցին նմանեաց ։ Քանզի
բազումանգամ Թուի մեզ. Թէ
այս՝ ինչ իցէ բարի վն մեր, բայց՝
Ած տեսանէ զնոյնն ոչ գոլ բարի
վասն մեր. և անդրադարձապէս
մինչ Թուի մեզ. Թէ այս ինչ իցէ
չար վն մեր, տեսանէ Ած զնոյնն
գոլ բարի վասն մեր ։ Վասն այսո
րիկ մեք ըստ վարդապետութեան
Քին մերոյ խնդրեմք յԱյ. զի փըր
կեսցէ զմեզ յամենից յայնցանէ,
զորս ինքն տեսանէ գոլ վասն մեր
չար. Թէ 'ի յաջողութեան, և
Թէ 'ի ձախողութեան ։

ա, Զինչ նշանակիցէ; աստ՝
Ամէն ։

վ, Ամէն է եբրայական բառ. որ
որպէս ասացի քեզ. նշանակէ,
Այսպէս՝ եղիցի ։ կամ Թէ.
Այսպէս է ։ Եւ որպէս 'ի վերջ
նում Հաւատամքին ։ Ամէն,
նշանակէ, Թէ Այսպէս է ։ և

այս

այսպէս՝ հաւատամ ։ Նոյնպէս
աստ՝ 'ի վերջնում Հայր մերին
նշանակէ, Այսպէս եղիցի. Այս
պէս ըղձամ զի լինիցի. և Աղա
չեմ, զի այսպէս եղանիցի ։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Ողջոյն Մարիամին ։
Գլուխ Հինգերորդ ։

ՅԵՏ՝ ՈՐՈՅ՝ ա,
բացայայտեցեր ինձ զՀայր
մերն, ըղձամ, զի բացայայ
տեսցես ևս, զՈղջոյն քեզ Մա
րիամն ։

Յոյժ յօժարաբար՝ արարից վ,

զոր

44

զոր խնդրես ։ քանզի բաղձամ, զի
լինիցիս Ջերմեռանդագունեղ և
առաքինի ծառայ որբուհւոյ մծ
ածնին ։ Ահա ուրեմն Ողջոյն
հրեշտակական է այս՝ ։ Ողջոյն
քեզ Մարիամ, լի շնորհօք ․ Տր
ընդ քեզ ։ օրհնեցեալ ես դու ՚ի
կանայս, և օրհնեցեալ է պտուղ
որովայնի քո Յս ։ Սուրբ Մարի
ամ, Մայր այ ։ աղօթեա վասն
մեր մեղաւորացս այժմ, և ՚ի ժա
մու մահուան մերոյ ․ Ամէն ։

ա․ Ընդէր Հայր մերին առաւելցի
խոկոյն Ողջոյն քեզ Մարիամն,
և ոչ այլ ինչ աղօթ ։

վ, Վասնզի մերձ Քս ոչ ունիմք
զայլոք փաստաբան, և միջնորդ
կարողագոյն ՚ի Մօրէ նորին ․ մի
ոյ մինչ աճապարեմք զաղօթն, զոր
Քս մեզ ուսուցեալ է, փաղփաղակե
դառնամք առ Մայրն նորին, զի
նմ եղով բարեխօսութեն օգնի
ցէ

ցէ մեզ ․ առ ՚ի ընդունել յԱյ զայ
նոսիկ, զորս խնդրեսցուք ՚ի նմանէ,
անելով զհայր մերն ․ զոր օրինակ
մինչ մատուցանէ ոք զմուրհակ
պաղատանաց առ իշխան ոք, և յե
տոյ գնայ առ կարողագոյնն Պալա
տին ․ և աղաչելով յանձնէ նմա
զերախտութիւն իւր, զոր յիշխա
նէն խնդրեալ է ։

Ո՞վ եդէ՝ շարադրեալ զողջոյն ա,
քեզ Մարիամն ։

Շարադրեալ է զնա նոյնինքն վ,
Այ ․ Թէև ոչ եղէ ուսուցեալ մեզ
անմիջապէս՝ իւրով յատկապէս բե
րանով ․ այլ ընդ միջաբերանոց
Հրեշտակապետին Գաբրիէլի ։
Սրբուհւոյն Եղիսաբեթի ։ և
Սրբոյ Եկեղեցւոյն ։ քանզի ըզ
բառս զայսոսիկ ․ Ողջոյն քեզ
Մարիամ, լի շնորհօք ․ Տր ընդ
քեզ, օրհնեցեալ ես դու ՚ի կա
նայս ։ է ասացեալ Հրեշտակա
պետն

45

պետն Գաբրիէլ, երբև զդեսպան
նյ. և 'ի կողմանէ նյ: զի Ած է
առաքեալ զնորա բերանով զպա
տգամին իւրոյ: Իսկ զբանս զայսո
սիկ. Եւ որ ծնեցեալ է պտուղ ո
րովայնի քո: է առաքեալ, որը
բուհին Եղիսաբեթ. մինչ էր լը
հոգւով սրբով. ըստ որում վկայէ
Աւետարանիչն, Սուրբն Ղու
կաս: Ուստի տեսանի, թէ ըզ
նոյնս առաքեալ էցէ Հոգին Սբ,
բերանով սրբուհւոյն Եղիսաբե
թի: Իսկ զայլս ամենայնս բանս
մնացեալս առակեցեալ է Սուրբ
Եկեղեցին, որ է առաջնորդե
ցեալ և վարդապետեցեալ 'ի նո
րոյ Հոգւոյն Սրբոյ: Վնրյ երանե
կարէ ասել. թէ զկնի Հայր մե
րին՝ զոր Քսն իւրով յատուկ բերա
նով ուսուցեալ է մեզ. Ողջոյն քեզ
Մարիամն, է գերազանցագոյն
աղօթ. զի է շարադրեցեալ յնյ,
և ու

և ուսուցեալ մեզ բերանովք իւրոյ
սրբոյ:

Եկեղեցւոյ այժմ 'ի մեկնութիւն: ա,
Վասներ ասեմք, Ողջոյն քեզ
Մարիամ:

Այս է բարև իմն, զոր մեք վ,
տամք նմա. առ 'ի ցուցանել, թէ
էցեմք բարեկամք և ծանօթք նո
րին. վն որոյ և համարձակիմք խօ
սել ընդ նմա: Եւ կերպանումք
զխօսս հրեշտակին. զի գիտեմք
հաւաստեաւ, թէ ամենասուրբ
Կոյսն 'ի լսելն յանձախապէս զնոր
լուրն զայն. զոր հրեշտակապետն
ետեր նմա մինչ ասէր զնոյն խօսն
յոյժ յարահրճուէր և բերկրէր:
Այլև մինչ տեսանէ, թէ մեք յա
րայկեմք. և շնորհակալք եմք
զնյ վն այնքանեայ մեծի բարերա
րութեանն:

Զինչ կամիցի ասել: Լի շն ա,
նորհօք:

Շնորհ.

Վ. Շնորհն այս գործէ զերիս մի-
նահանգականս գործս 'ըն հո-
գւոյ. Ջնջէ զմեղս, որք են իբրև
բիծք. որք տգեղացուցանեն ըզ
հոգին: Զարդարէ զնոյն հոգին
պարգեօք, և զօրութեամբք: Եւ զօ-
րացուցանէ զհոգին առ 'ի առնել
ըզգործս արդիւնաւորս. և հա-
ճոյս ամենայնոյ հանդիսավեհու-
թեան: Արդ Ածածինն է լի շնոր-
հիւ. զի ըստ առաջին առաջնոյ,
սրբուհին ոչ երբէք ունեաց ըզ
բիծս մեղաց. ոչ սկզբնականաց,
ոչ ներգործականաց, ոչ մահացու-
աց, և ոչ ներելեաց: Ըստ առա-
րին երկրորդի. ունեաց ըզհա-
մայնս զօրութիւնս, և զպարգևս հո-
գւոյն սրբոյ աստիճանաւ բարձ-
րագունեղիւ: Իսկ ըստ առարին
երրորդի. գործեաց զայնքանիս
հաճոյս գործս այս, և զայնքանիս
արդիւնաւորս. մինչզի եղև ար-
ժա

ժանի վերանալոյ գեր քան զբը-
նաւս դասս հրեշտակաց հոգւով
և մարմնով:

Ո՛չ Թուի, Թէ Ածածինն ու- ա.
նեցաւ լիցէ աւելի շնորհ քան
զայլս սուրբս: վասնզի բազմիցս լու-
եալ եմ, Թէ Սբն Ստեփանոս.
և այլք ոմանք, եղեն լիք շնորհօք:

Որքան և ասիցի զայլոց սրբոց Վ.
Թէ լեալք իցեն լիք շնորհօք:
սակայն Ածածինն միշտ ունեաց
զշնորհս առաւել քան զամենե-
սեան: Վասնզի եղև յայս արարեցել
ընդունակ մեծագունի շնորհի.
որպէս ասոք 'ի սրբոց այլոց եղև:
որգոն, օրինակի աղագաւ. եթէ
անօթք յորքունք, մինն մեծագոյն
'ի միւսոյն, իցեն լցեալք ամենե-
քեան պալասմօք: որք ամենեքեան
Թէպէտ՝ լիք իցեն պալասմօք,
սակայն՝ 'նա առաւել մեծագունոյն
եղիցի աւելի պալասամ, քան
'նայլս

’նայն։ Եւ բան այսորիկ է, զի
Ած առնէ զմարդս ընդունակս
շնորհի մեծագունի. կամ փոքրա
գունի, ըստ պատշաճանց. զոր
նոցա ընծայէ։ Եւ զի մեծագոյն
պաշտօն քան զայլս, որք եղեն ըն
կից ստեղծուածոյ առէցեալք,
է լինելն մայր Այ։ վասն որոյ Ածա
ծինն եղև արարեցեալ ընդունակ.
և յարմարեցեալ մեծագունիւ շը
նորհիւ, որպիսի ընկ ստեղծուած
այլոք ոչ եղև։

Ա, Զինչ կցէ ասելն, թէ Տէր
ընդ քեզ։

Վ, Այս է միւս գովութիւն եղա
կան երանեցելոյ կուսին. որ նշա
նակէ մեզ, թէ Տէրն եկաց ընդ
Ածածնին յըմբռնմանէ իւրոյն յղաց
ման յարակայիւ առակացութ. կա
ռավարելով, կազդուրելով, և
պահպանելով զնա. Աստուա
եղև յառաջեկեալ. զի նա զշնոր

 մեզ

մեզ կցէ արարեալ երբէք ոչ խոր
հրդով. ոչ բանիւ, և ոչ գործով։
Ուստի Ած ոչ միայն զարդարեաց
զնոյն սրբագունեղ կոյսն շնորհօք
ամենայնիւք, այլև կամեցաւ և
գոլ միշտ ընդ նմա. իբրև զպահա
պան մեծին այնորիկ գանձի։

Զինչ կցէ ասելն, թէ Օրհնեա
ցեալ ես դու ’ի կանայս։

Այս է երրորդ գովութիւն, որ վ
լինի տրեցեալ Ածածնին, ’ի նո
րում բացայայտի, թէ նա ոչ մի
այն կցէ լի համայնիւք շնորհօք.
որք կարեն համաբերիլ կուսի ու
մեք, այլև այնոքիւք շնորհօք. որք
կարեն համաբերիլ ուհէոյ ումեք
ամուսնացելոյ. և այսպէս բացար
ձակապէս գերազանցէ զամենայ
նիւք այլօք կանամբք, որք են ե
ղեալք, կամ լինելոց են։ Իսկ որհ
նութիւն կանանց ամուսնացելոց
է պտղաբերութիւն. որով նա ոչ

 նաւ

նուաճազկեցաւ երանեցեալ Կոյսն.
քանզի ծնաւ զոմն որդի. որ արժէ
աւելի քան զհարիւր հազար որ
դի: Եւ առաւել կարէ ասել. Թէ
նա է Մայր Թուով բազմագունե
ղից որդւոց, վնզի համայնք բա
րիք քրիստոնեայք են եղբարք քն
և հետեւապէս՝ են որդիք ածած
նին. ոչ ծնելութբ և բնութբ,
որով միայն Քս է որդի Նր. այլ սի
րով և գթութբ մայրականաւ, զոր
ունի առ ամենեսեան: Ուստի
արժանապէս ասի օրհնեցեալ 'ի
մէջ ամենից կանանց, վնզի այլքն.
կամ ունէին զփառս կուսութե, ա
ռանց պտղաբերութե, կամ ու
նէին զօրհնութի պտղատուութե
առանց կուսութե: Իսկ նա միայն
ունի առակցեցեալ եզականաւ
խորամօրինութբն իր. զպատիւ
կատարելոյ կուսութե, ընդ օրհնու
թեան ծայրագունեղի ուրուք. և
երջան

երջանկագունեղի պտղաբերութե:
Զինչ իցէ ասելն, Թէ և օրհնե ա·
ցեալ է Պտուղ որովայնի քո Յս:
Այս է չորրորդ գովութին. որ
լինի տրեցեալ ածածնին: որ ոչ մի
այն է արժանի պատուոյ. վասն իւ
րեան արդիւնաւորութե: այլև
է արժանի պատուոյ, վն արժանաւ
որութե պտղոյն արգանդի իւրոյ:
զի գովութի պտղոյն, անդրահե
ղու եւս 'ի ծառն: և փառն որդւոյն
անդրահեղու եւս 'ի մայրն: և քան
զի Յս ոչ միայն է Ճշմարիտ մարդ,
և օրհնեցեալ 'ի մէջ մարդկանց.
այլև է Ած օրհնեցեալ 'ի վեր քան
զամենայն ինչ. ըստ որում ուսու
ցանէ մեզ Սուրբն Պօղոս: Վասն
այսորիկ Մայրն նորին, ոչ միայն
է օրհնեցեալ 'ի մէջ կանանց. այլև
է օրհնեցեալ 'ի մէջ բնաւից ըն
տեղծուածոց. որպէս 'ըն յերկ
րի, այսպէս՝ 'ըն յերկինս:

Բացա

ա. Բացայայտեա՛ ինձ զմնացեալն
Ողջոյն քեզ Մարիամին:
բ. 'Ըն խօսս հետևեցեալս. Եկե-
ղեցին սուրբ, կրկնելով զսկզբնա-
կան գովութիւն ածածնին, որ է
գոլն Մայր Այ. և այսպէս ցուցա-
նելով նմա, թէ նա՛ կարիցէ առըն-
դունիլ յԱյ, զամ ինչ, զոր կամիցի
աղաչէ զնա. զի բարեխօսեսցէ վն
մեր: քանզի գոլով մեք մեղաւորք,
ունիմք զմեծ պիտոյս բարեխօսու-
թեանորին: Որև զի միշտ օգնիցէ
մեզ. որքան կեամք, և յատկապէս
'ըն կիտոջ մահուան մերոյ, մինչ լի-
նիցիմք 'ըն մեծ ատուանի վտանգոյ:
ա, Ըղձամ գիտել. թէ ընդէր է-
րեք անգամ 'նաւուրն հնչեցուցա-
նիցեն զզանկակս վն Ողջոյն քեզ
Մարիամին: Ո՛րգուն, ընդ առաւ-
օտն, ընդ երեկոյն, և ը̃ կէս օրն:
բ, Սակս այնորիկ հնչեցուցանիցեն
զզանկակս, զի 'ի միտածիցեմք,
մեզ

մեզ պիտոյ գոլ յաճախապէս առ-
ընթանալ 'ի յօգնութիւնն Այ, և
որբոց նորին, գոլով 'ըն մէջն թըշ-
նամեաց երևելեաց և աներևու-
թից: Եւ թէ ո՛չ պարտիմք բաւա-
կան համարիլ մեզ ձեռելն 'ի զէնս
աղօթից 'նախսկզբան մերոց գործոց
այլև պարտիմք առնել զնոյնն 'ըն
յառաջագնացս. և 'ըն վերջնում
նոցին գործոց. Գոյ ևս այլ իմն
խորհուրդ 'ի հնչեցուցանելն ե-
րեցս զզանկակսն, վն Ողջոյն քեզ
Մարիամին: Որ է՛, զի որ եկեղե-
ցին կամի յիշեցուցանել մեզ յարա-
կայապս՝ զերիս խորհուրդս սկըզբ-
նականս մերոյ փրկութե. որք են
ներմարմնութին, կրելութին,
և յարութին: վն այսորիկ կամի,
զի բարևեսցեմք զածածինն ընդ ա-
ռաւօտն 'ի յիշատակ յարութեն
Տն, ընդ կէսօրն 'ի յիշատակ կրե-
լութե Տն: և ընդ գիշերն 'ի յիշա-
տակ

ՊՍԲ

տականերմարմնութեան Տ՟ն ։ վ՟ղի
ա՟պ մեք ոչ եմք երկեայք . Թէ Տ՟րն
մեր եղև դրեալ ՚ի խաչին ընդ կես
օրն , և յարեաւ ընդ առաւօտն ։
այսպէս՝ ևս հաւատացեալ լինի ,
Թէ ներմարմնութիւն նորա
էյէ եղեալ ընդ
գիշերն ։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Տասն Պատուիրանացն Ա՟յ ։
Գ. լուխ ։
Վեցերորդ

ՅԱՐԴ՝ ԼՈՒՍԱՅ ա.

ընդ Հաւատամն , ընդ Հայր
մերն , և զՈղջոյն քեզ Մարիամն ։
Այժմ բաղձամ զի բացայայտե
ցես ինձ . զտասն պատուիրանսն
Օրէնին ա՟յ ։ վ՟ղի այս է երրորդ
սկզբնական մասն քրիստոնէակա
նի վարդապետութես . որպէս ա
սացեր ՚ի սկզբանն ։

Բարւոք առնես , զի կամիս ու.
սանիլ և իմանալ զտասնպատուի
րանսն

իրական օրինին մոյ ։ մինչի հաճառն
և յոյսն , առանց սիրելութե , և
առանց պահպանութե օրինաց ոչ
բաւականան մեզ առ կեցութին ։

ա. Գտցուք ՚ի մէջ աշխարհի , և եկե
ղեցւոյ օրէնք բազումք . և պատուէ
րանք յոքունք ։ Այլ ուրեմն ,
օրէնն այն՝ որ պարունակէ զատան
պատուիրանն , նախադրի այլոց
ամենից ։

Վ. Բազումք բանք կարեն առածել
մի գերազանցութե օրինիս այսո
րիկ ։ Նախ՝ զի օրէնս այս՝ է արա
րեցեալ յոյ , և գրեցեալ ՚ի նմանէ
յառաջ ՚ըն սիրտս մարդկան և յե
տոյ ՚ըն պնակիտս մարմօրեայս ։
Երկրորդ՝ զի այս է հնագոյն ՚ի բը
նաւից այլոց ։ և է իբրև զաղբիւր
այլոց ամենից ։ Երրորդ՝ զի այս
է ընդհանրագոյն օրէն քանզայլ
քանզի պարաճանդէ ոչ միայն ըզ
քրիստոնեայս . այլև ըզ յուդայ
եանս

եանս և զազգէնս , զայս և զկանայս ,
ըզ փարթամս և զաղքատս . զիշ
խանս և զծառայս , զգլխաւորս և
զոգետս ։ Չորրորդ՝ զի այս է օ
րէն անփոփոխելի , և ոչ կարէ ՚ի
բաց բառնիլ . յորմէ և ոչ մի ինչ կա
րէ տարադրամիլ ։ Հինգերորդ՝
զի սա հարկաւոր օրէն առ կեցու
թեն ամենեցուն . որ բազմիցս
ուսուցեալ է մեզ ։ Տէրն մեր , ՚ըն
իւրում սրբոյ աւետարանին ։
Եւ եօթներորդ՝ զի օրէնս այս՝ և
ղե հրատարակեցեալ մեծագունէ
ղեւ համախառօրութ ՚ըն լերինն
սինայի . ընդ ձայնիւք փողոց հրեշտա
կացնոց , մեծօք որոտմամբք . և փայ
լատակօք երկնայնօք , յանդիման
համայնի ժողովրդեանն մոյ ։

Յառաջ քան զմանաւորական ա.
մեկնութին պատուիրանաց . ըզ
ձամ իմանալ զընդհանրականութին
և զկարգն այսոցիկ պատուիրանաց ։
Աղ

Պ. Վասնզի ամենից պատուիրա-
նաց է սիրելութեն Այ, և մերձա-
որին. քանզի բնաւքն վարդապե-
տեն մեզ. ոչ վշտացուցանել զԱծ,
և ոչ զմերձաւորն: Վասյոր՝ եղեն
բաժանեցեալք յերկուս մասունս
և եղեն գրեցեալք, որպ արդ՝ ասա-
ցի, ՚ներկուս պնակիտս մարմա-
րեայս: Որոց առաջին մասն ու-
նէր պարունակեալ զերիս հրա-
մանս, որք ուսուցանեն մեզ զպա-
րաճանդութեն. զոր ունիմք առ
Ած: Իսկ երկրորդն ունէր պարու-
նակեալ զայլս եօթն հրամանս.
որք ուսուցանեն մեզ զպարաճան-
դութեն, զոր ունիմք առ մերձաւ-
որն: Բայց պարտիս՝ գիտել զի
թեպէտ ՚ի միում պնակտոջ գո-
յին միայն՝ երեք հրամանք:
Իսկ ՚ի միւսում եօթն. սակայն՝
երկոքեան պնակիտքն էին համգե-
տապէս լիք բովանդակքն գրեա-
ծով

ծով: վասզի երեք առաջինքն էին
գրեցեալք յոլովիւք տողիւք, իսկ
այլք եօթն սակաւիւք, և այսպէս
եօթն հրամանքն կարճագոյնք.
էին համգէտք ըստ գրեածոյն, և-
րից հրամանաց երկարագունից:
Որ աղագաւ, պատուիրանքն ա-
ռաջնոյ պնակտին. են երեք:
Սակս այնր՝ զի ուսուցանեն մեզ
սիրել զԱծ. սրտիւ, լեզուաւ,
և գործով:
Որ աղագաւ, են եօթն պա-
տուիրանքն երկրորդի պնակտին:
Յաղագս այնորիկ, զի մինն ու-
սուցանէ մեզ առնել մերում մեր-
ձաւորի զբարի: Իսկ այլք վեցն,
ուսուցանեն մեզ. ոչ առնել զչար
մերում մերձաւորին. նախ՝ ան-
ձին նորա. յետոյ պատուոյ նր, և
յետոյ ընչից նր, և զայս՝ ոչ գոր-
ծով. ոչ լեզուաւ, և ոչ սրտիւ:
Եկեսցուք այժմ ՚ի տեսանել. ա-
զնոյնս

զնոյնս պատուիրանս ։ ուսո՛ ինձ ու-
րեմն յառաջ՝ զայնոսիկ խօսսն,
որովք եղեն գրեցեալք ՚ըն պնա
կիտս յո̄յ այնոքիկ պատուիրանքն ։

վ. Խօսքն, որովք գրեցան. են
այսոքիկ. Ես եմ Տ̄ր Ա̄ծ քո, որ
արտահանի զքեզ յերկրէն եգիպ
տոսի ՚ի տանէ ծառայութեան ։
Նախ՝ Մի՛ ունիցիս զայլ Ա̄ծ ա
ռաջի իմ ։
Երկրորդ՝ Մի՛ առնուցուս զա
նունն ո̄յ ընդունայն ։
Երրորդ՝ Յիշեա՛ սրբել զտօնս ։
Չորրորդ՝ Պատուեա՛ զհայր քո
և զմայր ։
Հինգերորդ՝ Մի՛ սպանանիցես ։
Վեցերորդ՝ Մի՛ շնայցես ։
Եօթներորդ՝ Մի՛ գողանայցես ։
Ութերորդ՝ Մի՛ սուտ վկայիցես
ընդդէմ քում մերձաւորին ։
Իններորդ՝ Մի՛ ցանկանայցես
կնոջ այլոց ։

Տասն

Տասներորդ՝ Մի՛ ցանկանայցես
ընչից այլոց

Զինչ կամիցին ասել խօսքն ա-
յնոքիկ, որք են յառաջ քան ըզ
պատուիրանս ։

Այսոքիկ բանքս ընձեռեն մեզ վ.
զչորս բանս. առ՚ի ցուցանել,
Թէ կարէ Ա̄ծ տալ մեզ զօրէնս. և
Թէ մեք իցեմք պարտաւորեցեալք
՚ի պահել զնոյնս ։ Առաջին բանն
է ՚նայսմիկ խօսսում, Ես եմ Տ̄ր ։
Վ̄զի Ա̄ծ գոլով. մեր առաջին և
գերագունեաց Տ̄ր. որ ստեղծեալ
է զմեզ յոչնչէ, Թարց երկբայու
Թե ուրուք կարէ տալ մեզ զօրէնս
իբրև սեփականաց իւրոց ծառայ
ից ։ Երկրորդն է ՚նայսմիկ բա
ռում Ա̄ծ ։ զի բառս այս նշանա
կէ մեզ. Թէ Տ̄րն մեր ո՛չ միայն է
իշխող. այլև է վեհագունեաց դա
տաւոր, և կառավար համայնից ։
Ուստի՛ կարէ տալ զօրէնս, և պատ

ժել

ժել զօրինազանցսն ։ Երրորդն է
՚Նայսմիկ բառում, Քո ։ զի բաց
՚ի պարաճանդութեն, զոր ունիմք
առ՚ի հնազանդիլ այ. ոչ ծառայք
ծն. և ոչ հպատակք դատաւորի,
ունիմք և ս զայլ ինն պարաճանդու-
թե ՚ի կողմանէ դաշինն, զոր առ-
նէ Այ ընդ մեզ ՚ըն սրբոյ մկրտու-
թե ։ քանզի ՚ի նմին առնու զմեզ
Այ իւրեան իբրև զսեփականս որ-
դիս որդեգրականս. և մեք առ-
նումք զած, մեզ իբրև զսեփական
հայր. ըստ որում և առընդունի
ած զհաճատարիմս ամենայնս ՚ի
յատուկ ժողովուրդ իւրեան. և
հաճատարիմքն առընդունին զած
՚ի յատուկ իւրեանց Այ և Տր ։
Չորրորդն՝ է ՚Նայսոսիկ խօսսն,
որք են, Արտահանի զքեզ յերկ-
րէն եգիպտոսի, ՚ի տանէ ծառայ-
ութե ։ Ասզի բաց յայնքանեաց
այլոց պարաճանդութեց, է և այս
շնոր

շնորհակալութե արժանի. զի ած
ազատեաց զմեզ ՚ի ծառայութէ
դիւաց, և մեղաց. որք եղեն նշա-
նակեցեալք ընդ ծառայութին
այն՝ եգիպտոսի, և փարաւոնի.
յորմէ նոյն Այ ազատեաց զյու-
դայական ժողովուրդն ։

Բացայայտեա ինձ այժմ զառա- ա.
ջին պատուիրանն ։

Առաջին պատուիրանն պարու- վ.
նակէ զերիս մասունս ։ Առաջինն
է, զի պարտիմք մն այ ունել զնոյն
ինքն Այ ։ Երկրորդն է, զի ոչ պար-
տիմք կալնուլ զայլ իր ինչ ՚ի տեղի
այ ։ և երրորդն է, զի ոչ պարտիմք
առնել զկուռս. այսինքն, պատ-
կերս կռածոյս, և նկարունս ։ որք
լինիցին համարեցեալք փոխա-
նակ աստուծոց. այլև ոչ պարտիմք
երկրպագանել այնպիսեաց կռոց ։
Բացայայտեա ինձ զմասն առաջին ։ ա.

Այ կամի զոլ ընդունեցեալ ՚ի վ.
մէնջ

մենջ ըստ այնմ, որ են. այսինքն,
ըստ այնմ, որ է Ճշմարիտ Ած։
Եւ այս՝ եղանի կերպանալով մեր
հանդերձ ածայնոյ նորին հանդի
սակէհութե ըշորս զօրութիս,
որք են Հաւատն, Յոյսն, Սերե
լութին, և Կրօնն։ քանզի որ
հաւատոյ յա̃ծ. ընդունի զնա,
ըստ որում է Ած։ զի ունի զնա
վս̃ գերագունեղի Ճշմարտութե։
ընդէմ այսմիկ մեղանչեն հերետի
կոսքն։ Որ յուսայ յա̃ծ. ընդու
նի զնա, ըստ որում է Ած. զի ու
նի զնա վս̃ հաւատարմագունեղի
և ողորմածագունեղի, այլև կարո
ղագունեղի։ վս̃զի նկատէ ՚ի նա,
որ կարէ, և կամի օգնել ՚ըն բնաւս
իւրս պիտոյս։ ընդէմ այսմիկ մե
ղանչեն այնոքիկ. որք յուսահա
տին յողորմութենն ա̃ծ. կամ յու
սան աւաել ՚ի մարդիկք, քան
յա̃ծ. կամ այնքան ՚ի մարդիկք, որ
քան

րորդ բանն է. զի մարդիկք, մինչ
զվեց աւուրս եօթներեկին աշխա
տեցուցանեն, և պատակեցուցա
նեն զծառայս իւրեանց. և զաղախ
նեայս, և զանասունս։ կամեցաւ
Ած զի ՚ըն եօթներորդում աւ
ուր, որ է շաբաթն, հանգիցեն վե
րոյասացեալք ծառայքն և աղախ
նեայքն, այլև եզինքն և էշքն։ և
զի տեարքն նոցին ուսանիցեն գոլ
գթածք հանդէպ իւրեանց աշխա
տաւորաց։ Եւ ոչ լինել խստաբա
րոյք, այլ ցաւակիցք լինել այնո
ցիկ և անասնոց։

Եթէ բանքն պահելոյ ըղ շա ա,
բաթն իցեն այդքան վայելուչք.
ընդէր ուրեմն մեք քրիստոնեայք
ոչ պահեմք զնոյնն, որպէս պա
հէին յուդայեանքն,

Ած վասն բազմաց բանից զշա վ,
բաթն փոխարկեաց ՚ի կիրակին։
ո՞չ և զթլփատութին ՚ի մկրտու
թե

Թի։ զզատուն պատճէքին 'ի սրբազա-
նեղ սրբազնութիւնն պատարա-
գին։ և զայլս համայնս երս բարեխ
հնոյ կտակին։ յայլս երս բարե-
գոյնս նորոյս կտակի։ Ուստի
եթէ շաբաթն հաշակիւր, 'ի յի
շատակ ստեղծելութե աշխարհի,
զի 'ըն նմին աւուր աւարտեցաւ
գործն ստեղծելութե։ Գերա
զանցիւ ուրեմն բանիւ հաշակի
կիրակին 'ի յիշատակ նորին ստեղ
ծելութե։ որովհետև 'ըն կիրա
կւոջ որեալ եղև սկիզբն ասացելոյ
այնմիկ ստեղծելութե։ և եթէ
յուդայեանքն տային մի զվերջին
օրն եօթներեկին։ բարեգոյն առ-
նեն քրիստոնեայքն, զի տան մի
զօրն առաջին։ Եւ բաց յայսմանէ,
'ըն կիրակւոջ եղանի յիշատակն
երից սկզբնականաց բարերարու-
թեց մերոյ փրկագործութե։ քան
զի Քս 'ըն կիրակւոջ եղև ծնե

ցեալ

ցեալ. 'ըն կիրակւոջ յարեալ. և
'ըն կիրակւոջ առաքեաց 'ի վերայ
առաքելոց զՀոգին Սուրբ։
Յետայսց՝ ևս, շաբաթն նշանա
կէր զհանգիստն, զոր ունէին հո
գիքն սրբք 'ըն Լիմբոսում։ Իսկ
կիրակին նշանակէ զփառսն, զոր
այժմ ունին հոգիքն սրբք։ և զկնի
ունեսցին ևս զնոյնն մարմինքն 'ըն
յերկնսում։ Վասն որոյ՝ յուդայ
եանքն հաշակէին զշաբաթն. զի
մինչ մեռանէին, գնային առ 'ի
հանգիստն լիմբոսին։ Իսկ քրիս
տոնեայքն պարտին հաշակել զկի
րակին. զի մինչ մեռանին, ժամա
նեն 'ի փառսն երանեցեալ Դրախ
տին։ Յաղագս որոյ ենթիմանի,
եթէ գործեալ լիցեն զբարիս, հան
գետս օրինին սրբոյ. զոր Այ տու
եալ է իւրեանց։

Ի՞նչէ արդեօք հարկաւոր, պահելս,
զայլս տօնս, բաց 'ի կիրակւոյն։

Է՛ հար

Հ. Է՛ հարկաւոր, պահել զայլս բա
զումս տօնս, թէ զտօնս Տ՟ն. թէ
Ածածնին, եւ թէ այլոց սրբոց.
այսինքն, զընտիր զայնոսիկ. որք
են հրամայեցեալք 'ի սրբոյ եկեղե
ցւոյն։ Բայց մեք աստ՝ խօսեցաք
եղականապէս զկիրակւոյն. զի նա՛
է՛ հնագոյն յայլոց, որեւ յառաջախա
գունապէս քան զայլս ամենայնս
հռչակի. Ո՛չ եւ առ յուդայեանս
գոյին թէպէտ բազումք տօնք.
սակայն հնագոյնն յայլոց, եւ՛ յառաջա
խագոյնն, եւ մեծագոյնն 'ի համայ
նից, էր շաբաթն։ Ուստի՝ 'ըն
տան պատուէրանս. ոչ լինի մնա
ծուքի, եթէ ոչ վասն շաբաթու,
որում ասացաք յաջորդեաց կիրա
կին։

Ա. Զինչ պիտոյ է առնել. առ 'ի
պահել զտօնս։

Հ. Երկու ինչք են հարկաւորք.
Առաջինն է՛ 'ի բաց կալ 'ի գործոց
ծա

ռայականաց. որք են այնոքիկ,
զորս սովորեն առնել. մշակք, եւ
արհեստաւորք, որք ոչ աշխատին
եթէ ոչ մարմնով։ զի գործքն այ
նոքիկ, նորս ներգործէ սկզբնա
պէս միտն, ոչ կարեն կոչիլ ծառայ
ականք։ Թէեւ նպաստաւորութ͞
մտին արտագործիցեն եւս լեզուն,
կամ ձեռն, կամ այլ անդամ ինչ
մարմնական։ Երկրորդն է, որ 'ըն
տօնս հրամայեցեալս եմք պա
րտաւորեցեալք գտանիլ ներկայք
առ ս͞ք սրբազնագործութեան պա
տարագին։ Եւ թէպէտ ս͞ք եկե
ղեցին ոչ պարտաւորէ զմեզ առա
ւելինչ։ Սակայն՝ յոյժ յարմարե
լի, զի բոլոր օրն տօնին, կամ թէ
բաւ ուրուք մասնին նորին. ծախե
ցի յաղօթս, եւ յընթերցմունս հո
գեկանս. եւ 'ի գնալն յեկեղեցիս,
եւ 'ի լսելն զքարոզս, եւ 'ի գործել
զայլս նմանս սոցին կրթութիւնս
սուրբս։

սուրբս: որովհետեւ այս՝ վաղ
ճանն, յաղագս որոյ տօնքն են
կացուցեալք:

ա, Եթէ 'ըն տօնս ոչ կարեն առնել
գործս ծառայականս. ուրեմն և
ոչ կարիցեն հնչեցուցանել զան
գակս, ոչ պատրաստել սեղանս,
եւ առաքել ոչ եփիցեն կերա
կուրս: զի այսոքիկ ամենեքեան
են գործք ծառայականք:

Վ. Պատուիրանն ոչ առնելոյ ըզ
գործ ծառայական խմանի երկո
քումբք նպաստաւորութեամբք:
Նախ՝ զի ոչ լիցեն հարկաւորք
մարդկային կենցաղավարութեան.
մա այսորիկ անխայի եփելն, պատ
րաստելն զսեղանն, և առնել զայլս
իրս. որք ոչ կարեն 'ըն նախընթա
ցումն առնել աւուր: Երկրորդ՝
զի ոչ լիցեն հարկաւորք ծառայու
թեան այլ: և վասն այսորիկ, շնորհի
հնչելն զանգակին. և առնել զայլս
ծա

ծառայականութիւնս 'ն եկեղե
ցւոջ. որք ոչ կարեն առնել 'նայլ
աւուրս: Եւ բաց յայսցանեաց
նպաստաւորութեանց: է ես պատե
հական, առնել զգործս ծառայա
կանս 'նաւուրս տօնից. մինչ մի
բանականի ուրուք պատճառ
ու լինի հրաման յա
ռաջնորդէն:

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Չորրորդի Պատուէ
րանին:

Հետեւի չորրորդ Պատուիրանն, ա.
որ է վասն պատուելոյ զհայր, և
զմայր: Եւ ըղձամ գիտել. թէ
ընդէր պատուիրանքն երկրորդի
պնակոյն սկսանիցին 'ի պատուե
լոյ զհայր և զմայր:

Պատուիրանքն երկրորդի պր Վ.
նակոյն պատշաճին առ մերձաւ
որս

րս ։ որպ որք առաջնոյ պնակտին
պատշաճին առ Այ ։ Նաեւ 'ի մէջ
մերձաւորաց ամենից առաւելա
գունք, և որոց առաւէլ իցեմք պա
րտաւորեցելք, են հայրն և մայրն
յորոց ունիմք զգոյն, և զկեանս,
որ է հիմն բնաւից բարեաց ժա
մանակաւորաց ։ վասն որոյ ըստ յոլո
վից բանից սկսանի երկրորդ պնա
կտին 'ի պատուիրելոյ զհայր եւ զմայր ։

ա, Ինչ են խնդրեալ լինի այսու
պատուիրանաւ . զոր պարտիմք առնել
հօր և մօրն ։

բ, Երեք իրք այսու պատուիրանաւ ի
մանին . որք են ձեռնտուութիւն,
հնազանդութիւն, և պատկառանն,
զի նախ՝ եմք պարտաւորեցեալք
առ 'ի օգնել և ձեռնտուք լինել
հօր մերում և մօր, 'ըն հարկաւո
րութեան նոցին ։ Եւ այս՝ ձեռն
տուութիւն կոչի 'ի գրուածոց սըր
բոց պատիւ ։ Եւ է յոյժ բանական
իմն

իմն, զի որդիք, որք ընկալեալք
են զկեանս 'ի հօրէ և 'ի մօրէ իւ
րեանց . Նախահոգայցեն յառա
պահել նոյն կեանս 'ի նոսա ։ Երկ
րորդ՝ եմք պարտաւորեցեալք առ
'ի հնազանդել հօր և մօր մերում,
որպէս ասէ սբն Պօղոս, ըստ ամե
'ի Տր ։ յն, 'ըն իրս ամենայնս . որք
իցեն հանդետք կամաց Տն ։ քան
զի յորժամ հայր և մայրն հրամայ
են մեզ զեր ինչ . որիցէ հակառակ
կամացն Այ ։ յայնժամ ըստ Քնի
պատուիրանին, պիտոյ է առնել ըզ
հայր և զմայր . այսինքն, ոչ հնա
զանդիլ նց ։ և ոչ անսալ նց . որպէս
թէ լեալք իցեն մեզ թշնամիք ։
Երրորդ եմք պարտաւորեցեալք,
առ 'ի առնել զպատկառանս հօր
մերում և մօր ։ տանելով նոցա ըզ
նկատս, և մեծարելով զնոսա խօ
սիւք, և այլօք առիւք պատուաքնօք,
որպ պատշաճի նց ։ Եւ թէ որքա
նայ

նեայ մեծի դիպուածոյ համարէր
զնոյնս ԱԾ, յայտ է 'ի պատժոյն,
զոր 'ըն հնոյ կտակում կացուցա
նէ, քանզի պատուէրք սպանա
նել զայնոսիկ. որք յանդգնին ա
նիծանել զհայր, կամ զմայր:

վ. Ո՛չ գիտեմ, ընդէր օրէնն ոչ
պատուիրէ որդւոց, զի օգնիցեն,
և ձեռնտուացեն հօր և մօրն: Եւ ոչ
պատուիրէ ևս հօր և մօրն, զի օգ
նիցեն, և ձեռնտուացեն որդւոց:
Մանաւանդ՝ մինչ տակաւին իցեն
փոքերք, և ունիցին զպիտոյս օգ
նութեան:

ա. Ճշմարտապէս ասեմ, պարտ
ականութիւնն է անդրադարձական:
'ի մէջ հարց, և որդւոց, զի ոչ այ
սոքիկ են պարտականեցեալք առ
'ի սատարել. և օգնել, և հնազան
դիլ նց: Սոյնպէս այնոքիկ, են պա
րտականեցեալք առ 'ի նախադի
տել նց, ոչ միայն զկերակուրս և
զհան

զհանդերձս, այլև զկրթութիւնս,
և զուսմունս նոցա հոգալ:
Իսկ սէր հօրն առ որդիս այնքան
է բնական, և կարգաւոր, մինչ զի
օրինի ումեք այլում գրեցելոյ ոչ
պիտանաւորի, զի հարքն յիշիցեն
զպարտականութիւնն իւրեանց
առ որդիս: Բայց՝ որդիքն հակա
դարձաբար՝ յաճախակի՝ տեսա
նեն, ոչ բարւոք՝ պատասխանել
սիրով ծնողաց իւրեանց: Վն որոյ
հարկաւորեցաւ, ազդել նց զպա
րտականութիւն իւրեանց այսու
պատուիրանաւ: Եւ ոչ միայն
բաւականացաւ ԱԾ լոկիւ այսու
պատուիրանաւ: այլ աւադրեաց
ևս նմա զխոստումն իմն, և զսպառ
նալիս, առ 'ի պահպանել զնոյն
պատուիրանն:

Ըղձամ գիտել զխոստումն զայն, ա,
և զսպառնալիս:

Այժմիկ չորրորդի պատուիրա վ,
նի

նի առաքեաց Ած զխօսս զայսո
սիկ: Զի կեայցես երկարաւուրս
՚ի վր̃ երկրի: կամելով ասել. թէ
այնոքիկ, որք պատուէիցեն զհայր
և զմայր: ունեցին վր̃ մարմնու,
զկեանս երկարաւուրս: և այնոքիկ,
որք ոչ պատուէիցեն. ունեցին ՚ի
մէջ այլոց պատժոց: և զո՛չ կեանս
երկարաւուրս: Որ է պատիժ յոյժ
հանգիստաւորեցեալ: զի ոչ է բա
նական իմն, թէ հրաժարիցէ այն՝
երկարակեցութե̃. որ անպատուէ
ցէ զծնօղսն, յորոց առընկալեալ
է զնոյն կեանս:

ա. Ասա՝ առաջիկայի ինձ հարցանել:
թէ զոր ինչ ասացեր վասն հօր և
մօրն, իմանին եւս վր̃ այլոց վերա
կացուաց. որք ՚ի դէմս մեր ունին
կալեալ զտեղի հարց:

վ. Յոյժ բարւոք՝ խորհեցար.
քանզի այս՝ պատուէրան, տարա
ծի առ ամենայնս գերագոյնս, թէ
եկե

եկեղեցականս, թէ մարմնականս:

ԳԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հինգերորդի Պատուէ րանին:

Բացայայտեա՛ ինձ այժմ զհինգ ա,
երորդ պատուէրանն:

Այս պատուէրան արգելու վ.
նախ և յառաջ զմարդասպանու
թիւն: զի ասէ, թէ՛ Մի սպանա
նիցես: քանզի սպանանել զայլ
կենդանիս այսու պատուէրանաւ
ոչ լինի արգելեցեալ: Իսկ բան
է սորին, զի այլք կենդանիք են
ստեղծեցեալք վր̃ մարդոյն: վր̃
այսր՝ մինչ մարդն բարւոք կիրա
նու զմահ այնոցիկ կենդանեաց.
կարէ սպանանել զնոսա: Բայց՝
մարդն ոչ է ստեղծեցեալ վր̃ այլոյ
մարդոյ. այլ վր̃ Այ̃: և զի մարդն
չէ Տր̃ կենաց այլոց մարդկանց,
ուս

ուստի՝ ոչ է նմա պատկան սպանա
նել զմարդն ։

ա, Բայց տեսանեմք, զի իշխանք,
և քաղաքապետք մեռուցանեն
զաւազակս և զայլս չարագործս ։
որք են մարդիկ ։ և սակայն ոչ
համարին առնել զչարս, այլ ընդ
բարիս ։

բ, Իշխանք և քաղաքապետք, որք
հրապարակաւ հեղինակութ՟բ մե
ռուցանեն զչարագործս. ոչ եբ
րև տեարք կենաց նոցունց, այլ
եբրև պաշտօնեայք այ՟. որպէս ասէ
Սրբ՟ն Պօղոս ։ քանզի Այ՟ծ կամի,
և հրամայէ, զի պատժեսցին չարա
գործքն ։ և մինչ արդիւնանան ընդ
մահ, սպանիցեն ։ զի մարդիկ բա
րեգործք լինիցին ապահովք, և
կեայցեն խաղաղութեամբ ։
Ս՟ո այսօրինակ նոյն ինքն Այ՟ծ, տուե
եալ է իշխանաց և քաղաքապե
տաց զսուսեր ՚ի ձեռս առ ՚ի առնել

դատ

ղորդարութիւն, Ջատագովելով
զբարեգործս և նուաճելով զչա
րագործս ։ Ուստի՝ յորժամ հը
րապարակաւ հեղինակութեամբ
մեռուցանէ զչարարար ոք, ոչ կո
չի մարդասպանութի՟, այլ արդա
րութեան իմն առ ։ Եւ մինչ պա
տուէրանն այ՟ ասէ, Մի սպանա
նիցես ։ իմանի, յատկաւ քոյով հե
ղինակութ՟բ մի սպանանիցես ։

Ի՞նչ տարակոյս իմն առդիպի ։ ա,
Միթէ այս՝ պատուէրան արգելու
ցու ես սպանանել ինքն զինքն,
թէ ո՛չ ։ որպէս արգելու սպանա
նել զայլս ։

Թարց տարակուսի ումեք, այս բ.
պատուէրան արգելու ես սպանա
նել ինքն զինքն ։ զի ո՛չ ոք է տէր
կենի իւրոյ յատկէ ։ զի մարդն ո՛չ
է արարեցեալ վն՟ իւրեան ինքեան
այլ վն՟ այ՟ ։ ուստի՝ ո՛չ կարէ ոք իւ
րով յատկաւ հեղինակութեամբ

բառ

բառնալ յինքենէ զկեանս։ Նւ-
եթէ ոք, կամ սրբուհիք ոմանք
վասն ոչ կորուսանելոյ զհաւատն,
կամ զողջախոհութիւնն, տա-
նեալք ելեն զինքեանս։ Պա-
տիւ խորհիլ, թէ ունեալք են
նոքա զառանձնական և յայտնի
իմն ներշնչութիւն յայ. առ'ի ու-
նել զնոյնն։ ապաթէ ոչ, արտա-
բառնել զինքեանս ոչ կարէին
յայսպիսւոյ մեղանէ ծանրագու-
նեղէ։ քանզի որ սպանանէ զինքն.
սպանանէ զոմն մարդ, ուրեմն առ-
նէ զմարդասպանութիւն, որ է մեղ
իմն արգելեցեալ մանաւանդա-
պէս նայմին հինգերորդում հր-
րամանի օրինաց։

ա. Ընդէ՞ր ասես մանաւանդապէս։

պ. Ընդ զի ոչ միայն է արգելեցեալ
սպանանելն։ այլև արգելեցեալք
են, վիրաւորելն, ձաղելն, և
այլք սպառնիք անիրաւութիւնք

ընդդէմ կենաց և անձանց մերձաւո-
րաց։ Այլ Քս Տրն մեր 'ի
սրբում աւետարանին, բացայայ-
տելով զայս պատուիրան. արգե-
լու համանգամայն զբարկութիւն,
զատելութիւն, զոխակալութիւն, զա-
նարգանս և զայլս նմանս սոցին ա-
րարս, կամ խօսս. որք սովորեն
լինել պատճառք, և արմատք սպա-
նութեան։ և 'ընդ հակառակն, կա-
մի նոյն Տրն մեր, զի լիցուք հեզք,
և բարեբարոյք, նախահոգալով
զխաղաղութիւն, և զհամա-
ձայնութիւն ընդ ա-
մենեսեան։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Վեցերորդի Պատուի-
րանին։

Զինչ պարունակէ [illegible]
պատուիրանն։

վ. Նախնինայքս պարունակէ զար-
գելումն շնութե. որ է մեղանչել
ընդ կնոջ այլոյ ։ Եւ զի զկնի կե-
նաց, առաւել փորկեցեալ ինչ է
պատիւն ։ Ա՛ռ որոյ յետ պատուի-
րանին ոչ սպանանելոյ, արգելե-
ցեալ լինի մեզ շնութին, ընդ որ
կորնչի պատիւն ։

ա. Ա՛սեր ասես նախնինայքս ։

վ. Զի տասն պատուէրանքն գոլով
օրէնն արդարութե, նախնինայքս
արգելուն զմեղս զայնոսիկ, որովք
յայտնագունայքս արտագործի
անա, արութին ։ Բայց սակայն
արգելանին և երկրորդայքս,
այլք ամենայնք ցեղքն մեղաց մսե-
ղինաց. որպիսիք են, սրբազնա-
կանցութին. որ է մեղանչել ընդ
անձին ումեք սրբազնագրեցելում
ոյ ։ ազգապղծութին, որ է մե-
ղանչել, ը̃ ազգականի ումեք ։ կա-
սապղծութին, որ է մեղանչել
ընդ

ընդ կուսի ումեք ։ Պոռնկութին,
որ է մեղանչել ընդ կնոջ ումեք եղ-
ծեցելոյ. և այլատի, որպիսիք են
այրիք, և բոզք ։ և այլք այսպիսիք
ցեղք մեղաց զազրագունից, որք
և ոչ պարտին անուանիլ ՚ի մէջ
քրիստոնէից ։

Թէպէտ հաւատամ զամ̃, զոր ա- ա.
սացեր դու Ճշմարիտ ։ սակայն
ըղձամ իմանալ. ուր գուցէ հիմ-
նեցեալ. թէ պոռնկութին իցէ
մեղ. զի ոչ թուի, թէ առնիցէ
վնաս ինչ. կամ անիրաւութիւն
ընդէմ ումեք, որ շարագործիցէ
զլոկ պոռնկութի ։

Գոյ հիմնեցեալ ՚նամենայնս օ- վ.
րէնս ։ ՚նօրինում բնութե, ՚նօ-
րինում գրեցելում, և ՚նօրինում
շնորհաց ։ զի ՚նօրինում բնութե
գտանի, թէ Պատրիարքն Յու-
դա կամեցաւ մեռուցանել զայրի-
ամն կին, կոչեցեալ Թամար, որ

էր

58

եր հարսն էր․ որև գոլով յայնժմ այրն, եղև գտեցեալ յղի։ Ուստի երևի, թէ 'ըն ժամանակին այն մին, յառաջ քանթէ որեկալ էր օրէնն մովսէսի, ներխացթիւ ընտա թէ Ճանաչէին մարդիկք զպոռնկութին զոլ մեղ։ Յետորոյ օրէնն Մովսէսի 'ըն բազում տեղիս արգելու զպոռնկութին։ Եւ 'ըն նամակս Առաքելոյն Պօղոսի բազմիցս ընթեռնումք, թէ պոռնիկք ոչ մտցեն 'ի փառս դրախտին։ Եւ ոչ ևսէ Ճշմարիտ, թէ պոռնկութին ոչ առնիցէ զմիսս և զանիրաւութին ինչ ումեք։ քանզի առնէ ըզ միսս իւրեան կնօջ․ որ չէ այսօրինակ մեղայ վատահամբաւ։ առնէ զմիսս զաւակաց․ որք ծնանին անօրինաւորք, առնէ զանիրաւութի ընդդէմ Քն, զի գողով, մեք ամենեն քեան անդամք Քի։ Ուստի եթէ ոք շարագործէ զպոռնկութիւն․

առ

առնէ, զի անդամս Քի լինիցի, անդամ բոզի։ Եւ յետ այսց առնէ զանիրաւութի ընդդէմ Հոգւոյն սրբոյ․ քանզի մարմինք մեր են տաճարք Հոգւոյն սրբոյ․ ուստի եթէ ոք պղծիցէ զմարմին իւր պոռնկութբ, անյարգէ զտաճար Հոգւոյն Սրբոյ։

Զորրորդ պատճառաւ այս՝ աբաց 'ի մեղացն․ զորս տացէք, արգելու արդեօք զայլս մեղս։

Արգելու եւ զայլս ամենայնս վառս անպարկեշտս․ որք են, իբր Ճանապարհք առ շնութին, կամ առ պոռնկութին․ այսինքն, հայեցմունքն վաւաշոտք, և համբուրք տռփականք, և այլք սոցին նմանք։ զի այսպէս ուսոյց մեզ Տրն մեր 'ըն իւրում աւետարանոջ․ ուր բացայայտելով զայս վեցերորդ պատուիրան․ ասէ, եթէ ոք հայեցի 'ի կին, առ 'ի ցանկանալ․ ան

դէն

59

դէն շարագործեաց զշնութե 'ըն
հոգւոյ խորում։ Ա՛ռ այսորիկ,
է հարկաւոր այնմիկ, որ կամի փախ
չել 'ի պարտաւորութենէ այսպի
սեաց մեղաց. ունել զհոգ մեծ վա՛
խերոց զգայութեց։ և մանաւանդ
աչացն, որք են իբր դրունք,
'ընդ որս մտանէ մահն
հոգւոյն։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Եօթներրորդի Պատուի
րանին։

ա. Զի՞նչ պարունակէ եօթներորդ
պատուիրանն։

բ. Պարունակէ զարգելումն գո
ղութեան, այսինքն. զառնուլն
ինչս այլոց, ընդդէմ կամաց տեառցն։
Եւ բարեաւ իմիք կարգաւ արգե
լանի արդ՝ գողանալն. յետորոյ է
զին արգելեցեալք մարդասպա
նու

նութիւն, և շնութիւն. զի ի մէջ
բարեաց այսորիկ աշխարհի, զկն
կենաց մարմնի պատուին, և յետ
պատուոյն մարմնին ինչքն։

Քանիօք եղանակօք ընդդէմ ա,
եօթներորդի այսմիկ պատուիրա
նի արտագործի։

Երկոքումբք եղանակօք սկզբ
նականօք, առ որս վերածին այլքն
համայնք։ Առաջին եղանակ ըն
կզբնական, է բառնալ զինչս այ
լոց գաղտաբար։ և այս՝ յատկա
պէս կոչի գողութիւն։ Երկրորդ
եղանակ սկզբնական, է բառնալ
զինչս այլոց յայտնապէս։ ոպ յա
փշտակեն աւազակքն և նաւապե
հաց։ և այս՝ կոչի յափշտակութի։
Եւ թեպէտ պատուիրանն խօսի
ցի զառաջինսն. ասելով, Մի գո
ղանայցես։ Սակայն իմանի և
զերկրորդէն, զի որ արգելու զըզ
չարն փոքրագոյն. արգելու և
Թարց

թափոց երկրաւոր թեւոցն խորհրդոց եւ
չարին մեծագոյն:

ա. Որք եղեն մեզ այնոքիկ, երեք
վերաբերին, առ զգօնութիւն, և
առ յափշտակութիւն, և նմա
գեղեցկաւք յայտնեն պատուէ
րանէն:

բ. Են այսոքիկ, նախ համայնք
զրկանք, և խաբէութիւնք, որք լի
նին, ի ծախելն և ի գնելն, և
ի նայել նոցին նմանս դաշնակցու
թիւս: Եւ այս՝ վերաբերի առ զգօ
նութիւն, զի որ առնէ զոյնպի
սիս զրկանս, գաղտնապէս առնէ
ի մերձաւորէն աւելի քան. զոր
պարտի ինքեան մերձաւորն իւր:
Երկրորդ՝ համայնք տոկոսք, որք
լինին, փոխատուելով զինչս այնու
պայմանաւ, զի աւելորդս առցէ
նոսա հատուցանիցեն: Եւ այս
վերաբերի առ յափշտակութիւն:
զի որ առնէ զտոկոս, յայտնապէս
յա

պահանջէ աւելի քան զոյն, զոր
տուեալ է: Երրորդ՝ ընդաք
վնասքն, որք լինին տուեցեալք մեր
ձաւորին: Թէ և որ առնէ զվնասն,
զոչինչ ի նմանէ շահեցի: ոչ մինչ
նեղեցէ որ զտուանս այլոց: Եւ այս
վերաբերի երբեմն առ զգօնութիւն
և երբեմն առ յափշտակութիւն:
ըստ գաղտաբար, և ըստ յայտնա
պէս առնելոյն զնոյն: Չորրորդ
որ ոչ հատուցանէ զոյն. վնորոյ է
պարտաւորեցեալ ի հատուցա
նել: այնպիսին մեղանչէ ընդդէմ
նոյնում պատուիրանին, որպէս
եթէ գողացեալ զնոյնն: քանզի յա
ւելացեալ առնելոյն զինչս այլոց
հատուցանել կամիս սեպհականին:
Հինգերորդ՝ մեղանչէ ընդդէմ
նոյնում պատուիրանին, և առնէ
զգողութիւն, որ գտանէ զինչ ինչ,
զոր այլոց եղէ կորուսեալ, և յայտ
պահէ զնոյնն առ ինքն: Սակս
թէ

Թէ այլոք իցէ կորուսեալ: վն զի
ոչ է մեզ կալնուլ զիր ինչ առ ինքն,
զոր ոչոք իցէ կորուսեալ. որպէս
երբեմն գտանէին 'ըն ծովեզերս ա
կունք: Վեցերորդ՝ յարաբերի
առ գողութիւն, կամ առ յափշտա
կութիւն յատկացուցանելն ինքեան
զիրս հասարակս: զի որք իւրացու
ցանեն զիրս հասարակաց, զր
կեն զընկերս 'ի վայելմանէ իրացն
այնոցիկ, որք առ նոսա պատշա
ճէին:

տ Ըղձամ գիտել. եթէ գողու
թիւնն իցէ մեծ մեղ:

Վ. Մեղք մահացուք ամենեքեան
կարեն կոչիլ մեծք, որովհետև
զրկեն զմարդն 'ի կենաց յաւիտե
նականաց: Իսկ գողութիւն ունի
զայս ինքեան յատուկ, զի ներա
ծէ զգողն 'ի մեծագունեղս չարս:
որպ տեսանեմք, զՅուդաս, որ վն
չարասիրութեն, զոր ունէր 'ի
գողա

գողանալ. իւրացուցանէր զայնս,
որք նմա լինէին տրեցեալք առ 'ի
հասարակ կերառութի Տն, և
որբոց Առաքելոց առաձեցաւ 'ըն
վերջնում, 'ի մատնել զարբազու
նեղ վարդապետն իւր: Այլև հա
նապազ տեսանեմք, զի յափշ
տակողքն եզերեն զինքեանս առ
'ի սպանանել զմարդիկս, զորս ոչ
են երբէք տեսեալք և ընդ որս ոչ
պատերութի և ոչ զթշնամութի
ինչ ունին, այլ միայն վն ըղձի գո
ղանալոյ զինչս նոցին սակաւս,
զորս տանին ընդ ինքեանս: Իսկ
Ած թոյլ տայ նոցա: զի որք խլեն
զինչս այլոց, սակաւ ինչ հրճուիլ
կարիցեն նոքօք: որպէս Յուդաս
ինքն զինքն կախեաց, և խեղ
դեցաւ: Իսկ աւազակքն
ըստ մեծի մասին ան
կանին 'ի ձեռն ար
դարութեան:

ՊԱՐ

ՎԵՐՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ Ութերորդ Պատուիրանին։

Հ. Զինչ պարունակէ Ութերորդ Պատուիրանն։

Պ. Ցարդ ասացաք վ՟ն անիրաւութեց. որք լինին գործովք ընդդէմ մերձաւորին։ այժմ հետեւին անիրաւութիւնքն, որք լինին խօսիւք. Այսով ութերորդ պատուիրանաւ արգելու զսուտ վկայութիւն։ որ է մանաւանդագունեղ անիրաւութիւն՝ ի մէջ այլոցին, որք լինին խօսիւք։

Հ. Կամիմ գիտել, թէ մինչ որ ասիցէ զսուտ, թարց ոչ ումեք վնասելոյ։ առնիցէ արդեօք մեղ այսմիկ պատուիրանին։

Պ. Երբէք եղանակաւ սուտ լինել սուտասացութիւն։ Նախ՝ կամելով առնել զվնաս մերձաւորին իւրում։ որպէս յորժամ առաջի դատաւորին վկայէ որ զայլն, թէ լիցէ գողացեալ. կամ սպանեալ։ գիտելով ոչ գոլ ճշմարիտ, զոր ասէն։ եւ այս՝ կոչի զրոյց, վնասակար, եւ մահաբեր։ Երկրորդ՝ օգնելով մերձաւորին իւրում, որ մինչ որ ասէ զսուտ, վասն փրկելոյ զայլ որ ՚ի վտանգէ ումեքէ։ եւ այս կոչի սուտ պաշտօնական։ Երրորդ՝ չվնասելով, եւ ոչ օգնելով. եւ այս կոչի սուտ զուարճարար։ Առաջինն այսոցիկ եղանակաց է յատկապէս արգելեցեալ այսու պատուիրանաւ, զի նման է վկայութեան ոչ միայն սուտ, այլեւ անիրաւ։ եւ ծանրագունեղ մեղ։ Իսկ այլք երկոքեան եղանակքն թէպէտ ոչ պարունակիցեն զանիրաւութիւն, եւ ոչ լիցեն մեղք այնքան ծանունք, որքան առաջինն։ սակայն են ճշմարիտ մեղք, գոնեա՛ ներելիք։ քանզի ոչ երբէք

երբեք կարէ ասել սուտ ինչ, վ̃
ոյր և իցէ իրի, աշխարհիս։

ա, Գործնակից է արդեօք այս
հրաման զայլ ինչ. բաց յարգելմա
նէ ստոյն։

վ. Գործնակէ զարգելմունս և
րից այլոց ցեղից մեղաց։ որք գոր
ծին լեզուաւ. և ըստ իմիք եղանա
կի յարաբերին առ սուտ վկայու
թիւն։ որք են այսոքիկ։ քամա
հանք, բանբասանք, և անէծք։

ա. Զի՞նչ իցէ քամահանքն։

Քամահութիւն է խօսք իմն անիրաւա
կան. որ առ ի վասն անպատուելոյ
զմերձաւորն։ որպէս մինչ ասի զու
մեքէ, թէ իցէ տգէտ, սակաւա
խել, գռեհիկ, վատահամբաւ. և
այլք սոյին նմանք։ Եւ թէ այսո
քիկ իցեն մեծք մեղք, մինչ այնու
սրտիւ ասին, զի առնիցեն զանի
րաւութի։ ցուցանէ զնոյնս կե
ցուցիչն մեր 'ին սրբոյ աւետարա
նում,

նում, ուր ասէ, եթէ ոք ասիցէ
մերձաւորին իւրում անխել. եղի
ցի արժանի հրոյն դժոխոյ, և ասա
ցի, թէ մինչ այնու սրտիւ ասին,
զի առնիցեն զանիրաւութի. քան
զի յերբ ասի 'ընդ կատակ, կամ վ̃
խրատու, և յանդիմանելոյ. որպէս
երբեմն առնեն հարք ընդ որդիս,
կամ վարդապետք ը̃ դեռաւարժս
թարց խոկման արհամարհանաց։
և յայնժամ ոչ կոչի քամահութիւն,
եւ ոչ է մեղ. եթէ ոչ թերևս նե
րելի։

Զինչ իցէ բանբասանքն։ ա.

Բանբասանքն է բամբասել զբարի վ.
համբաւն մերձաւորին ասելով ըզ
չար ինչ զնմանէ։ և այս լինի, կամ
զչար ինչ ստապէս ասելով զմեր
ձաւորէն, կամ վիպելով զծածկեա
լ չարն և զծածուկն. առ՚ի կո
րուսանել զբարի համբաւն մեր
ձաւորին. զոր ունէր առ նոսա,

որք

որք ոչ գիտեն [illegible] ։ Այսպէս
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Այլև [illegible]
[illegible] թիւն, [illegible]
[illegible]
[illegible] թե [illegible]
ստանալ։ բայց սակայն այն, որ իւ
րովք բանսարկութեան գործեալ է
զնոյն 'ի նմանէ, [illegible]
[illegible] 'ի [illegible]
նոյնն։ [illegible] ոչ [illegible]
[illegible] է, մինչ [illegible]
[illegible]. Եթէ կարէ [illegible]
[illegible] թե։ և եթէ ոչ կարէ [illegible]
յայնժամ կայ [illegible] թե։

Զի՞նչ է անէծն.

կեցա, որում վաղվաղակի ընկե
րակցի ակերըն իւր չարչարակցու-
թե։ Եթէ որ այսմիկ բանսարկու-
թէ առ ժամայն ընդդիմանայցէ,
մինչզի ոչ թողուցու զնա առ հեշ-
տութիւնն, ոչ իւիք մեղանչէ
մարդն։ այլ յաւէտ արդիւնանայ
առաջինոյ։ Իսկ եթէ բանսարկու-
թիւն այն՝ անցանիցէ առ զգայա
կան հեշտութիւն, բայց հաճա
նութիւն բանին, և կամին ոչ իցէ
անդ։ յայնժամ մարդն ոչ է թարց
մեղէ իմիք ներելւոյ։ Իսկ եթէ
բանսարկութեան այնմիկ, և հեշ
տութեանն առնիցէ հաճա
նութիւն բանին, և կամին, մինչ
զի ներքնակայցէ մարդն զայնմա
նէ, զոր մտածէ և ցանկայ։ և
կամաճորապէս 'ի նմին ցանկու-
թեան, և մտածութեան զկայա
նու. մեղանչէ մահացապէս։ Եւ
այս է այն, որ յատկապէս արգե

լեցեալ այսու պատուիրանաւ ։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Տասներորդի Պատուիրանին ։

ա, Զինչ պարունակէ Տասներորդ պատուիրանն ։

վ․ Պարունակէ զարգելումն ցանկութեան ընչից այլոց ։ Թէ կայունաց, որպիսիք են տունք, և անդաստանք ։ Թէ շարժելեաց, որպիսիք են փողք, անասունք, ծառայք, և այլք սոցին նմանք ։ և այսպէս համարի կատարեալ արդարութիւն, ոչ առնելով զանիրաւութիւն ինչ մերում մերձաւորի, ոչ գործովք, ոչ խօսիւք, և ոչ մտածութեամբք և ցանկութեամբք ։

ա, Զարմանամ, Թէ Այ մինչ արգելեաց զմարդասպանութիւն, ըզշնութիւն, և զգողութիւն ։ ընդէր ոչ

ոչ

ոչ արգելեաց և զցանկութիւն մարդասպանութեան ։ որպէս արգելեաց զցանկութիւն շնութեան և գողութեան ։

վ․ Այսորիկ է բան, զի մարդ ոչ ցանկայ սկզբնապէս եթէ ոչ այնմիկ, որ առբերէ ինքեան զբարի ինչ գոնեայ երևելի ։ ուստի ցանկայ շնութեան, զի առբերէ զհեշտութիւն, ցանկայ գողութեան․ զի առբերէ զօգտութիւն ։ Իսկ մարդասպանութիւն ոչ լինի ցանկացեալ ըստ ինքեան ։ այլ միայն վասն ժամանելոյ առ շնութիւն․ կամ առ գողութիւն, կամ առ այլս ինչս ինքեան պիտոյս ։ Վս այսորիկ Թէպէտ ցանկութիւն մարդասպանութեան, լիցէ մեղ ծանրագունեղ․ սակայն Այ ոչ հոգայ արգելուլ զնա մասնաւորապէս ։ քանզի դիւրապէս իմանելոց գոլ արգելեցեալ․ մինչ նոյն ինքն մարդասպանութիւն էր ար

գե

գելեցեալ ։ Դարձեալ, զի փախե
լով զդուռն անկարգի ցանկութե,
հեշտութեն, և օգտութեն ։ փա
կեցեալ լինիւր ևս դուռն ցանկու
թե մարդասպանութեն ։ որ ըստ
մեծագունի մասին, ոչ լինի ցան
կացեալ ։ եթե ոչ վս ժամանելոյ
առ օգտութի իմն, և հեշտութի ։

Թ, Կամիմ գիտել ։ թե ընդէր 'ի նո
րէնս մարդկայինս, ոչ տեսանի եր
բէք արգելեցեալ գոլ ցանկութն ։
այլ տեսանի արգելեցեալ 'ի նոյս
մին ամ օրինում ։

Ժ, Բանն այսորիկ է առձեռն ։ զի
մարդիկք, թեև իցեն Վեհա
պետք, կամ Կայսերք ։ ոչ տեսա
նեն զխորհս, այլ միայն զերս ար
տաքինս ։ ուստի մինչ ոչ կարեն
դատել զմտածութիս, և զցան
կութիս, ոչ կարեն ևս պատժել
զոք վս նց ։ Սակս այսր' ոչ է փոյթ
նց արգելուլ զնոյնս ։ Իսկ Այ,
որ

որ քննէ զխորհս ընաւից մարդ
կանց, կարէ պատժել զչարմտած
մունս, և զչարցանկութիս ։ վասնորոյ
և արգելու զնոսա 'ի նորում սրբոյ
օրինօքն ։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Պատուիրանաց Եկեղե ցւոյն ։

Գլուխ Եօթներորդ ։

ԲԱՑ 'Ի ՊԱՏՈՒԻ
րանացն Այ, Ցանկամ
գիտել թե իցեն արդեօք
այլք պահպանելիք մեզ ։
Են ևս պատուիրանքն սրբոյ եկե
ղեցւոյ, որք են այսոքիկ ։
Նախ, Գտանիլ պատարագս առ

Պա

Պատարագին ’նաւուրս Տօնից ։

2 Երկրորդ, Պահել ծոմով զպահս աղուհացից, և զպահս չորից եղանակաց տարւոյն, և զպահս հըսկմանց հրամայեցեալս ։ Այլև ’ի բաց կալ ’ի մսեղեաց ’նաւուրս ուրբաթոջ և շաբաթոջ ։

3 Երրորդ՝ Խոստովանել զմեղս գոնեա յոյժ սակաւ միանգամ ’ըն տարւոջն ։

4 Չորրորդ՝ Հաղորդել թէ և յոյժ սակաւ գոնեայ ’ըն Զատկի յարութե Տեառն ։

5 Հինգերորդ՝ Հատուցանել ըզ տասանորդս պտուղոց Եկեղեցւոյ ։

6 Վեցերորդ՝ Ո՛չ հռչակել ըզ հարսանիս ’ըն ժամանակս արգելեցեալս ։ այսինքն, յառաջնոյ կիրակէն Գալստեան Տն̃, մինչև ’ի յայտնութիւն Տն̃. և յառաջնոյ յօրէ քառասներորդին, մինչև

չև

չև ’յութերորդօրն Զատկին ։

Արդ՝ զայսոցանէ պատուէրանաց, ո՛չ խորհիմ աւել քեզ ասել՝ զայլինչ. քանզի յաղագս Պատարագին, յաղագս խոստովանութե, և հաղորդութե, այլև յաղագս ծոմից խօսեսցուք անդ՝ մինչ պարզաբանիցուք զօ̃րս սրբազնուխս ։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Խրատուց Աւետարանականաց ։

Գլուխ Ութերորդ ։

ԲԱՂՁԱՄԻՏԵԼ ա, թէ բաց ’ի պատուիրանաց Տն̃. կցեն արդեօք ’ի նմանէ մեզ տրեալք այլք ամանք խրատք ու ’ի կեալ ևևս կատարելագոյնս ։ Գոն ևս բազումք սրբազգունեղք վ,

ևօք

և օգտագունեղք խրատք, առ՚ի
յարատահել զպատուիրանս յաւ
էտ կատարելութիւն. որոց սկզբնա
կանքն են երեք, կամաւոր աղքա
տութիւն, ողջախոհութիւն. և հնա
զանդութիւն:

ա. ՚Յորում կայանայ խրատն աղ
քատութեան:

բ. Կայանայ ՚ի չ ունելն զեր ինչ
յատուկ: թողուլ զամ, զոր յառաջ
ունեցեալ էր, աղքատաց: կամ դը
նելով ՚ի տեղւոջ հասարակաց: որ
ևևս է տալ աղքատաց: զայս ՚իբ
րատս ուսուցանէ Քս, ոչ միայն
խօսիւք: այլև օրինակաւ: եղինի
Քի առաքեալքն սէք հետևեցան
նմա: այլև համայնք քրիստոնէյք,
որք բնակէին ՚ներուսաղէմ ՚ի ժա
մանակս նախկնականի եկեղեցւոյն,
բատորում ամենեն եւս զուխա, յա
րապահել զսուրբ խրատս զայս կա
մաւորի աղքատութեան Կրօ
նաւ

նաւորքն ամենեքեան:

՚Յորում կայանայ խրատն ող ա,
ջախոհութեան:

՚Ըն կամիլն յարակայութես զող բ.
ողջախոհ. ոչ միայն ժուժկալե
լով յամենից ցեղից մեղաց մարմնե
նաց: այլև յամուսնութենէ. և զայս
խրատ ևս ուսոյց Տէրն մեր, խօ
սիւք, և օրինակաւ: որում հետևե
ցան, Ածածինն, Սբն Յոհան
նէս մկրտիչ. և առաքեալք ամենե
քեան, զկնի կոչելոյն իւրեանց ՚ի
Քէ ՚յառաքելութիւն: և յետ նո
ցին կրօնաւորք համայնք, որք առ
նեն մի այսր՝ զմասնաւորն ուխտ:
Յորում ևս բնաւք եկեղեցականք,
որք ունին զկարգս սրբազանս:

՚Յորում կայանայ խրատն հնա ա.
զանդութեան:

Կայանայ ՚ըն հրաժարելն ՚ի յատ բ.
կէ իւրմէ ազատութէ, և ՚ի յատ
կէ իւրմէ կամէ: որ ՚նաւէատորա
նում

նում սրբոյ կուսին ուրանալ զինքն իւր: և հպատակել զինքն կամաց գերագունին ըստ ամի, որ ոչ էցէ ընդդէմ նմ: Եւ զայս խրատ ուսոյց Կեցուցիչն աշխարհի, ոչ միայն խօսիւք. այլ օրինակաւ ևս, հնազանդելով ըստ ամի Հօրն իւրում յաճախանականի: այլև հպատակելով մինչ մանուկն էր մօրն իւրում և սրբոյն Յովսեփու, որ էր Հայր նորին վարկեցեալ. զի էր փեսայ խօսեցեալ ևեթ Ածածնին. քան զի ըստ Ճշմարտութեան ոչ էր Հայր Յի, որ եղև ծնեցեալ 'ի մօրէ միշտ կուսէ: Եւ այս է երրորդ խըրատն. որում պարաճանդեցելք են ուխտիւ Կրօնաւորք ամենեքեան:

ա. Ընդէր են երեք խրատք սկզբնականք, և ոչ աւելիք:

վ. Զի խրատքն սկզբնականք ծառայեն առ 'ի բառնալ զարգելմունս կա-

տարելութե, որ կայանայ 'ըն սիրելութե: Իսկ արգելմունքն, են երեք. այ, ընչասիրութին, որ բառնի աղքատութե: հեշտասիրութին մարմնական, որ բառնի ողջախոհութե: և պատուասիրութին, իշխանասիրութին իսկ, որք բառնին հնազանդութե: Այլև զի մրդն ոչ ունի, եթէ ոչ զերիս ցեղս բարեաց. այ, զհոգի, զմարմին. և զերս արտաքինս: Ուստի մինչ ընծայէ նմ զբարիս արտաքինս ընդ աղքատութե: զմարմինն, ը ողջախոհութե. և զհոգին, ընդ հնազանդութե. առնէ նմ զարբաց նագործութի իմն յամենից ընչից իւրոց, և այսպէս տրամադրէ զինքն առ կատարելութի սիրելութե

լաւագունիւ եղանակաւ,
որ լիցէ կարելի
'նայսմիկ կեն
ցաղոջ:

ՊԱՐ

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Արարողութեանց Սրբոյ Եկե-
ղեցւոյ։

Գլուխ Իններորդ։

Ա. ՈՒՍԱՅՑ ՇՆՈՐՀԻՒՆ
Տն զերիս օգտակարագոյնս մա-
սունս քրիստոնէականին վարդապե-
տութե, վերաբերեալ սրբեամ, զի
բացայայտեցես ինձ այժմ զշնոր-
հերգն. զոր եթէ բարւոք յիշեցեմ,
պարունակեր զեօթն սրբազնու-
թիւնս եկեղեցւոյ։

Բ. Այս մասն վարդապետութե
է օգտակարագոյն ինձ. վասն որոյ պատա

գամայն զամենասուրբ Երրորդու-
թեն։ միջնորդիւ այնորիկ արա-
րողութե լուծանալոյն, Այ պարգեւէ
զշնորհն իւր. զորս արկանէ ՚ի հո-
գի այնորիկ, որ մկրտի. որ մեզ
խմացուցանէ, թէ ոչ ջուրն այն
լուծանայ զմարմինն. այսպէս շը-
նորհն լուծանայ զհոգին; և մաքրէ
զնոյնն յամենից մեղաց։

Ուրեմն, եթէ ես բարւոք իցեմ . ա.
հասկացեալ. առ՚ի առնել, զի իր
ինչ լինիցի սրբազնութե, պիտոյք
են երեք նպատակութիւնք: ա-
ռաջինն է, զի իցէ արարողութե
իմն. կամ թէ ոչ կամիմք ասել,
առածութե իմն արտաքին: երկ-
րորդն՝ զի նոյնով տայցէ Այ
զիւրն շնորհ. և երրորդ՝ զի արարո-
ղութեն այն ունիցի զնմանութե
իմն ընդ արարին այնմիկ շնորհաց։
ամպզի յարացուցէ, և նշանակէ
զնոյնն արտաքսապէս։

Վ. Այո՛, բարեգունեղապէս հասկա ցեալ ես. Այժմ պարտիս եւ առաճել գիտել. զայսոսիկ սրբազնութիւնս գոլ բոլորովին եօթն, որք և կոչին, Մկրտութիւն: Կնքադրութիւն, կամ Օծումն: Եւքարիստիա: Ապաշխարութիւն: Վերջին օծումն: Կարգ: և Ամուսնութիւն: Իսկ բան, յաղագս որոյ եօթն իցեն. է այս, զի Այ հաճեցաւ յառաջանալ ՚ի տալն մեզ ըզ հոգեկան կեանն ոպ̃՝ սովորէ յառաջանալ ՚ի տալն մեզ զկեանն մարմնական: Արդ՝ առ կեանն մարմնական. Նախ՝ պիտոյ է ծնիլ. Երկրորդ՝ պիտոյ է աճիլ: Երրորդ պիտոյ է սնիլ: Չորրորդ՝ յորժամ մարդն խօթանայցէ, պիտոյ է բժշկել: Հինգերորդ՝ յորժամ պատահի պատերազմիլ. պիտոյ է զինաւորել: Վեցերորդ՝ պիտոյ է, զի իցեն ուղղիչ որք և կառավարիչ մարդ-

կանց արդէն ծնիցելոց և աճեցելոց: Եօթներորդ՝ պիտոյ է, զի իցէ իր ինչ. որով բազմապատկութիւն սեռն մարդկայնոյ նախահոգասցի: զի եթէ ծնիցեալքն մեռանիցին, և այլք զնոյն ոչ յաջորդիցեն, վաղվաղակի պակասեսցի սերունդն մարդկային: Այսպէս ուրեմն առ կեանն հոգեկան. Նախ՝ պիտոյ է, զի նործնիցի ՚ի մեզ շնորհն այ: և այս՝ եղանի Մկրտութբ: Երկրորդ՝ պիտոյ է, զի նոյն շնորհն աճեսցի և զօրանայցէ, և այս՝ եղանի Կնքադրութբ: Երրորդ՝ պիտոյ է, զի սնիցի, և սածիցի. և այս եղանի Եւքարիստիայիւ: Չորրորդ պիտոյ է, զի վերստանայցի նոյն շնորհն, մինչ կորիցի. և այս՝ եղանի դարմանիւ ապաշխարութե: Հինգերորդ՝ պիտոյ է, զի մարդն ՚ի կէտ մահուան զինաւորեսցի ընդդէմ Թշնամւոյն դժոխայնոյ. որ առաւելա-

պէս 'ի նմին ժամու, քան թէ այլ
երբէք մարտնչի: և այս՝ զինուո-
րեալ եղանի վերջնով օծմամբ:
Վեցերորդ՝ պիտոյ է, զի 'ի մէջ ե-
կեղեցւոյ լիցին. որք հոգայցեն,
և կառավարիցեն զայս կեանս հո-
գեկան. և այս՝ եղանի կարգիւն:
և Եօթներորդ՝ պիտոյ է, զի լիցին
ևս 'ի մէջ եկեղեցւոյ. որք սրբա-
պէս դիտիցեն զբազմապատկութի
սեռի մարդկայնոյ: ոպ̃զի բազմա-
նայցէ թիւն հաւատարմաց: և
այս՝ եղանի սրբազնութբ̃ ամուս-
նութեանն:

ա. Ո՛վ արդեօք եգիտ, և ներկայացոյց
զորս այսպիսի զարմանալիս:

վ, Այսոքիկ սրբազնութիւնք այս-
քան զարմանաւորք ոչ կարէին գը-
տանել. եթէ ոչ յիմաստութենէ
ա̃ծայնոյ: և ոչ ներկայացուցանել. և
թէ ոչ յա̃յ, որ կարէ տալ զշնորհս:
Ուստի Քս̃ Տէ̃րն մեր, որ է Ած և
մարդ

մարդ, գտեալ է զնոյնս և ներկայ-
ացուցեալ: Այլև զի համայնք
սրբազնութիւնք են իբրև խողովակք
ամենք հաւատոյք, 'ըստ որս ա-
ծանցի 'ի մեզ զօրութ̃ն կրելուե̃ն
նոյնոյ Քս̃ի: Ուստի հաւատալի իմն
է, զի ոչ ոք կարէ առատաբաշխել
զգանձս կրելուե̃ն Քս̃ի, եթէ ոչ
այնու եղանակաւ և է̃ միջնորդս
այնոսիկ, զորս ներկայացուցեալ
է Քրիստոս:

Ըղձամ գիտել. թէ գոյին ար- ա,
դեօք սրբազնութիւնք 'ըն ժամանակս
հնոյ կտակին: և թէ էին այսպէս
գերազանցք, ոպ̃ են մերքն:

'Ըն ժամանակս հնոյ կտակին վ.
լեալք էին բազումք սրբազնութիւնք
բայց էին տարբերք 'ի մերոցս
'ի չորս իրս: Նախ՝ Այնք՝ էին
թուով բազումք, քան զմերսն. զի
հին օրէնն, էր դժուարագոյն 'ի
նորոյ օրինէս: Երկրորդ՝ Այնք՝
էին

էին գծուծարագոյնք 'ի յարաքա
հել, քան մերքն: Երրորդ՝ Այնք
էին մթագոյնք, ուստի՝ 'ի սա
կաւուց հազիւ իմացեալ լինիւր
այն, զոր նոյնքն նշանակէին: Իսկ
մերքն ունին զնշանակութիւն այնքան
պայծառ, մինչզի ամ̃ որ կարէ հա
կանալ զնոյնն: Չորրորդ՝ Այնք,
ոչ տային զշնորհս. այլ մերքն ներ
գործեն: այլ միայն նախաձևացու
ցանէին, և խոստանային զնոյնն:
Ուստի՝ մերքն սրբազնութիւնք, են
գերազանցագոյնք, զի են գործնա
գոյնք, որպիսիք ոչ էին հինքն այ
նոքիկ:

ա. Կամիմ գիտել ևս: թէ մեծա
գոյն յայլոց ամենեցունց որն իցէ
'ի մէջ եօթն սրբազնութեանց մերոց:

պ. Համայնք են մեծք, և իւրաքան
չիւրն նոցունց ունին զյատուկ մե
ծութիւնս, բայց մեծագոյն 'ի հա
մայնից է սրբագունեն սրբազնու
թիւն

թիւն Եւքարիստիային, զի 'ի նմին
ներունակի հեղինակն շնորհաց,
և ամենից այլոց բարեաց. որ է Քս̃
Տէրն: Բայց սակայն ը̃ հարկաւո
րութե, հարկաւորագոյնք 'ի բը
նաւէից են Մկրտութիւն, և ապաշ
խարութիւն: Ըստ՝ արժանապա
տուութե այնորիկ, որ կարէ տալ
զսրբազնութիւս: արժանապատուա
գոյնք են Կնքադրութիւնն. և
Կարգն. զի զայսոսիկ երկու սրբազ
նութիւս, ոչք կարէ տալ կարգաւո
րապէս եթէ ոչ Եպիսկոպոսն:
Ըստ դիւրութե դիւրագոյն է մեր
ջին Օծումն, զի նովաւ թողանին
մեղքն սաստից աշխատանաց ապաշ
խարութե: Ըստ նշանակեցելոյն,
մեծագոյն է ամուսնութիւն,
զի նշանակէ զմիաւորու
թիւնն Քի ընդ
Եկեղե
ցւոյն:

ՅԱՂԱԳՍ ՄԸԿՐ
տութեան:

ա. Սկսեա՛լ թէ հարցցես, 'ի բազա
յայտել զառաջին սրբազնութիւն:
և նախ ասասցեմ թէ ընդէր կոչի
Պափթիսմոս, որ է Մկրտութիւն:

բ. Անուանս այս՝ Պափթիսմոսս է
յունական: որ նշանակէ լուա
ցումն: Բայց եկեղեցին Սբ, կամե
ցաւ կերպարանաւ զանուանս զայս յու
նականս: զի անուանս այս լուացումն
է խոստ՝ հասարակ, և 'նմանումն
ուր կերպարանանի 'ըն խօս գռեհկա
գունեցս: Վասնորոյ զի այս սրբազ
նութիւն ունիցի զյատուկ անուն
իւր. և լիցէ լուացմունքս՝ ճանա
չեցեալ. և պատուեցեալ կոչեցաւ
Լաթիներէն եւս Պափթիսմոս:
ուր և Հայերէն Մկրտութիւն ասացու
որ նշանակէ եւս Լուացումն:

գ. Զինչ պիտոյ իցէ մեզ. վասն առ
նելոյ զմկրտութիւն

Պի

Պիտոյանան գոնեայ երեք իրք. մի՝ դ.
և ջանամ բարեոք ուսանել զհաւա
տին: զի 'ըն դիպուածս ամենայն հար
կաւորութե, ուր ասասցուք վաղ
վաղակի, ամենք կարեն մկրտել. ուս
տի՝ պիտոյ է, զի ամ ոք գիտիցէ
մկրտել: Նախ՝ ուրեմն պահան
ջի ջուր ճշմարիտ, և բնական. ս
րով լուանի անձն այն, որ մկրտի:
Երկրորդ՝ հարկ է, ասել համանա
գամայն մինչ առհեղանի ջուրն,
զխօսս զայս. Ես մկրտեմ զքեզ.
'յանուն Հօր և Որդւոյ և Հո
գւոյն Սրբոյ: Երրորդ՝ է հար
կաւոր, զի անձն որ մկրտէ. ունիցի
զդիտաւորութիւն ճշմարտապէս՝
մկրտելոյ. այսինքն, տալոյ զսըր
բազնութիւն. զոր Քն հաստատա
ցեալ է, զոր և Սբ եկեղեցին սովո
րէ տալ մինչ մկրտէ: Վասնզի եթէ
ոք ունիցի զդիտաւորութիւն միայն
կատակելոյ, կամ լուանալոյ միայն

զմար

զմարմինն յաղթել խնդրէ . մեղան
չեսցէ մեծագունանեղպայէս և աղ
քատ անձն այն՝ ոչ եղիցի ճշմար
տապէս մկրտեցեալ :

Հր. Զօրս արարս առնէ մկրտութիւն :

Պ. Առնէ զերիս արարս . Նախ՝ մէ
րանորդէ զմարդն կատարելա
պէս , տալով նմա զշնորհն իւր , ո
րով այն՝ որ էր որդի գեհենին , լինի
որդի իւր : և որ է մեղաւոր , լինի ար
դար : և ոչ միայն լուանայ զհոգին
՚ի բնածին բծից յանցանաց : այլ
ազատէ ևս ՚ի յաւիտենից պատժոց
դժոխոյն . և քաւարանին : մինչզի
եթէ ոք մեռանիցի իսկոյն զկնի
մկրտութեան , գնասցէ ուղղակի
՚ի դրախտն , ուրեմն ոչ երբէք ար
գելեալ իցէ զմեզ : Երրորդ՝ մկր
տութիւն տպէ ՚ի հոգւոջն նշան
իմն հոգեկան , որ ոչ իւիք եղակա
եղծիլ կարէ ՚ի հոգւոյն , և նշա
ճանաչի միշտ : Եթէ գնայ ՚ի դը
ժոխս

ժոխս : Եթէ անձն այն՝ իցէ մկրտե
ցեալ . և մեռեալ իցէ ՚ի հօտն Քի ,
բատորում ՚ըն կենցաղոյ այսմիկ
ճանաչին զերկքն , և անտատուրքն
եթէ ոյք իցեն : Եւ այս՝ է պատ
ճառն . յաղագս որոյ մկրտութիւն
ոչ կարէ առնանել . եթէ ոչ միան
գամ . քանզի ոչ երբէք կորնչի , զի
արարն նորին միշտ ներկայեցեալ
մնայ ՚ըն հոգւոյ մկրտեցելոյն :
Երրորդ՝ ընդ մկրտութեան անձն
մկրտեցեալ միանայ յեկեղեցին ,
և հաղորդակցի հանդիսից նորին
բարեաց , իբրև զորդի սորին եկե
ղեցւոյն : և առնէ զդաւանութեան
հնազանդ եւքս այնոցիկ , որք փոխա
նակ Քի կառավարեն զեկեղեցի :

Ու՛մ պատկանի յատկապէս տալ Հր.
զօրհ՞ մկրտութեան :

Պատկանի քահանայից ըստ յատ Պ.
կի իւրում պաշտօնի : և մանա
ւանդ՝ այնմիկ քահանայի , որում ըն

հոգ

հոգ յանձնեալ էցեն հոգեւոց ա
ռաջնորդացն։ Բայց մինչ քահա
նայն ոչ լինիցի անդ, պատկանի
սարկաւագին։ Իսկ 'ի սն դիպուա
ծս հարկաւորութե. յտ, մինչ
գուցէ վտանգ մեռանելոյ Թարց
մկրտութե ուսեգծուածոյն. պատ
կանի յայնժամ ամենայնուամ ու
մեք. թէ քահանայի, թէ աշխար
հականի, թէ առն, թէ կնոջ։
Բայց մկրտ՝ պարտին պահել զայս
կարգ։ զի կինն ոչ պարտի մկրտել.
եթէ կարիցէ անդ գտանիլ այր ոք։
զի աշխարհականն ոչ պարտի մկր
տել. եթէ իցէ անդ՝ ներկայ եկե
ղեցական ոք։ Եւ 'ի մէջ եկեղեցա
կանաց փոքրագոյնն մկրտ՝ պարտի
տալ զտեղի մեծագունին։

ա, Զարմանամ, թէ ընդէր որեցէլ
լինի մկրտութիւն երեխայից դե
ռածնաց. որք ոչ ճանաչեն զայն
զոր առընդունին։

Այն

Այնքան է հարկաւորութիւն պ.
մկրտութեն, մինչզի եթէ ոք մե
ռանիցի առանց առընդունելոյ ըզ
նոյն. կամ գոնեայ առանց ըղձի ու
նելոյ զնոյնն, ոչ կարէ մտանել 'ի
դրախտն։ Եւ զի երեխայքն փո
քերք, են յոյժ վտանգաւորք 'ի
դիւրապէս մեռանել։ եւ ոչ են ըն
դունակք ունելոյ զըղձ մկրտու
թե։ Վասն որոյ է հարկաւոր մկրտ
ել զնոսա կանխապէս եւ թէպէտ
ոչ ճանաչիցեն նոքա. զոր առըն
դունին, սակայն եկեղեցին առ 'ի
ենթադրել զայս՝ նոցին պակա
սութիւն. պատասխանէ, եւ խոս
տանայ փոխանակ նց մէջնորդութե
կնքահօրն, կամ կնքամօրն։ Եւ այս
բաւական է. զի որպ մէջնորդութե
ադամայ եմք անկեալք 'ի մեղս, եւ
յապաշնորհութիւս յոյ, թարց գի
տելոյ մեր զոչինչ։ այսպէս Այն
հաճեցաւ, զի միջնորդութե մկր

առուԹեան. և եկեղեցւոյ եղեալք ա-
զատեցեալք ՚ի մեղաց. և դատելոյ
ցեալք ՚ի շնորհն իւր, Թէև ոչ առե-
մանելոյցեալք զնոյն:

Հ. Զինչ իցէ կնքահայրն, և կնքա-
մայրն. զորս ասէք յիշեցէք: և որ
իցէ պաշտօն նոցա:

Պ. Առ ՚ի տալն զդէ մկրտուԹեան.
ըստ հին սովորուԹեան եկեղեցւոյն
համբերնԹանայ այր ոք, որ կոչի
կնքահայր. այսինքն, հայր վերա
ծննդեան մերոյ: և երբեմն համա
ընԹանայ կին ոք, որ կոչի կնքա
մայր. այն, մայր վերածննդեան
մերոյ: և այսքինի երկուքեանս, կամ
մինն ՚ի նոցանէ կալցին զերեխայն
մինչ մկրտի. և պատասխանեն փո
խանակ նորա, յորժամ քահանայն
հարցանէ զերեխայն, Թէ կամիցի
մկրտիլ. և հաւատալ զ յօդուածս
հաւատոյն, և զայլս ասացին նմանա:
Եւ մինչ մանուկն աճիցէ, կնքա
հայրն

հայրն, և կնքամայրն, են պարտա-
ւորեցեալք ՚յուսնել զնոյն կրԹե-
լոյ զնա ՚ի խրատ հաւատոյ, և ՚ի վարս
բարիս: մանաւանդ յորժամ հայր
և մայր մանկանն առ ոչ կամենին ա-
նել զնոյն: Այլև առաւ ուշադրէ-
լի է, զի մկրտուԹեան լինելով ազգա-
կանք, ազգականուԹիւն հոգե-
ւոր: մանուկն մկրտեցեալ. և
հայր, և մայր նորին, և կնքա-
հայրն, և կնքամայրն,
որք մկրտեն զնոյն
մանուկն:

ՅԱՂԱԳՍ ԿՆՔԱԴՐ
ուԹեան:

Խոստացաք ըստ բաժանմանուԹեան Հ.
զմկրտուԹեն: Արդ խնձ ասժամ,
Թէ ընդէ՞ր երկրորդ՝ սրբազնու-
Թիւն, որ է կնքադրուԹիւն, կոչի հաս-
տատուԹիւն, կամ Թէ փրկուԹեան:
Կոչի հաստատուԹիւն, զի ա- Պ.
[illegible]

տրամն իւր է վերահաստատելոյ
մարդն 'ի հաւատսն. կոչէ զերկո
մին, որ է անուն յուսոյն, և
Թագաւորն Օծութեան, զի նոյ
մին սրբազնութեն օծանի ճակատն
այնորիկ, որ առընդունի զնոյն
սրբազնութիւն : զի տպ՝ըն մկրտու
թեան լուծանի ջրով այն, որ մկրտի,
առ'ի նշանակել. Թէ շնորհն սոյ
լուծանայցէ զհոգի նորին 'յաղտից
բնածին մեղաց : այսպէս և 'ըն
կնքադրութե օծանի ճակատն առ
'ի նշանակել. Թէ շնորհն սոյ օծա
նիցէ զհոգին, սպզի քաջալերիցէ
և զօրացուցանիցէ զնոյնն, զի կա
րիցէ դիմամարտել ընդդէմ դիւին,
և դաւանել համարձակապէս ըզ
հաւատն սուրբ, Թարց երկիւղի
ումեք տանջանաց, և ինքեան մա
հուան :

ա. 'Յորում հասակի պարտի առ
ընդունել այս՝ սրբազնութիւն :

Պար

Պարտի յայնժամ առընդունել. պ.
յորժամ անձն մկրտեցեալ սկսանի
ցէ վարել բանիւ խորհով. զի 'ի նմին
ժամանակի սկսանի խոստովանել
զհաւատսն : Ուստի յայնժամ կա
րօտն վերահաստատութե, և
կազդուրելութե 'ըն շնորհս սոյ :

Սրբազնութիւն այս՝ առնէ ար ա.
դեօք զայլ իմն արար : բաց 'ի զօրա
ցուցանելոյ զհոգին :

Մակադրէ 'ըն հոգւոյն զկնիք պ.
իմն յարամնացական, և ներգոյա
կան, որ յաւէտեան 'ի բաց կորզել
ոչ կարէ : Եւ վասն այսորիկ կնքոյս.
եղև կոչեցեալ այս՝ սրբազնութիւն
'ի հայկազնեաց Դրոշմ, կամ կըն
քադրութիւն : Այլև յաղագս այսո
րիկ կնքոյ կամ տպի յարամնացա
կանի, ոչ կարէ առընդունել այս՝
սրբազնութիւն, եթէ ոչ մի ան
գամ միայն :

Զինչ պիտոյէր տալ 'ըն հոգւոյն ա.

զայլ

ղայլումն կնիքը։ մինչ կարէր բանա-
կանանալ նմա կնիքն մկրտուէ։

Վ. Ո՛չ առանց պատճառութի ներտայս հոգւոյն այս՝ երկրորդ կնիքս, զի առաջնոյն միայն՝ Ճանաչի մարդն գոլ քրիստոնեայ. զն, ընտանի ՔԻ։ Բայց երկրորդիւս այսու նշանաւ Ճանաչի գոլ զինուոր ՔԻ։ որ սակս այնր՝ կրէ 'ըն հոգւոջ իւրում զնշանակն Գլխաւորին իւրոյ։ ըստ որում առս 'ներկրի զի նուէրքն կրեն 'ի վր̃ հանդերձից ըզ նշանակս իւրեանց իշխանաց։

Արդ այնորիկ, որք զկնի առնդունելոյ զայս՝ սրբազնութի, գնասցեն 'ի դժոխն, խրամի ունեցին 'ի նմին զմեծագունեղ ամօթ, զի իւրաքանչիւրոք տեսանիցէ, թէ ոչ այնորիկ, որք արարեալք էին զդաւաճանութի նոյն զինուոր ՔԻ։ և յետոյ 'ի նմանէ այնպէս զազրապէս տաժանամբք լեալք են։

ՅԱՂԱԳՍ ԵՒՔԱՐԻՍԹԵԱՅԻ

Այսինքն

Յաղագս Պատարագի և Հաղորդութեան։

Բացայայտեա ինձ այժմ զեր- Ա.
րորդ սրբազնութին։ Եւ նախ՝ ասա ինձ, Զինչ նշանակիցէ Եւքարիսթեայն։

Այս՝ եւս է անուն յունական, Վ.
և թարգմանի հաճոյական յիշատակ։ կամ շնորհակալութի։ զի 'ի յայսմիկ խորհրդոյ եղանի յիշատակ, և գոհացեալ լինի այ, յաղագս՝ գերազանցագունիցն, որք բազումնիցն իսկ կրկնութեն իւ-րոցցին։ և համանգամայն տրեցեալ լինի մեզ 'ի նմին Ճշմարիտ մարմին, և արիւն ՏՆ։ Առորոյ եմք պարտաճանաչեցեալք 'ի հատուցանել ա̃յ զգոհութիւն յարատեւս։

Բացայայտեա ինձ ըմբունան Ա.

պէս զընտանս իւր, որք պարտաւո
կին ՚նոյնմիկ սրբում սրբազնու
թե ։ ամենքն ճանաչելով զմեծութի
նորին, այնքան բարեգունապէս
կարիցեմ պատուել զնոյնն ։

Նշխարն, զոր ունեմնես ՚ի վր̃
Վ. բեմին, յառաջ քանթէ եղէ սր
բազնագործեալ. ոչ է այլինչ, և
թէ ոչ փոքրիկ խմն հաց արարեցել
՚ի ձեռն անօսրի ուրուք բլթկի ։
Բայց՝ մինչ քահանայն արտաբե
րեալ է զբանս սրբազնագործութե,
իսկոյն ներգործանի ՚նոյնմիկ նշխ
րոջ ճշմարիտ մարմինն Տն ։ Եւ զի
ճշմարիտ մարմին Տն է կենդանի,
և միաւորեցեալ ընդ ա̃ծութեն,
՚ըն անձին որդւոյն ա̃յ ։ Վ̃ն որոյ
իմիասին ընդ մարմնոյն ներգործանի
նա անդ՝ արիւնն, և հոգին, և
ա̃ծութին ։ ա̃յ, բոլոր Ք̃ս Ա̃ծ և
մարդն ։ Նմանապէս՝ ՚ըն բաժա
կով, յառաջ քան զսրբազնագործու
թեն

թեան, ոչ այլինչ գոյ, եթէ ոչ սա
կաւ ինչ գինի, ընդ սակաւուկ իւիք
ջրոյ ։ Իսկ առ ժամայն մինչ ա
րտաբի սրբազնագործութեն ներգ
ործանի անդ՝ ՚ըն բաժակով ճշմա
րիտ արիւնն Ք̃ի ։ Եւ քանզի ա
րիւնն Ք̃ի, ոչ է արտաքոյ մարմնոյ
նորին ։ Վ̃ն որոյ ՚ըն բաժակով անդ՝
գտանին և իմիասին ը̃ արեանն
մարմինն, և հոգին, և ա̃ծութին ։
ա̃յ, բոլոր Ք̃ս Ա̃ծ և մարդն ։
Բայց սակայն ես ունեանեմ ըզ ա,
նոյն նշխարն, զկնի սրբազնագործու
թեն, զի ունի զձև հացի, որպէս յա
ռաջն ։ Նոյնպէս և զայն, որ է ՚ի
մէջ բաժակին, զի ունի զձև գինւոյ,
որպէս յառաջն ։

Այս · այսպէս է ։ զի ՚ըն նշխա Վ.
րով անդ՝ վերամնայ ձևն ։ այլև
գոյն, և համն հացին. որք յառաջ
գոյին անդ ։ Բայց՝ ոչ գոյ անդ էու
թեան կամ գոյացութի հացին.

որ յառաջ գոյր անդ: Ուստի՝
ենթ ձեւոջ հացին, ոչ գոյ եւս անդ՝
հաց. այլ մարմին Տ՜Ն: Առ՚ի բա
րւոք իմանալ զայս, տաց քեզ՚ի յօ
րինակ զկինն Ղովտայ, որ անդ
րադարձաւ ՚ի յարձան իմն աղի:
Արդ՝ որ տեսանէր զարձանն զայն
տեսանէր զձեւ կնոջն Ղովտայ:
բայց՝ սակայն, ոչեւս էր նա կինն
Ղովտայ: այլ այլ ենթ ձեւոջ ու
րուք կնոջ: Ոչ ուրեմն ՚նայնմիկ
անդրադարձութեն փոխարկեցաւ
գոյացութին ներքին, եւ վերամնայ
ձեւն արտաքին: այսպէս ՚նայսմիկ
խորհրդոջ փոխարկի գոյացութին
ներքին հացին ՚ի մարմին Տ՜Ն, եւ
վերամնայ արտաքին ձեւն հացին,
որ էր անդ՝ յառաջն: Զնոյն պար
տիս իմանալ վ՜ս բաժակին. զ՜ի, թէ
գոյ անդ՝ ձեւն, համն, գոյնն, եւ
հոտն գինւոյն: ոչ սակայն է անդ
գոյացութին գինւոյն: այլ արիւն
Տ՜Ն

Տեառն ենթ այնմիկ տեսակիւ գի
նւոյն:

Ինձ երեւի գոլ մեծ իմն, զի մեծ ա.
մարմին Տ՜Ն: կարիցէ կալ ընդ տե
սակաւ այնքան փոքերբ: որպիսի
է տեսակն նշխարին որբաշղնագրե
ցելոյ:

Համապատասխանէ է մեծ իմն: բայց Վ.
մեծ է եւ կարողութին այ: որ կա
րէ առնել զերս մեծագունս քան
զայնս, զորս մեք կարիցեմք իմա
նալ: զի այսպէս վ՜ս, մինչ ասաց
՚նաւետարանում սրբոյ. թէ Ած
կարէր առնել. զի ուղտն, որ է մե
ծագոյն ՚ի ձիոյ, անցանիցէ ը՜ծ ծակ
ասղանն: առակ ցեւաց նմին. Զի
այսօքիկ, որք թէպէտ իցեն անկա
րելիք ՚ի մարդկանէ: Սակայն առ
Ած կարելի է ա՜մ ինչ:

Ընդհակառակ եւս առնել զօրինակ ինչ. ա,
առ՚ի իմանալ, թէ զի արդ կարէ
նոյն մարմին Տ՜Ն կալ ՚ընբաղդամ
նըշ

նըշխարս, որք գտանին 'ի բա
զում բեմս :
Վ, Զսքանչելիսն այս, ո՞չ է հարկաւ
որ իմանալ. այլ բաւական է հաւա
տալ : որովհետեւ մեք գիտեմք հաւա
տալով, թէ Ա.Ծ զինչ զաւարել ոչ
կարէ : Բայց սակայն տաց քեզ զօ
րինակ մինչ. մի քոյդ մխիթարութեան :
Համառօտ իմն է, թէ հոգին մեր
իցէ մի միայն. եւ է բոլորն 'ի բո
լորս անդամս մարմնոյն. բոլորն
'ի գլխոյն, եւ բոլորն 'ի ձեռս, այլեւ
բոլորն 'ի իւրաքանչիւր մասն
կուսն մերոյ մարմնոյն : Զինչ զար
մանք ուրեմն, թէ Ա.Ծ կարիցէ
կացուցանել զմարմին որդւոյ իւ
րոյ 'ի բազում նշխարս : Որ կա
ցուցանէ զմի եւ զնոյն բոլոր եւ ամ
բողջ հոգին 'նոյն քան բազումս,
զանազանս, եւ տարակոյս մասունս
մարմնոյն : Այլ եւ ընթեռնունք 'ի
կեանս սրբոյն Անտոնիոսի պա
Թա

Թաւէեան, թէ նոյն Սբն, երբեմն
մինչ քարոզէր 'ներ քաղաքըն ու
մեք խոստովանեցոյց : համանգամայն
եղեւ գտեցեալ մեծ այնով կարողու
թեամբ 'ի Լուսիթանիա, առ 'ի գոր
ծել զայլ իմն գործ բարի : Արդ
եթէ կարաց Ա.Ծ առնել. զի Սբն
Անտոնիոս լեալ իցէ համանգա
մայն 'ներկայացեալ տեղիս, այնքան
տարակոյս : եւ իւրով իսկ յատկա
կերպիւ : Ընդէ՞ր ոչ կարասցէ առ
նել. զի Քս լինիցի 'ի բազում
նշխարս, ընդ տեսակաւ նոյնոց
նշխարաց :
Ծանօթ իմն, աղաչեմ : Քս չուէ՞ Ա,
արդեօք 'յերկինս, մինչ ներգոյ 'ի
նշխարն : թէ յարամնայ դառնել
'ներկինսն :
Յորժամ Տէրն մեր սկսանիցէ Վ.
գտանիլ 'ի նշխարսն սրբագո
նուած, ոչ չուէ յերկինս : այլ զօրու
թեամբ մեծ այնով գտանի համանգա
մայն

մայն 'ներկնում և նշխարոյն։ ահա
այս՝ կայ քեզ 'յօրինակ զհոգին
մեր։ մինչ մին մարդ է տակաւին և
ընխաղս մանկանց մանկութեան, է փոք
րագունեղ. ոչ տեսանես։ Թէ ոք
չափիցէ զնա, գտանէ գոլ թզա
չափ մի, կամ գոյն ինչ աւելի, կամ
պակաս։ որ յետոյ մինչ աճիցէ,
եղանի մեծ, երկայնահասակագոյն քան
զայն. որ էր յառաջին։ ուր և եթէ
յայնժամ չափիցի, գտանի գոլ
մեծ, աւելի քան զթիզս երկուս։
Արդ՝ ես հարցանեմ 'ի քէն։ Հո
գին, որ յառաջն էր 'ի միաթզաչա
փումն միայն, թողեալ իցէ արդեօք
զմիաթզաչափն, մինչ եկն առ եր
կաթզաչափն։ եթէ ոչ։ և իրաւի
իմն է, զի ոչ թողեալ իցէ զառա
ջին։ և ոչ անդրադարձուցեալ։ քան
զի հոգին անբաժանելի իմն է։ ա
պա ուրեմն, թարց թողլոյ զառա
ջինն, սկսեալ կայ. և լինի եւս
'ներկ

'ներկրորդութեան։ Ըստ այսմ ուրեմն,
Տէրն մեր ոչ թողու զերկինն, առ
'ի ներգործելոյ 'ի նշխարոյն։ և ոչ
թողու զմի նշխարն, առ 'ի ներգործա
նել 'ի միւսում. այլ ներգործանէ
համանգամայն 'ներկնում, և 'ի
բնաւս նշխարս որբազնագործեցելս։

Ուսայ արդ՝ զայն, որ պարտուսա ա.
կի 'նայամեկ որբազգունեղի որբազ
նութէ։ Այժմ ըղձամ գիտել,
թէ զինչ խնդրիցի վն արժանա
պէս ընդունելոյ զնոյնն։

Խնդրին երեք իրք։ Առաջինն բ.
է, զի որ կամիցի հաղորդիլ. պար
տի խոստովանիլ զմեղս իւր, և նա
խահոգալ՝ զի լինիցի 'ի շնորհս այ
մինչ գնայ 'ի հաղորդիլ։ որովհե
տև մի պատճառն, թէ ընդէր այս
որբազնութիւն մեզ տուեցեալ լինի
'ի ձև հացի, է, զի մեք իմանայցեմք
թէ որի կենդանեաց, և ոչ մեռե
լոց առ 'ի անուցանել զշնորհս այ,
և աճե

և աճեցուցանել ընդ նոյնս։ Երկ-
րորդ էր հարկաւոր է, զի մեք կցեմք
ծունր ամենեքին, և ըստ ամի. յդ̃, զի
գոնեայ ՚ի մէջ գիշերոյն ցայս՝ ոչ
կցեմք ճաշակեցեալք զեր ինչ. և
ոչ սակաւ ինչ ջրոյ։ Երրորդն է,
զի մեք խոստանայցեմք զայն, զոր առ-
նեմք։ Եւ զի ունիցիմք զջերմեռան-
դութի առ այսքան մեծագոյն խոր-
հուրդն։ Եւ վս̃ այսորիկ այս՝ սըր-
բազնութի ոչ լինի տուեցեալ տղայ-
ոց, ոչ խելագարաց, և ոչ այլոց, որք
ոչ ունին զգործածելութն բանին։
ա. Որքան՝ յաճախապէս պարտի-
ցեմք հաղորդել։
Պատուիրանդութե սրբոյ եկեղե-
վ. ցւոյն գոյ ՚ի վր̃ մեր, զի հաղորդի-
ցեմք, յոյժ սակաւ միանգամ ՚ըն
տարւոջն. այսինքն, ՚ըն Զատկի
յարութեան Տն̃։ Բայց սակայն
յոյժ օգտակար և վայելուչ իմն է
առնել զնոյնն յաճախապէս՝ ըստ
խրատ

խրատու խոստովանահօրն։
Բազմայայտնեալ ինչ այժմ զոր ա.
տուրս, որք առընդունեսցեալք զը-
նին յայսմանէ սրբազնութենէս։ և
որ կցէ փաղճանն, յաղագս որոյ և
զե ներկայացուցել այս՝ սրբազնութի։
Յաղագս երից պատճառաց Քս̃ վ.
Տր̃ն մեր, ներկայացոյց զայս պա-
տաճականագունելոյ սրբազնութիս։
Նախ՝ զի կցէ կերակուր հոգւոյ։
Երկրորդ՝ զի կցէ սրբազնագործու-
թի նորոյ օրինիս։ Երրորդ՝ զի կցէ
յարակայ յիշատակարան կրելուե
Տն̃, և դորա ամենամեծագնի սի-
րոյ նորին առ մեզ։
Ըստ որում հաղորդն է կերա- ա.
կուր հոգւոյ, զինչ արդար առնէ հո-
գւոյ։
Առնէ զայն արդարն, զոր առնէ վ.
կերակուրն մարմնականն ՚ըն մարմ-
նում, որև վս̃ այսր՝ առն մեզ ՚ի սնէ-
անկ հացի։ վս̃զի ոչ հացն պահպա-
նէ

նէ զընտական Քերովբէին, 'Նորամ
կայանայ կեանն մարմնոյն: Այս
պէս այս սրբագունեղ սրբազնու
թիւս, մինչ է՛ աւընդունեցեալ ար
ժանապէս, պահպանէ, և աճեցու
ցանէ զխիրելութիւն, որ է առող
ջութի հոգւոյն:

ա. Ընտրում է սրբազնագործութ,
Զի՞նչ արար առնէ պատարագն:

բ. Հաշտեցուցանէ զԱծ ը՟ աշխար
հի: և անդրատանայ 'ի Նմանէ ըղ
բաղումս բարերարութիս ոչ միայն
զն կենդանեաց, այլև մեռելոց,
որք են 'ի քաւարանում: Պար
տիս ուրեմն գիտել. թէ 'ի Նոյն
կտակում մատուցելք լինելին ոյ
բաղումք սրբազնագործութիք կեն
դանեաց: Իսկ 'ի Նորոյ կտակարանս
զմեղի այնց ամենից սրբազնագոր
ծութեց յաջորդեաց սրբազնագոր
ծութին Պատարագին: 'Նորամ
'ի ձեռն քահանային մատուցանի

ա՛յ

այ սրբազնագործութիւն ամենա
ընդունելի մարմնոյ և արեան որ
դւոյ իւրոյ: որ էր նշանակեցեալ
համայնիւք այնորիւք հնոյ կտա
կին սրբազնագործութիւքն:

Ընտրում է յիշատակարան. ա
և գրաւ սիրոյ Քն առ մեզ. ըղ՛գլի
սիս արարս առնէ մեզ:

Առնէ, զի յիշեսցուք զայնքան բ.
մեծ բարերարութիւն: և քորբուքի
սիմք 'ի սիրել զայն, որ այնքան մե
ծապէս սիրեաց զմեզ: Իւզի ոյ
Աձ 'ի նոյն կտակին կամեցաւ
զի ներբայեսցուքն, ոչ միայն մեծապէ
ներ զմանաւանդ, զոր առաքեաց
յտ. յերկնից: այլ կամեցաւ և ս, զի
յարատապահեսցեն զանօթ իսն զնոյ
նա մանաւանդ և 'ի յիշատակարանս
եց բարերարութեցն, զորս Աձ նոյ
պատարեալ էր, մինչ եհան ըստ ի
գիպտոսէ: Այսպէս և Քս կամե
ցաւ զի այս սրբազնագործուն սրբու

նա

նուէս ոչ միայն 'ի մէնջ լիցի մեծա րեցեալ. այլ զի լիցի եւ յարապա հեցեալ 'ի կլր̃ բեմին. եւ երբեմն.ն ցե վերաբերեցեալ 'ի պարագնա ցութիս: ամպքն քանիցս անգամ տեսանիցեմք ըղնոյնն, յիշիցեմք զանհուն սէրն նորին առ մեզ:

Այլեւ յառակայէս սուրբ պատա րագն, է համառօտութի իմն բոլո րի կենցաղավարութե Տն. ամպքն ոչ երբեք տարանջատիցի 'ի մտաց մերոց:

ա, Յանկամ գիտել. թէ զկարգ լիցէ պատարագն համառօտութի իմն բոլորի կենցաղավարութեն Քի: զի օգնիցէ ինձ առ 'ի կալ յաճէն առաքինապէս, եւ առաճ ել յուշադրապէս, մինչ լինիցիմ ներկայ նմին:

Բ. Առաջին գնոյնն համառօտապէս ժամամուտն Պատարագին, նշա նակէ զբաղձանս սրբոց հարցն,

զոր

զորս ունէին առ գալուստ Տն: Տր̃ ողորմեայքն, նշանակեն ըզ ձայնս սրբոց նահապետաց, եւ մար գարէից. որք հայցէին յՏէ զայս գալուստ ընդ այնքան ժամանակ ցանկացեալ: Փառք 'ի բարձունս, նշանակէ զծնունդ Տն: Աղօթն, որ հետեւի պաղպաղակի. նշանակէ զառընծայելութի, եւ նուէրելու թին նորին 'ի տաճարն: Ընթեր ցուածն, որ ասի 'ըն ձախակողման բեմին: նշանակէ զ.քարոզութին սրբոյն յոհաննու Մկրտչին. որ հր աւէրէր զմարդիկն առ Քս: Այլե լուեայքն աւետարանականք, նշա նակեն զդարձուածս աղանից առ քա րոզութս սրբոյն Յոհաննու: Աւե տարանն, որ ընթեռնանի 'ի աջա կողման բեմին. նշանակէ զքարո զութի Տն: որ զմեզ անդրաբերէ 'ի խաւարոյն առ այն: Հո̃, չխրատցմա մանակաւորաց առ յաւիտենա կանն:

[illegible] ։ Եւ ՚ի [illegible] ։ Եւ զի
բերին [illegible] եւ [illegible], որ
՚ի նշանակել [illegible]
[illegible], եւ
[illegible]
թէ [illegible] Հ[illegible],
նշանակէ զի [illegible]
[illegible], եւ [illegible] Տն ։
Աղօթքն [illegible]
զ[illegible] Հ[illegible], [illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible] ։ Ա[illegible]
[illegible]
[illegible] Օ[illegible] ՚ի
[illegible] նշանակէ զ[illegible]
[illegible]
[illegible] ։
Ա[illegible], [illegible]
նշանակէ [illegible] Տն [illegible]
[illegible], նշանա
կէ [illegible] ։ [illegible]
նշանակէ [illegible] Տն [illegible]

չին ։ Բեկումն նշխարին, նշանա
կէ զ[illegible]ութին Տն ։ Գ[illegible]
ույ, նշանակէ զողջումն Մարմա
նոյ ՚ի հեղուցանելոյ [illegible] ՚ի
խաչէն ։ Հաղորդումն քահանայ
ին, նշանակէ զթաղումն [illegible] ։
Յետ հաղորդութեան, որ [illegible]
ծութիւն. նշանակէ զյարութն Տն ։
Ն[illegible] պատարագեալք, կամ
Օրհնեցեալք [illegible]. նշանա
կէ զհամբարձումն Տն ։ Օրհնու
թին քահանային ✠, զոր խաչա
նիշ առնէ. նշանակէ զգալուստ
Հոգւոյն սրբոյ ։ Արձակումն
զինի պատարագին, նշանակէ զքա
րոզութին սրբոց առաքելոց. որք
մինչ ցայժմ հոգւովն սրբով. սփռե
ցին ՚ի քարոզել զաւետարանն
ընդ ամենայն աշխարհ.
Ի. [illegible] կատարեն զօր
[illegible] Հանգուցեալ
[illegible] ։

ՅԱՂԱԳՍ ԱՊԱՇԽԱ ՐՈՒԹԵԱՆ:

Հ. Հետևի այժմ չորրորդ սրբազ
նութիւն. որ կոչի Ապաշխարութիւն:
Բացայայտեա ինձ ուրեմն, թէ
զինչ իցէ այս՝ սրբազնութիւն:

Պ. Ապաշխարութիւն նշանակէ զե
[ղջ]ումն, [այ]սինքն՝ նշանակէ զզղջու
մն, [յոր]ում մարդ զղջայ 'ի մեղաց
իւրոց: Իսկ հակառակ մոլորութիւն
սորին. կոչի անզղջումն, այսինքն,
մինչ մարդն ոչ կամի ապաշխարել.
այլ կամի յարատևել 'ի մեղս
իւրս: Երկրորդ՝ ապաշխարութիւն
կոչեմք զպատիժս, և զվշտակրու
թիւս, զորս առնէ մարդ առ 'ի վճա
րել ըստ վճռ չարեացն. զորս արա
րեալ է: Ուստի՝ ասեմք, թէ այս՝
ոք կրէ զմեծ ապաշխարութիւն, զի
վշտանգէ զինքն բազմօք ծոմիւք,
և այլօք խստակրութեամբք: Երրորդ
ապաշ

ապաշխարութիւն նշանակէ զսրբազ
նութիւն իմն ներկայացուցեալ 'ի Քչէ.
վասն թողլոյ զմեղս այնոցիկ, որք
զկնի մկրտութեան կործանեալք
են զշնորհն այ. և յետոյ զղջա
ցեալք են 'ի մոլորութեանց իւրեանց,
և բաղձան դառնալ անդրէն 'ի շը
նորհն այ:

Հ. 'Ի սորում կայանայ էութենակա
նապէս այս սրբազնութիւն:

Պ. 'Ի երկուս իրս կայանայ ապաշ
խարութիւն. այսինքն, 'ի խոստովա
նութեան մեղաց. և 'ի արձակման, քա
հանային, քանզի Քս զքահանայս արար
դատաւորս մեղաց, զկնի մկրտութեան
գործեցելոց, և կամեցաւ զի փոխա
նակ իւրն ունիցին զհեղինակութ
վերաթողլոյ զմեղս: յորս՝ մեղա
որն խոստովանիցի քահանային, և
իցէ տրամադրեցեալ ըստ պատշա
ճին: ուրեմն 'ի նայսմիկ կայանայ
սրբազնութիւն. զի մինչ արտաք

սա

սապէս մեղաւորն խոստովանեսցի
զմեղս իւր. և քահանայն արտաք
սապէս՝ արտաքսեսցէ զարձա
կումն, յայնժամ ԱԾ ներքսապէս
միջնորդութ՟բ այնոցիկ բանից քա
հանային. արձակէ զհոգին զայն
՚ի կապից մեղաց, որովք գոյր կա
պեցեալ: և անդրադարձուցանէ
առնա զշնորհս իւր. և ազատէ
զնա ՚ի պարտաւորութենէ, որով
պարտիւր գահավիժել ՚ի դժոխսն:

Հ. Զինչ իցէ հարկաւոր առ ՚ի ըն
դունիլ զայս՝ սրբազնութի:

Պ. Երեք իրք են հարկաւորք. որք
են ներզղջումն, խոստովանութի,
և վճարումն: որք են երեք մա
սունք ապաշխարութե:

Հ. Զինչ իցէ ներզղջումն:

Պ. Զի կարծր սիրտ մեղաւորին կակ
ղանայցէ: և ըստ կերպի խիթ ներ
բեկանիցի ցաւելով վս վշտացու
ցանելոյն իւրոյ զԱԾ: Բայց մա
նաւ

նաւանդ պատճառաւ զերկիւ ինչ պարտուհաս
կէ ներզղջութենն: Որպէս՝ զի մե
ղաւորն ներզղջանիցի հեծծելով վս
բնաւից մեղաց իւրոց. զորս գիտա
կցութենէ գործեալ է: վասն զի
հարկաւոր է բարւոք ներզղջել
զնոսին, և ներմտանել զառածս
իւրս ամս: և ապաշխարել վս ամե
նեցուն զնոսին ըստ կանոնին արդեօք որո
նենին այլ: Երկրորդ մեղաւորն ուխտէ
ցէ զհաստատուն միտս յառաջիկայն
վս ոչ ևս մեղանչելոյ. մինչ մեղ ...

Հ. Զինչ իցէ խոստովանութիւն:

Պ. Զի մեղաւորն, ոչ գաղտնաբար հա
մարիցի զներզղջումն. այլ գնա
ցէ և առ սուրբ քահանայն. և այլ
Առնել աղեղալ զսահալ զսա
քն, և խոստովանեսցի նմա չքնաղ
ութ՟բ զմեղս իւր: ոչ թաքուցա
նել, ոչ կեղծելով, և ոչ խառնելով
զառ ա ինչ: այլ պարզամտութ՟բ,
և ոչ արդարանալով զինքն, ոչ մե

ղա

ղադրուչով այլոց, ո՛չ բազմապատկե-
լով զխօսս վարկպարազիս․ այլ ամ-
բողջութ(եամ)բ․ և առնելով զհամայնս․
և ո՛չինչ թողլով վասն ամօթոյ։
Այլև առնելով զթիւս իւրաքան-
չիւրոցն, և զպարագայս ծանունս,
որքան կարասցէ ՚ի միտածել։
Այլև հանդերձ ամօթխածութ(եամ)բ,
և խոնարհութ(եամ)բ, ո՛չ մակաղթուէ-
լով զմեղս․ բառորում մակաղթուէ-
պիղպասանօք։ այլ խոստովանելով
զնոյնս նման․ իբրև զիւր ամօթա-
բեր՝ և անվայելչուցս քրիստոնէի
ումեք․ և պաղատելով ՚ի նմանէ
նուաստապէս զներումն։

ա․ Զինչ իցէ վճարութիւն։

բ․ Զի մեղաւորն ունիցի ՚ըն մտի
իւրում առնել զապաշխարութի(ւն)։
Ա՛յո և ընդունիցի յօժարա-
պէս զպատիժս զայնոսիկ, զորս
խոստովանահայրն առաջարկեսցէ
նմա։ զորս և կանխապէս կատա-

րեա

րեսցէ։ Նկատելով թէ Ա(ստուա)Ծ արար-
եալ իցէ նմա զմեծագունեղ շնորհ
մինչ յարապարգևեաց նմա զ յաւ-
իտենական պատիժ դժոխոյն։ և
շատացուս, զի կրիցեմք զպատիժս
ամենա ժամանակեանս․ յայժ
մուքրագոյնս յայնցանէ, զորս
մեղքն արժանանային։

Խնդրեմք, զի ասիցես ինձ․ Թէ ․ա
զինչ պտուղ առբերիցէ մեզ այս՝
որբագնութիւն։

Զչորս մեծագունեղս պտուղս բ․
վերընդունիմք ՚յայսմանէ որբագ-
նութէ․ Առաջինն է այն, զոր ա-
ռացաք, թէ Ա(ստուա)Ծ թողու զմեղս գոր-
ծեցեալս զկնի մկրտութեան։ և
փոխարկէ զպատիժն յաւիտենա-
կան դժոխոյն, ՚ի պատիժն ժամա-
նակական ու ՚ի կրել զնոյնն ՚նայս
մեկ կենցաղոյ․ կամ ՚ըն քաւարա-
նում։ Երկրորդն՝ է, զի գործքն
բարիք ՚ի մեզնէ գործեցեալք մինչ

եաք

պատուէրեալ է գերագունեղ Աւ
հայեաւն ՚ի շնորհելն իւր զնոյնս
ներողութիւնս ։

ա, Որքան յաճախագէս լիցէ հար
կաւոր վերընդունիլ զսրբազնու
բ թն ապաշխարութեան ։

գ. Սուրբ եկեղեցին հրամայէ, զի
ամ՚ ոք խոստովանեսցի գոնեա մի ան
գամ ՚ի տարւոջն ։ Բայց առաւ
ել հարկաւոր է . խոստովանիլն ,
մինչ անձն ոք կամիցի հաղորդիլ .
եթէ ունիցի զխղճմտութիւն ՚ի վե մե
ղաց մահացուաց ։ Նմանապէս մինչ
ոք լիցէ ժամանեալ առ դուռն մա
հու ։ կամ մինչ դնիցէ զինքն ՚ի
գործադրութեան իմիք ՚յորում մ
դ. գուցէ վտանգ ինչ մեռանելոյ ։
Իսկ բաց յայսցանէ պարտաւորու
ե. թեց, յոյժ բարի իմն է խոստովա
նիլ յաճախակի, և կալնուլ զխղճ
մտութիւն իւր զուտ ։ և մանաւանդ
մինչ ոք անփութի խոստովանի ,
այն

այնպիսին մեծաւ դժուարութեամբ
բարեպէս առնել կարէ զնոյն ։
Կամիմ հարցանել ՚ի քէն այժմ, ա
թէ որք իցեն գործքն բարիք, և հա
ճոյք այ, առ ՚ի վճարել նմա վն մե
ղաց մերոց ։
Աւ երիս իբրև մասնաւորերին բբ բ
նաւքն ։ որք են , աղօթ, ծոմ, և ո
ղորմութի ։ զի հրեշտակն ռափայ
ել այսպէս ուսուցանէ Թովբիայ ։
և բարի է սորին ։ զի մարդն, որ ու
նի զհոգի, զմարմին, և զինչս ար
տաքինս ։ աղօթիւն մատուցանէ
այ զբարեգործութիւն հոգւոյն ։
ծոմիւ զբարեգործութիւն մարմ
նոյն ։ և ողորմութեամբ զբարիս ար
տաքինս ։ Արդ աղօթիւն իմանին
ևս լսելն զպատարագ , ասելն
զեօթն սաղմոս ապաշխարութեան ։
ասել զպաշտօնս վասն մեռելոց ։ և
այլք այսպիսի նմանք ։ Ընդ ծոմն ի
մանին այլք ամենայն խստակրու
թիւնք

[illegible] որպիսիք են
քաղցրութիւն, [illegible]
ա. [illegible]
[illegible]
[illegible]
սիրելութիւնք, և ծառայութիւնք
վ. [illegible]
[illegible]
ա. [illegible]
[illegible]
վ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] բարեգոյն [illegible]
[illegible]
[illegible]
ա. Ո՞ր է բարեգոյն, վճարել [illegible]
[illegible] գործովք ինքն [illegible]
[illegible] ստանալով զինտու
լճենցիայս ։
վ. Ո՞ր բարեգոյն է վճարել այ այս
ողքիւք գործովք ինքնին ։ քանզի
[illegible]

նեղութեան վճարի միայն վն պա
րաճանդութեան պատժոցն ։ իսկ այ
ողքիւք գործովք վճարեմք, և ի
միասին արդիւնանայ զկեանն յաւ
իտենական ։ Բայց բարեգոյնն ՚ի
համայնեցւն, վարիլ ընչիւք համայ
նիւք. այսինքն, վճարելով ինք
նին, և ստանալով իմիասին
զինտուլճենցիայս ։

ՅԱՂԱԳՍ ՎԵՐՋՆՈՅ ՕԾՄԱՆ ։

Զինչ իցէ վերջին Օծումն ։ ա.
Վերջին օծումն է սրբազնու
վ. թիւն, զոր Տէրն մեր ներկայացոյց վն
հիւանդաց ։ որ ասի օծումն, զի
կայանայ ՚ըն օծելն ձիթով սրբով
զհիւանդն ։ և ՚ըն արտաբերելն ՚ի
վր նր զոմանս աղօթս ։ որև ասի
վերջին, զի է յետին ՚ի մէջ օծ
մանց, որք տրին ՚ըն սրբազնութիւ
նս եկեղեցւոյն . զի առաջին օծումն

տրի 'ըն մկրտութեն։ Երկրորդն' 'ըն կնքադրութեն։ Երրորդն' 'ըն քահանայութեն, և յետինն 'ըն հիւանդութեն։ այլև վա այնր ասի վերջին. զի տրի 'ըն վերջնում այսորիկ կենիս։

ա, Որք իցեն արարք այսորիկ սըրբազնութեան։

վ. Են երեք։ Առաջինն է թողուլ զմեղս. որք վերածեան երբեմն զկընի այլոց սրբազնութեց. ք̃, այնոքիկ. զորս մոռացեալ է անձն օծելի, կամ ոչ ճանաչէ զնա գոլ մեղս։ զորս եթէ ճանաչեալ էր, կամ 'ի միտածեալ։ յօժարայն լիցեր ապաշաւեալ զնոցանէ, և խոստովանեալ զնա։ Իսկ երկրորդն է ուրախացուցանել զհիւանդն. և քաջալերել զնոյնն 'ըն ժամանակին այնմիկ, 'նորում գտանի պաշարեցեալ 'ի տկարութեն, և 'ի փորձելութեն Դիւին։ Եւ երրորդն է, վերա

րաբերել զառողջութն մարմնոյն, եթէ իցէ նոյնն պատկան յաճխութ նականի կեցութե նոյնոյ հիւանդին։ Եւ այսոքիկ երեքեան արարքս են նշանակեցեալք 'ի ձիթոյն. որ կիրառնանի 'նայսմիկ սրբազնութե։ քանզի ձէթն կազդուրէ, զովացուցանէ, և բուժէ։

'Նորում ժամանակի պարտի առնանիլ այս' սրբազնութե։ ա,

'Նայսմիկ բազումք առնեն ըզ վ.
մեծ իմն մոլորութն։ զի ոչ կամին առնուլ զայս' սրբազնութե, եթէ ոչ մինչ կան 'ըն կիտում անդրափոխմանն իւրեանց։ Ամ ճշմարիտ ժամանակ առընդունելոյ ըզնոյնն է', յորժամ բժիշկքն ենթադատեն զհիւանդութին գոլ վըտանգաւէր։ և մինչ դարմանքն մարդկայինք ոչ թուին գոլ բաւականք։ Ուստի յայնժամ' վերընթանալի է, առ դարմանս երկնայնոց։

ինս ։ վ՟նզի ոչ անօրինակի առդիպի,
զի միջնորդութ՟ որոց հիւթոյն հիւ-
անդն առողջանայցէ ։ Ա՟ որոյ ոչ
պարտի խնդրել այս՝ սրբազնութն.
յորժամ ոչ գոյ վտանգ ինչ մեռա-
նելոյ ։ Եւ ոչ երբէք պարտի այնքան
սպասել. մինչ զի ամենեւին բառ-
նայցի յոյսն կելոյ հիւանդին ։
Եւ այս է պատճառն, զի ոչ ոք
ձէթն օծ՟ այնոցիկ, որք մեռուցա-
նին դատաստանաւ արդարութ՟ ։
քանզի այնպիսիքն, ոչ են հիւանդք
եւ ոչ զ յոյս կելոյ ունին ։

ՅԱՂԱԳՍ ՍՐԲԱԶ ՆՈՒԹԵԱՆ.

Կարգին ։

ա. Զինչ իցէ սրբազնութն կարգին ։
վ. Է սրբազնութի իմն, ՚նորում
տրի իշխանութի, սրբազնագործե-
լոյ զսրբագունելոյ Եւքարիսթեան ։
եւ առաձեռնել ժողովրդեան զայլս
սրբազ

սրբազնութիս ։ կամ թէ այնց սպա-
սաւորելոյ ը՟ յատկի իւրում պաշ-
տօնի . որք վերընկալեալք են զնոյն
իշխանութին ։ Որք կոչին կարգ,
զի ՚նայսմիկ սրբազնութէ գոն բա-
զումք աստիճանք . մին ստորակար-
գեցեալ միւսում ։ ըս՟ քահանայ-
ութեն սարկաւագութեն ։ եւայլք
ստորագոյնքն ։ Բայց զայսմանէ ոչ
այլինչ աստ՝ հանդիպի քեզ բացա-
յայտելոյ ։ զի այս սրբազնութի ոչ
ամենեցունց առբերի, այլ միայն
այնոցիկ մարդկանց, որք արդէն
մեծացեալք են հասակաւ, եւ ճո-
խացեալք գիտութ՟ ։ որք ոչ ունին
զպիտոյս ուսանելոյ զայս քրիստո-
նէական վարդապետու-
թի ։ որովհետեւ՝ նո-
ցա պատշաճի ու-
սուցանելն ըզ
նոյնս այ-
լոց ։

ՅԱՂԱԳՍ ՍՐԲԱԶՆՈՒԹԵԱՆ

Ամուսնութեան:

ա. Զի՞նչ իցէ սրբազնութիւնն Ամուսնութեան:

Վ. Սրբազնութիւն Ամուսնուե է բաղակցութիւն առն և կնոջ: որ բաղակցութիւն նշանակէ, և յա-յտացուցանէ զմիաւորութիւն Քի ընդ եկեղեցւոյն, միջնորդութբ ներմարմնութեն: Այլև նշանակէ զմիաւորութիւն այ ընդ մարդկան, միջնորդութբ շնորհաց:

ա, Զո՞րպիսիս արարս առնէ այս՝ սրբազնութիւնս:

Վ. Նախ՝ շարաբերէ զշնորհս առ 'ի բարեպէս տանիլ միմեանց այրն և կինն: և սիրել զիրեարս հոգեկանապէս. որպ Քս սիրէ զեկեղեցի: Եւ որպ Այ սիրէ զհոգիս հաւատարմաց, և արդարոց: Երկրորդ՝

շարաբերէ զշնորհս առ 'ի գիտել. և կամիլ կրթել զզաւակս իւրս յերկիւղն և 'ի սէրն այ: Երրորդ՝ յառաջածէ զկապակցութիւն իմն այն քան պնդագոյն 'ի մէջ ամուսնոյն և ամուսնուհւոյն մինչ զի ոչիւիք կերպիւ իցէ կարելի արձակել զընոյնն: որպ ոչ է կարելի արձակել զկապն, որ է 'ի մէջ Քի, և եկեղեցւոյն: Եւ աստուստ ծնանի, զի ոչ ոք կարէ առատաբաշխել. զի ամուսինն թողուցու զառաջին ամուսնուհին իւր, և առնուցու զայլն: Նմանապէս և ոչ կինն թողուցու զառաջին այրն իւր, և առնուցու զայլ ոք:

Զի՞նչ իցէ հարկաւոր առ 'ի առնել զամուսնութիւն: ա.

Երեք իրք են հարկաւորք: Նախ զի անձինքն իցեն յարմարք առ 'ի ամուսնանալ. այ՛, զի ունիցին զօրէնաւոր հասակ: և ոչ իցեն ազգա- Վ.

կեցք 'ի չորրորդն աստիճանէն 'ի
վեր: և ոչ ունիցին զհանդերձաւոր
ուխտ ողջախոհութե: և այլք ա
ցին նմանք: Երկրորդ' 'ըն առնելն
զդաշնակցութի Ամուսնութեն
լիցին վկայք ներկայք: և յատկա
պէս գտանիցի անդ' ներկայ հո
վուէս քահանայն տեղւոյն այնո
րիկ: որում յանձնեցեալ է հոգևո
րութի հոգւոց նոցին: Երրորդ'
զի համահաւանութի երկոցունց
կողմանցն լիցի ազատ, և ոչ ստիպե
ցեալ յումեքէ երկիւղէ ծանրա
գունէ: որև լիցի արտատպեցեալ
խօսիւք. կամ այլով նշանաւ խօ
սից համահանգիստի: Արդ' որոց
ևիցէ յերկսս յայսցանէ պակա
սաւորութեց եթէ նուազիցի, ա
մուսնութին ոչ եղիցի կարևոր:

ա. Որն լիցէ լաւագոյն: առնուլն
ըզ որբագնութի ամուսնութեն.
թէ պահպանել զկուսութիւնն:

Առա

Առաքեալն, Մծն Պօղոս, մեզ վ.
բացայայտեաց զայս' ասելովն.
գրելով թէ. որ կապակցիցի 'ի յա
մուսնուն, բարւոք առնէ: Իսկ որ
ոչ կապակցի. վն պահպանելոյ ըզ
կուսութի, բարեգոյն առնէ:
Եւ բանն է այսն. զի ամուսնութն
է իր մարդկայէն: Իսկ կուսութն
է իր հրեշտակայէն: Ամուսնութն
է ըստ բնութե: Իսկ կուսութին է
վեր քան զբնութին: Եւ ոչ միայն
կուսութին, այլև այրիութին ևս
է մեծագոյն յամուսնութէ: Ուա
տի զասացեալսն կեցուցէին 'նաւա
կում ումեք, թէ բարի աերին. 'նա
գարակոյս ումեք լիցէ արարեալ ըզ
պտուղս երեսնաւորս: 'Նայլում
վաթսնաւորս: և 'ըն միւսում հա
րիւրաւորս: Վարդապետքն սբք
բացայայտեալք են, թէ պտուղն
երեսնաւոր է ամուսնութե: վաթ
սնաւորն է այրիութեան: Իսկ'

հա

հարկաւորն է կուսութեան ։

ՅԱՂԱԳՍ ԶՕՐՈՒ
Թեց Հասարակապէս ։

Գլուխ Տասներորդ ։

ա, ԲԱՑԱՅԱՅՏԵՑԵՐ
ցարդ՝ զչորս սկզբնա
կանս մասունս քրիստո
նէականի վարդապետութեան ։
Այժմ ըղձամ գիտել. թէ իցեն
արդեօք՝ այլք ինչք ուսանելիք ։

վ, Գիտելիքն հարկաւորք են այ
նոքիկ չորսքն ։ զորս ցարդ՝ քեզ ու
սուցի ։ Բայց են ևս այլք իրք ո
մանք օգտագունեղք առ վախ
ճանն , զոր մեք ստանալ ձգտիմք .

որ է

որ է կեցութիւն յաւիտենական ։
այսինքն , զօրութիւնք , մոլութիւնք ,
գործք բարիք , և մեղք ։ զի թէ
պէտ զայսցանէ խօսեցաք խառնի
խուռն ՚ի պարզաբանութեան Հաւ
ատամքն , և պատուիրանաց ։ սա
կայն եղիցի յոյժ օգտակար խօսիլ
ևս անջատապէս , և մասնաւորա
պէս զնոցանէ ։

Ասա ինձ ուրեմն , թէ զինչ իցէ ա,
զօրութիւնն ։

Զօրութիւն է որակութիւն , որ վ,
լինի ներընդունեցեալ ՚ի հոգւոջ .
որ առնէ , զի մարդն լինիցի բարի ։
Նա ոչ գիտութիւն առնէ զմարդն
լաւ փիլիսոփայ ։ և արհեստն առ
նէ զմարդն լաւ գործաւոր ։ այս
պէս զօրութիւն առնէ զմարդն բա
րի ։ Եւ առաւել առնէ , զի անձն
գործիցէ զբարին դիւրութեամբ յօժա
րութեամբ , և կատարելութեամբ ։ Իսկ որ ոչ
ունի զզօրութիւն զայն , թէև կա

րի

ըկցէ երբեմն գործել զբարին։ Բայց ո՞չ արասցէ զնոյնն, եթէ ոչ դժուարութե՟, և անհաստատութե՟։ Նաև զի տաց քեզ զ յօրինակ իմն, զօրութին է նման արհեստի, և սովորութե։ ո՞չ տեսանես զոք, որ ունի զարհեստ. և զսովորութի հնչեցուցանելոյ զքնարս, կամ ըզ սրունկս, հնչեցուցանէ ըզնոյնս քաղցրաձայնապէս և մեծաւ դիւրութե՟, թէ և ո՞չ հայեսցի երբեք 'ի լարս։ զորս եթէ այլոք, որ ոչ զարհեստ, կամ վարժութի ունի, թէպէտ շօշափեսցէ ևս զլարսն, և հայելով հնչեցուցանիցէ։ սակայն ո՞չ փոյթ ը՟ փոյթ ևս քաղցրաձայնութեամբ՝ հնչեցուսցէ զնոյնսն։ Այսպէս ուրեմն որ ունի զզօրութի. օրինակի աղագաւ զբարեխառնութի, մեծաւ դիւրութե՟ և խնդութե՟ ծոմապահէ, յերբ ղարտ իցէ։ Ծոմապահէ ևս կա

տարելապէս, պահելով ժամուն պատշաճաւորի, և ուտելով զկերակուրս պատկանաւորս, և միանգամ միայն։ Իսկ որ ոչ ունի զայս զօրութի։ կամ թէ ունի զներհակն սմին զորկրամոլութի։ այնպիսւոյն երբեմն դժուար թուի ծոմապահելն։ որև թէ ծոմապահիցէ ևս, ո՞չ կարէ պահել մինչև 'ի ժամն ճաշուն և 'ըն ժամու երեկոյին, փոխանակ ըմպելոյ միանգամ, ըստ սովորութե։ կամի ուտել զճաշակումն իմն այնքան խորտիկան. որ լիցէ դոյն ինչ փոքր քան զընթրիս։

Որքան իցեն զօրութիւնքն։

Զօրութիւնքն են բազումք։ բայց առաւել սկզբնականքն, առ որս մակաբերին այլք ամենայնք, են եօթն։ այս, երեք աստուածաբանականք. Հաւատ, Յոյս, և Սիրելութի։ և չորս Կարդինալականք։ Խոհեմութի, Արդարութի, Արիութիւն,

թիւն, և բարեխառնութ։ Այլ և
են ևս եօթն Պարգևքն հոգւոյն
սրբոյ։ Եւ երանութիքն աւետա
րանականք, որք զմեզ առ կատարե
լութին քրիստոնէականի կենցա
ղավարութե ժամանեցուցանեն։
Են ևս եօթն գործքն ողորմութե
մարմնականի։ և եօթն գործք ողոր
մութե հոգեկանի։ Յաղագս որոց
ամենեցունց կամիմ տալ քեզ զհա
մառօտ իմն ծանօթութին։

ՅԱՂԱԳՍ ԶՕՐՈՒ
Թեց Ածաբանականաց։
Գլուխ Մետասան երորդ։

Ա. Զ Ի Ն Չ Ի Ց Է
Հաւատն։

Վ. Հաւատն է, առաջին
զօրութեց Ածաբանականաց։ որք
են այնոքիկ, որք առ Ած վերանկա
տեն։

տեն։ յատուկ պաշտօն հաւատոյն
է լուսաւորել զմիտս, և ներվերա
ցուցանել զնոյնս առ՚ի հաւատալ
հաստատապէս զամ ինչ. զոր Ած
միջնորդութ եկեղեցւոյն յայտնէ
մեզ. Թէև իցեն երբք դժուարինք,
և ՚ի վեր քան զբանն բնական։

Ա՞յր պատճառի, պիտոյ է
այսպէս հաստատապէս հաւատալ Ա.
զիրս Հաւատոյն։

Պատճառ սորին է, զի հաւատն
յենու ՚ի վր անպատրելւոյ ճշմար Վ.
տութե։ վասնզի ամ ինչ, զոր հաւատն
մեզ յառաջադրէ. է արտայայտ
նեցեալ ՚յԱյ։ և զի Ած է նոյնինքն
ճշմարտութի։ Ուստի՝ է անկարելի
զի զոր ինչ Ած ասէ, իցէ սուտ։ ու
րեմն մինչ հաւատն մեզ յառաջա
դրէ զեր իմն, որ թուէիցի գոլ հակա
ռակ բանին։ որգոն, թէ ոմն կոյս
յղացեալ իցէ։ պիտոյ է վերլուծել
թէ բանն մարդկային է տկար, և
կա

կարէ դիւրապէս խաբիլ։ Իսկ Ած̃
ոչ խաբել կարէ, եւ ոչ խաբել։

Հ. Զինչ է՛ջե հարկաւոր առ՚ի հաւ-
ատալ. այսու զօրութ̃ Հաւատոյ։

Պ. Է՛ հարկաւոր հաւատալ տար-
անձնապէս զինա եւ յօդուածս
Քրիստոնէութեան. զորս ՚ի վերոյ
յայտնեցաք։ Եւ մանաւանդ
զայնոսիկ յօդուածս զոր որոց եղե-
նին առանձնաբար թէ՛ք ՚ի մէջ որոց
եկեղեցւոյ ՚ըն բոլորում տարւոյն։
որպիսիք են։ Ներմարմնութն Տն̃,
Ծննդն, Կրկնութիւն, Յարու-
թիւն, եւ համբարձումն Տն̃. Գա-
լուստ Հոգւոյն սրբոյ։ եւ Սուրբ
Երրորդութիւն։ Այլ պիտոյ է
գոլ տրամադրեցեալ ՚ի հաւատալ
զամ ինչ. որ մեզ յայտնեցաւ ՚ի
սրբոյ եկեղեցւոյն։ Յետ այսորիկ
պիտոյ է զգուշանալ յերկուց արտա-
քոյս. որք իցեն նշանք անհաւատու-
թե։ որպիսիք են զգենուլն զհան-